

5. FORMES DE VIURE EL SAGRAMENT DEL BAPTISME A LA FI DEL SEGLE XV I ALS PRIMERS SEGLES DE L'EDAT MODERNA

5.1. INCIDÈNCIA EN LA LITÚRGIA DEL SAGRAMENT

5.1.1. *Ritual del baptisme*

El llibre anomenat “*Ordinarium*”²⁸³ és el tercer llibre litúrgic imprès de la diòcesi de Barcelona. Imprès per Pere Posa a Barcelona el 1501. El primer va ser el Diürnal, el 1489. I el segon el Missal de Diego de Gumiel el 28 de març de 1498. Del primer no ens ha arribat cap exemplar, i del segon en queden dos exemplars incomplets, un a la Biblioteca de Catalunya i l'altre a l'Abadia de Montserrat.²⁸⁴ D'aquest llibre “*Ordinarium*” transcrivim el ritual de bateig de l'època que ens dona a conèixer com es celebrava el baptisme, amb els diferents ritus i cerimònies.

Més endavant en el temps, hi trobem el “*Rituale Romanum*” de Toledo, que segueix la Constitució Apostòlica del papa Pau V, del 17 de juny de 1614. És molt semblant, en la seva estructura, al que s'explica en el “*Ordinarium Sacramentorum Barchinonense 1501*”. Varia en la col·locació d'algunes cerimònies, i en l'afegit d'algunes oracions.

5.1.2. “*Baptismus*”

El ritual és el dels nens. El de les nenes és el mateix, només substituint les paraules dels nens per les paraules corresponents a les nenes assenyalades en **color verd**. Transcrivim completament el ritual perquè serveix de model comparatiu amb els posteriors i l'actual, per veure les semblances i diferències, i el tracte diferenciat que es donava als dos sexes.

Sequent ordo baptizandi. Et primo exorcizatio salis per baptismo. Sine oremus.

Exorcizo te creatura salis in nomine Dei Patris + omnipotentis, et in caritate domini nostri + Iesu Christi, et in virtute + Spiritus Sancti. Exorcizo te per Deum vivum + per Deum verum + per Deum qui te ad tutelam humani generis procreavit et populo venienti ad credulitatem per servos suos consecrari precepit: ut in nomine sanctae Trinitatis efficiaris sacramentum ad effugandum inimicum. Proinde rogamus te Domine Deus noster: ut hanc creaturam salis santificando + sanctifices: et benedicendo + benedicas, ut fiat omnibus accipientibus perfecta medicina permanens in visceribus eorum, in nomine Dei nostri Iesu Christi: qui venturus est iudicare vivos et mortuos et seculum per ignem. **R/.** Amen.

Oremus.

Benedic + opus dei hac creatura salis tua benedictione celesti: in nomine domini nostri Iesu Christi: et in virtute Spiritus Sancti ad effugandum inimicum. Quam tuam domine sacrificando + sanctifices benedicendo + benedicas. Fiat quos omnibus accipientibus perfecta medicina permanens quos in viceribus eorum. In nomine Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare vivos et mortuos et seculum per ignem. **R/.** Amen

²⁸³ Informació extreta de: *Ordinarium Sacramentorum...*

²⁸⁴ Dades textuais de: *Ibid. Ordinarium,*

Ordo ad catechuminum faciendum.

Stantibus patrinis infante infantulas tenentibus ad fores ecclesie sacerdos tenens librus manu sinistra interroget illos lingua vulgari.

Est homo vel femina? R/. Homo Femina est.

Si est femina: require baptismu femine. Et procede ut illic:

Sacerdos: Quo nomine vocabitur? R/. N. Salis quid petis? R/. Fidem Christi. **Sacerdos:** Fides Christi quid tibi prestabit? R/. Vitam eternam. Hec est vita eterna: ut cognoscas unum et verum Deum. Et quem misit Iesum Christum. Qui cum eo vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus. Per omnia secula seculorum. R/. Amen.

Hic sacerdos ter sufflet in vultum in fantis. Et postea dicat: Hic sacerdos aspiret ter in vultum infatule. Et postea dictet:

Decede immunde spiritus in sancte trinitatis nomine ab hoc Dei plasmate.

Hic ponat pollice pollicem intictum intictus falina in aures et in eos infantes infantule dicendo:

Effeta: quo est aperire: effeta. In odorem suavitatis: effeta. Tu autem effugare diabole appropinquabit enim indici Dei.

Hic sacerdos cum pollice faciat crucem in frontem et in pectorem infantes. infantule.

Accipe signum crucis tam in fronte + quam in corde + Sume fidem celestium preceptorum. Serva divina precepta. Talem te exhibe moribus: ut templus Dei effici merearis. Qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. R/. Amen

Omnipotens sempiternus Deus Pater Domini nostri Iesu Christi respicere digneris super hunc famulum famulas tuum. tuam. N. Quem qua hac rudimenta fidei vocare dignatus es: omnem cecitatem cordis ab eo ea expelle. Dirumpe omnes laqueos sathane: quibus fuerit fuerat alligatus alligata. Apperi ei Domine ianuas pietatis tue, et ut signo sapientie tue imbutus imbuta omnium cupiditatum fetoribus careat et suavem odorem preceptorum tuorum letus leta tibi in ecclesia tua deserviat et proficiat de die in diem ut idonea efficiat accedere ad gratias gratiam baptismi tui precepta indicia. Per eundem Christum Dominum nostrum. R/. Amen.

Oremus. Preces nostras quesumus Domine clementer exaudi, et hunc hanc electum formulam tuus tuam crucis Dominice cuius impressione eum eam signamus + virtute custodi ut magnitudinis glorie tue (tue a les nenes no hi és) rudimenta servas per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam pervenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum. R/. Amen

Oremus. Deus qui humani generis ita es conditor ut sis etiam reformator: propiciare populis adoptivis et novo testamento sobolem nove proles ascribe ut filii promissionis quod non potuerunt assequi per naturam: gaudeant se recepisse per gratiam. Per Christum Dominum nostrum. R/. Amen.

Hic sacerdos prenda manum dexteram infantis infantule vel patris et introducat ecclesiam illum, illam dicendo sic:

Ingredere templum Dei vivi exutus **exuta** ab errore tenebrarum et evasisse te laqueos mortis letus **leta** agnosce habitat in sensibus tuis omnipotens Deus: qui humana membra composuit: et habitaculum divini spiritus collocavit. Time ergo iussa celestia. Adventum unigeniti salvatoris nostri expecta: qui virginali partu est editus: et sancti spiritus infusione conceptus: cuius luce illuminaris: cuius virtute firmaris: cuius signo in fronte signaris, ut ad baptismi gratiam eo prestante pervenire merearis: qui (**a les nenes s'hi afegeix: cum Patre et Spiritu Sancto**) vivit et regnat Deus: Per omnia secula seculorum. **R/.** Amen

Hic sacerdos accipiat de sale exorcizato, et facto signo crucis ponat in ore infantis infantule dicendo sic:

In nomine Patris + et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Accipe sal sapientie propiciatus in vitam eternam. **R/.** Amen. **Oremus.** Deus patrum nostrorum, Deus universe conditor veritatis: te supplices ex oramus: ut hunc famulum **famulam** tuum **tuam**. **N.** respicere digneris propicius et hoc primum pabulum salis gustantem non diutius esurire permitas quatenus cibo expient celesti quatens (**cibo expient celesti quatens: no hi és a les nenes.**) sit semper spiritum fervens: spe gaudens: tuo semper nomini ferviens et perduc eum **eam** ad nove regenerationis lavacrum ut cum fidelibus tuis promissionum tuarum eterna premia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum. **R/.** Amen.

Hic sacerdos faciat tres cruces cum pollice, primam in fronte, secundas in ore tertiam in pectore (a les nenes s'hi afegeix: infantule.) Dicendo verba sequentia.

Christus + vincit. Christus + regnat. Christus + imperat. Christus ab omni malo te defendat. **R/.** Amen.

Oremus. Deus Abraam: Deus Isaach: Deus Iacob: Deus qui Moysi famulo tuo in monte Synai apparuisti, et filios Israel de terra egypti eduxisti: deputans eis angelum pietatis tue: qui custodiret eos die ac nocte: te quesumus Domine: ut mittere digneris sanctum angelum tuum: qui similiter custodiat et hunc famulum tuus. (**Tot aquest text, no hi és a les nenes. Queda substituït per la següent oració:**) **Deus celi, Deus terre, Deus angelorum, Deus archangelorum, Deus patriarcharum, Deus prophetarum, Deus apostolorum, Deus martirum, Deus confessorum, Deus virginum, Deus omnium benedictum, Deus cui omnis lingua confitetur: et omne genuflectitur celestium terrestrium et infernorum, te invoco Domine super hanc famulam tuam N.** ut perducatur **perducere** eum **eam** (**només a les nenes s'hi afegeix: digneris**) ad gratiam baptismi tui. Per Christum Dominum nostrum. **R/.** Amen.

Admonitio. Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam et da honorem Deo vivo et vero, da honorem Iesuchristo filio eius et Spiritui Sancto. Et recede ab hoc famulo **famula** Dei **N.** quia istum **istam** sibi Deus et Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam et benedictionem fontemque baptismatis vocare dignatus est. Et hoc signum sancte cru+cis quod nos fronti eius damus: tu maledicte diabole numquam audeas violare. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum: qui venturus est. **A les nenes s'hi afegeix: iudicare vivos et mortuos et seculum per ignem.**

Oremus. Deus immortale presidium omnium postulantium: liberatio supplicum: par arrogantium: vita credentium: resurrectio mortuorum: te invoco domine sup hanc **hanc** famulum **famulam** tuum **tuam** **N.** qui baptismi tui donum petens: eternam

consequi gratiam spirituali regeneratione desiderat. Per Christum Dominum nostrum. R/. Amen.

Hic sacerdos ponat manum super infantem infantulam dicendo sic: (A les nenes dicendo sic; queda substituït per dicens)

Accipe eum **eam** Domine: quia dignatus es dicere: petite et accipientis querite et invenientis, pulsate et aperietur vobis petenti iraquem premium porrige et ianum pande pulsanti ut eternam celestis lavacri bene+dictionem consecutus: **consecuta**: promissa tui muneris percipiat. Per te Iesu Christe fili Dei vivi qui cum Patre **(A les nenes s'hi afegeix: eterno)** et Spiritu Sancto vivis et regnas Deus per omnia secula seculorum. R/. Amen.

Admonitio. Audi maledicte sathana. Adiuratus per nomen eterni Dei et salvatoris nostri filii eius: cum tua victus invidia tremens gemensque discede. Nichil tibi sit commune cum servo **serva** Dei iam celestia cogitanti: renunciaturo **renunciatura** tibi ac **at** seculo tuo et beata immortalitate victuro. **Victura**. Da igitur honorem aduementi Spiritui Sancto qui ex summa celi arche descendens: perturbatis fraudibus tuis: divino fonte purgatum pectus: id est sanctificatum Deo templum et habitaculum perficiat et ab omnibus penitus noxiis preteritorum criminum liberatus **liberata** servus **serva** Dei gratias perenni Deo referat semper, et benedicat nomen sanctum in secula seculorum. R/. Amen

Exorcizo te immunde spiritus in nomine Pa+tris et Fi+lili et Spiritus + Sancti ut exeas et recedas ab hoc famulo Dei. **(n.)** ipse enim tibi imperat maledicte damnate qui pedibus super mare ambulavit: et Petro mergenti dexteram porrexit. **(1)** **(Aquest paràgraf no hi és aquí a les nenes. En canvi hi ha l'Oremus següent:)**

Oremus. Deus Abraam, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus qui tribus Israel de Egiptia servitute liberatas per Moysen famulum tuus de custodia mandatorum tuorum in deserto monuisti: et susannas de falso crimine liberasti: te suplex deprecor Domine: ut liberes et hanc famulam tuam N. Et perducere eam digneris ad gratiam baptismi tui. Per Christum Dominum nostrum. R/. Amen.

Admonitio. Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam, et da honorem Deo vivo et vero, da honorem Iesu Christo filio eius et Spiritui Sancto et recede ab hoc famulo **famula** Dei N. quia istum **istam** sibi Deus et Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam et benedictionem fontemquem baptismatis vocare dignatus est. Et hoc signum sancte crucis + quod nos fronti eius damus : tu maledicte diabole numquam audeas violare. Per eundem Dominum nostrem Iesum Christum qui venturus est iudicare vivos et mortuos seculum per ignem.

(Després d'aquesta Admonitio, a les nenes hi ha el paràgraf assenyalat amb (1) amb les modificacions que s'indiquen:) Exorcizo te immunde spiritus Pa+trem et Fi+lium et Spiritus + Sanctus ut exeas et recedas ab hoc famula Dei N. Ipse enim tibi imperat maledicte damnate qui ceco nato oculos aperuit edt que triduanum lazarum de monumento suscitavit pedibus super mare ambulavit: et petro mergenti dexteram porrexit.

(A les nenes, en aquest punt hi ha novament el paràgraf anterior assenyalat amb la paraula: Admonitio. Possiblement és un error del copista.)

Dominus vobiscum. *R/.* Et cum spiritu tuo. Sequentia sancti evangelii secundum Matheum. *R/.* Gloria tibi Domine. In illo tempore: Exultavit in Spiritu Sancto Dominus Iesus et dixit: Confiteor tibi Domine Pater Celi et terre: qui abscondisti hec a sapientibus et prudentibus: et revelasti ea parvulis. Ita Pater quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo novit filium nisi pater. Nequem Patrem quis novit nisi filius: et cui voluerit filius revelare. Venite ad me omnes: qui laboratis et onerati estis: et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos. Es discite a me: quem mittis sum et humilis corde et invenientis requiem animabus vestris iugum enim meum suave est: et onus meum leve.

Hic faciat cruce cum pollice in fronte et pectorem in antis dicens (Aquest paràgraf no hi és a les nenes)

Per sancti evangelii verbum possideas celeste regnum. Amen. (Aquest paràgraf no hi és a les nenes.)

Hic sacerdos dicat patris lingua vulgari sequentia.

“Vosaltres padrí e padrina sou tenguts de ensenyar a aquest **aquesta** infant **infanta** lo credo menor. En lo qual son contenguts los articles de la fe catholica. E lo Pater noster los quals nosaltres ara per ell direm.”

Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre. Et in Iesum Christum filium eius unicum dominum nostrum. Qui conceptus est de Spiritu Sancto. Natus ex Maria virgine. Passus sub Poncio Pilato crucifixus mortuus et sepultus. Descendit ad inferos. Tertia die resurrexit a mortuis. Ascendit ad celos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Credo in Spiritum Sanctum. Sanctam ecclesiam catholicam. Sanctorum comunione. Remissionem peccatorum. Carnis resurrectionem. Vitam eternam. Amen.

Pater noster qui es in celis: sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua: sicut in celo et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera no a malo. Amen.

V/. Saluum **Saluam** fac servum **servam** tuum **tuam** Domine: *R/.* Deus meus sperantem in te.

V/. Mitte ei domine auxilium de sancto. *R/.* Et de Syon tuere eum. **Eam.**

V/. Nichil proficiat inimicus in eo: **ea.** *R/.* Et filius iniquitatis non apponet nocere ei.

V/. Esto ei Domine turris fortitudinis: *R/.* A facie inimici.

V/. Domine exaudi orationem meam. *R/.* Et clamor meus ad te veniat.

V/. Dominus vobiscum. *R/.* Et cum Spiritu tuo.

Oremus. Eternam at iustissimam pietatem tuam deprecor domine sancte pater omnipotens eterne Deus luminis et veritatis tue super hunc **hanc** famulum **famulam**

tuum. **tuam**. **N/**. Ut digneris eum **eam** illuminare lumine intelligentie tue. **R/**. Amen. **V/**. Munda eum **eam** et san+ctifica. **R/**. Amen. **V/**. Da ei scientiam veram. **R/**. Amen. **V/**. Ut dignus efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui: **R/**. Amen. **V/**. Teneat firmam spem: **R/**. Amen. **V/**. Concilium rectum: **R/**. Amen. **V/**. Doctrinam sanctam: **R/**. Amen. **V/**. Ut aptus **apta** sit ad percipiendum gratiam baptismi tui. Oer Christum Dominum nostrum. **R/**. Amen.

Hic sacerdos ponat manum super caput infantis/dicens (Aquesta anotació no hi és a les nenes)

Admonitio. Nec te latet sathana imminere tibi penas, imminere **iminere** tibi tormenta, imminere tibi diem iudicii. Diem qui supplicii sempiterni. Diem (**A les nenes no hi és Diem**) qui venturus est velut clibanus ardens in quo tibi atque universis angelis tuis preparatus sempiternus erit interitus. Et ideo per tua nequitia damnate atque damnande da honorem Deo vivo et vero, da honorem Iesu Christo filio eius, da honorem Spiritui Sancto paraclito, in cuius nomine atque virtute precipio tibi, quicumque es spiritus inmunde ut ex eas et recedas ab hoc **hac** famulo **famula** Dei. **N/**. Quem **Quam** hodie idem (**Idem no hi és a les nenes**) Deus et Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam et benedictionem, + fontemque Baptismatis dono suo (**Suo no hi és a les nenes**) vocare dignatus est, ut fiat eius templum per aquam regenerationis in remissionem peccatorum omnium. In nomine eiusdem domini nostri Iesu Christi qui venturus est iudicare vivos et mortuos et seculum per ignem. **R/**. Amen.

Hic spoliatur infans infantula ita: ut teneat caput discooptum et pectum et scapulas. Et patrinus portet eum eam ad fontes et teneat decenter. Et sacerdos ungat illum in pectore et inter scapulas de oleo exorcizato eum pollice faciendo crucem de dicto oleo: quando dixerit: Et ego te linio Et stans paratus. Cum pollice uncto dicat

Abrenuncias sathane? **R/**. Abrenuncio. **Sacerdos**. Et omnibus pompis eius? **R/**. Abrenuncio. **Sacerdos**. Et omnibus operibus eius? **R/**. Abrenuncio. Et ego te linio oleo salutis in Christo Iesu Domino nostro in vitam eternam. Amen. Et pax tibi.

Hic sacerdos accepta capida tergat unctiones. Postea dicendo: Laudabile est: si curatus teneat cottonem vel pannum lineum: cum quo faceret tersiones dicti olei. Quia aliquando capide seruiunt profanis. (Tot aquest paràgraf no hi és a les nenes.)

Sacerdos. Quo nomine vocatur? **R/**. **N/**. **Sacerdos**. Talis credis in Deum Patrem omnipotentem creatorem celi et terre? **R/**. Credo. **Sacerdos**. Credis et in Iesum Christum filium eius unicum dominum nostrum natum et passum? **R/**. Credo. **Sacerdos**. Credis et in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem: et vitam eternam post mortem? **R/**. Credo.

Hic sacerdos inquirat circumstantibus: si dictus dicta infans infantula fuerit baptizatus. Baptizata. Et si dicunt: que sic: tali casu sacerdos proferat formam sacramenti conditionaliter sic dicendo: Si baptizatus es: ego non te rebaptizo, sed si baptizatus non es: ego te baptizo sub conditione. Et nota: cum prolando formam sacramenti sit infusio aque super caput infantis. Et consuetudo est: que dicta infusio sit tribus vicibus. Prima dicendo: In nomine Patris. Secunda: Et Filii. Tertia: Et Spiritus Sancti. Amen. Procedat sic:

Quo nomine vocatur **R/**. **N/**. **Sacerdos**. Talis vis baptizari? **R/**. Volo. **Sacerdos**. Talis vis baptizari? **R/**. Volo. **Sacerdos**. Talis vis baptizari? **R/**. Volo. **Sacerdos**. Et ego te baptizo: In nomine Patris: Et Filii: Et Spiritus Sancti. Amen.

Hic sacerdos accepto chrismate cum pollice (Cum pollice a les nenes no hi és.) faciat (A les nenes hi ha: De Ipso.) crucem (Aqui hi ha: Cum pollice.) in vertice capitis (A les nenes posa infantules i als nens no posa res), dicendo sic:

Oremus. Deus omnipotens Pater, Domini nostri Iesu Christi qui te (Només a les nenes posa: N.) regeneravit ex aqua et Spiritu Sancto quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum ipse te liniat chrismate salutis. In eodem Christo Iesu Domino nostro in vitam eternam. Amen. Et pax tibi.

Hic sacerdos terso chrismate induat infantem infantulam veste alba scilicet ponat capidam in capite infantus, infantule, dicendo sic:

N. Accipe vestem sanctam vestem candidam quam perferas inviolatam: immaculatam quam custodias ut ante tribunal Domini nostri Iesu Christi habeas vitam eternam. Amen. Et pax tibi.

Hic revestit infans infantula vestimentis suis. Et accepto accepta a patrino portatur coram altare habens capidam in capite. Ibi sacerdos asperges infantem infantulam et circumstantes aqua benedicta procedat sic:

Antifona. Asperges me Domine.

Psalmus. Deus misereatur nostri et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos et misereatur nostri. Ut cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum. Confiteantur tibi populi deus confiteantur tibi populi omnes. Letentur et exultent gentes quoniam indicas populos in equitate: et gentes intradirigis. Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum tuum. Benedicat nos Deus Deus noster: benedicat nos Deus et metuant eum omnes fines terre. Gloria Patri et...

Antifona. Asperges me Domine hysopo et mundabor: lavabis me et super nivem de albor. **V/.** Ostende nobis Domine misericordiam tuam. **R/.** Et salutare tuum da nobis. **V/.** Domine exaudi orationem meam. **R/.** Et clamor meus ad te veniat. **V/.** Dominus vobiscum. **R/.** Et cum spiritu tuo.

Oremus. Exaudi nos Domine Sancte Pater omnipotens eterne Deus, et mittere digneris sanctum angelum tuum de celis: qui custodiat foveat protegat vifitet et defendat omnes habitantes vel convenientes in hoc habitaculo Dei. Per Christum Dominum nostrum. **R/.** Amen. **Sacerdos.** Quo nomine vocaris. **R/.** **N. Sacerdos.** Talis Benedicat + tibi dominus ex Syon : et custodiat te. Deus autem sanctificet te ad perfectum, ut integer spiritus tuus et anima et corpus sine querela in adventu Domini nostri Iesu Christi servetur. Qui vivit et regnas Deus: per omnia secula seculorum. **R/.** Amen.

Oremus. Omnipotens sempiternae Deus magestatem tuam supplices deprecamur: ut famulum famulam tuam. **tuam. N.** Digneris serenis aspectibus contemplari, et cui donasti baptismi sacramentum: longevam tribue sanitatem. Per omnia secula seculorum. **R/.** Amen. Dominus vobiscum. **R/.** Et cum spiritu tuo. Sequentia sancti evangelii secundum Lucam. **R/.** Gloria tibi Domine.

Hic sacerdos faciendo crucem in fronte ore et pectore infanti infantule dixit:

Qui natus est de virgine succurrat tibi hodie et omni tempore. Amen.

In illo tempore: factum est autem dum loqueretur Iesus ad turbas: ex tollens vocem quedam mulier de turba dixit illi: beatus venter qui te portavit, et ubera que fuxisti. Et ille dixit Quinimo beati qui audiunt verbum Dei: et custodiunt illud.

Hic patrini offerant infantem infantulam cum suis oblationibus. Et postea sacerdos benedicat eos, dicens:

In unitate Sancti Spiritus benedicat + vos Pater et Filius. Amen.

Hic sacerdos vel scolaris accipiat capidam et oblationes. Et vadant in pace.

5.1.3. Ordinari (Ritual) de Girona 1502²⁸⁵

El ritus del bateig ha conservat en el llibre un nom de gran antigor: batejar és “fer un catecumen”. En les rubriques, el verb *cathecizare* designa l’aplicació dels exorcismes previs al bateig. L’administració del sagrament ha estat estudiada en forma exhaustiva, i, creiem, inèdita, per Francesc X. Altés.²⁸⁶ Per motius que desconeixem, en la cerimònia els diàlegs amb els padrins no es tradueixen al català, tot i que és obvi que es farien en aquesta llengua. També aquesta falta fou esmenada en part, en l’edició del ritual de 1550. El Ritual de Girona de 1502 té per títol: “*Incipit ordinarium sacramentorum, benedictionum et aliarum rerum a sacerdote animarum curam redente agendarum, secundum sacrosante Gerundensis ecclesie ritum*”. S’hi ofereixen tres formularis, previ un formulari sobre la benedicció de la sal i de l’aigua, en el que no hi ha cap referència a l’aspirant a ser batejat. Un primer formulari és pels bateigs administrats durant l’any, i un segon, per a les vigílies de Pasqua i Pentecosta. El tercer és una fórmula breu per a casos d’urgència. En aquests formularis també hi ha la benedicció de la sal i de l’aigua, benedicció que segurament no es celebrava si previament ja s’havia administrat el formulari propi de “*Benedictio salis et aque*”. No és estranya la segona fórmula, en una diòcesi on des de l’època visigòtica s’havia disposat reiteradament que només es pogués batejar en les dues vigílies referides, excepte en cas de perill de mort. Les lletanies dels sants prèvies a la benedicció de l’aigua per Pasqua i Pentecosta prescriuen d’invocar sants, com Maurici, Dionís, Marçal i Hilari, aliens a la tradició hagiogràfica diocesana. L’ordre i les rúbriques de l’Ordinari de Girona de l’any 1502 mostren un cert paral·lelisme amb el Ritual de Barcelona de l’any 1501: “*Ordinarium Sacramentorum Barchinonense 1501*”, encara que amb variacions de col·locació, redacció i novetats pròpies. És digne de tenir en compte que mentre el primer formulari: “*Incipit ordo infra annum ad cathecuminum faciendum tracta el catecumen com “Infantis”, el segon formulari titulat: “Incipit ordo ad cathecuminum faciendum sabbato sancto Pasche et Penthecostes”, fa distinció entre “masculos” i “feminas”, amb rúbriques pròpies per a cadascun d’amdós gèneres.*

El que ha de ser batejat és rebut pel sacerdot fora de l’església. Allí se li imposa el senyal de la creu al front, i és introduït al temple pel celebrant, tot prenent-lo per la mà. Els exorcismes o imprecacions contra el diable presenten algunes variants respecte dels que estigueren en ús al ritual romà. El baptisme s’administrava per triple immersió, després de despullar l’infant. En són testimoni, complementari del ritual, les

²⁸⁵ Informació extreta de: MARQUÈS, FELIU, *Ordinari (Ritual)...*,

²⁸⁶ F. X. ALTÉS I AGUILÓ, *El baptisme al bisbat de Girona durant la baixa edat mitjana, Estudi i edició crítica dels ordes baptismals*. Tesina de llicenciatura, Facultat de Teologia de Barcelona 1977. N’hi ha còpia, per gentilesa de l’autor, a la Biblioteca del Seminari Diocesà de Girona.

grans piles de batejar, d'època romànica i gòtica, de les que la diòcesi conserva bones mostres.

Fins al Vaticà II, el ritual romà feia cloure el ritus del baptisme llegint el pròleg de l'evangeli de Sant Joan; a Girona el passatge escollit era Mt 11, 25-30, segurament per la referència que fa en el verset 25 a revelar el misteri de Déu als petits. L'orde per batejar en les vigílies de Pasqua i Pentecosta inclou les lletanies i benedicció de l'aigua que avui conserva el missal per a aquests dies, i exorcismes abundants, amb fórmules diferenciades per a nens i nenes, encara que no fan referència a qualitats específiques d'uns i altres. Com a conclusió del ritus, el batejat besa l'altar, i hom retorna al celebrant la càpida, o vel blanc amb el que havia estat revestit.

5.1.4. *La llengua catalana al ritual de 1502*

El primer *Ritual* imprès de la diòcesi de Girona és majoritàriament escrit en llatí. L'ús de la llengua catalana respon a una qüestió pragmàtica, i es justifica per la necessitat d'explicar alguns conceptes bàsics o per facilitar la participació indispensable dels laics en l'administració d'alguns sacraments.

5.1.5. *Baptisme d'infusió*

És el baptisme administrat tirant per tres vegades aigua al cap de la criatura que es bateja. És la forma usual en el ritu occidental, exceptuat el ritu ambrosià, que com els ritus orientals té la triple immersió; va començar en el segle XIII, si bé no es generalitzà fins els segles XV i XVI. Abans aquest baptisme era una excepció a l'occident i s'aplicava solament quan el baptisme d'immersió i de submersió eren inaplicables o eren summament dificultosos. Les causes que van condicionar la desaparició del baptisme d'immersió i la propagació del baptisme tirant l'aigua al cap tenien diferents aspectes pràctics, sobretot el de la salut dels tendres infants.

5.2. APORTACIONS CONCILIARS

5.2.1. *Concilis dels segles XV i XVI a la Península Ibèrica*

Troblem poca legislació conciliar sobre el baptisme en aquesta època.

a) Referències segons el contingut disciplinari

Sínodo o Concili Provincial de Tortosa del 10 de setembre de l'any 1429.²⁸⁷ Hi ha una referència sobre el baptisme en la quarta sessió que, entre d'altres, promulgà el cànon 7:

«Prohibit batejar en una casa particular.»²⁸⁸

És força curiosa una referència que hi ha sobre la descoberta de la part sud del continent americà per Fernando Cortés, l'any 1519.²⁸⁹ El papa Adrià VI estava

²⁸⁷ Informació extreta de: HEFELE – LECLERCQ, *Histoire des...*, vol. VII. 1ª part. 660. n. 31.

²⁸⁸ Dada textual de: MANSI, *Concil. Ampliss...*, vol. XXVIII. 1117-1158. n. 43; HARDOUIN, *Concil. Coll...*, vol. VIII. 1051-1086. n. 64.

²⁸⁹ Informació extreta de: HEFELE – LECLERCQ, *Histoire des...*, vol. VIII. 2ª part. 916. n. 31.

convençut que Cortés volia la conversió dels indis al cristianisme. I per això el 10 de maig de 1522 s'ocupà de l'organització d'una missió a aquells països. El pare Martí de València va ser nomenat legat apostòlic, i hi anava acompanyat de dotze frares menors franciscans. El 1524 va celebrar el primer Sínode o Concili americà. Van discutir-s'hi nombroses qüestions, entre elles, moltes referents als sacraments. Sobre el sacrament del baptisme es va acordar administrar-lo solemnement dos dies a la setmana: el diumenge i el dijous.

5.2.2. Concilis dels segles XV i XVI a Europa

Com passa a la Península Ibèrica, tampoc hi ha gaires referències conciliars sobre el baptisme a l'Europa d'aquesta època; però amb la diferència que a les d'Europa n'hi ha de contingut doctrinal a més de les disciplinàries.

a) Referències segons el contingut doctrinal

També trobem referències al baptisme, encara que molt marginals, en les tesis que Jean Tetzl, de l'orde de sant Domènec, va exposar en el seu estudi de doctorat el 21 de gener de 1518.²⁹⁰ Les anomena: *Les cent sis antítesis a les noranta-cinc tesis de Luter del trenta-un d'octubre de mil cinc-cents disset*. Diu la primera:

«La penitència és indispensable per a tots els qui han perdut la innocència baptismal.»

I diu la setena, parlant dels mèrits per a la remissió dels pecats, que els infants que moren després de rebre el baptisme, acumulen mèrits per la passió i mort de Jesucrist.

Encara que aquestes qüestions no s'inclouen en cap concili, les exposem, ja que va tenir cabdal importància la postura de Luter enfront de l'Església Catòlica. I també, aquests fets van influir, sobretot, en el Concili de Trento. Tot plegat no afecta el contingut del sacrament del baptisme, sinó més aviat les normes d'aplicació de les rúbriques, que en el fons es recolzen en un innegable pòsit doctrinal.

Vers el 1502 regnava a Praga, Bohèmia, un fort anarquisme religiós, fruit de les llicències dels hussites.²⁹¹ A finals del segle XV, el dominic Henri Institoris va donar a conèixer diversos errors que eren ben vius a Bohèmia i a Moràvia; i entre aquests fan referència al baptisme, els següents:

«Les cerimònies que acompanyen l'administració del baptisme, no tenen cap valor.»

També, sobre el baptisme dels infants, exigien la pràctica de la fe abans del baptisme, i pretenien haver de tenir abans una revelació divina, interior.

Com es pot veure, l'època estava plena de referències contraries a la pràctica i a la doctrina del baptisme. Per això l'Església volia condemnar aquests errors, i a més estava assetjada per guerres a Itàlia i per lluites constants entre els prínceps alemanys per obtenir més poder. D'aquí la celebració de concilis a Polònia, Alemanya,

²⁹⁰ *Ibíd.* 659.

²⁹¹ *Ibíd.* 929, 930, 935.

Anglaterra, Espanya, França, etc. Corrien els anys 1525/1528. De fet no hi ha referències importants al baptisme, en aquesta època.²⁹² Encara que les condemnes generals contra les heretgies hi són en tots aquests concilis, el de Bourges de l'any 1528 emet un decret general sobre la fe i les heretgies, el 3 de febrer. Referent al baptisme, diu en el títol cinc dels *Decreta Fidei*:

«Hi ha coses que s'han de complir i creure, encara que no estiguin expressament contingudes en l'Escltura: els ritus del baptisme, de la confirmació, de la recepció de l'eucaristia, genuflexions, etc...»

I entre les condemnes particulars, són importants, pel baptisme, les següents:

Títol 10: «Els infants batejats han de ser rebatejats quan arriben a l'edat del discerniment.»²⁹³

Títol 11: «No es poden batejar els nens petits.»

Títol 12: «Els infants batejats, un cop arribats a l'edat de la pubertat i instruïts en les veritats més comuns de la fe, han de ser interrogats per saber si ratifiquen allò que els seus pares van prometre en el seu nom. Si no ho ratifiquen, pot ser millor deixar-los lliures de compromís, però, si un cop deixats en llibertat, reflexionen, se'ls ha d'atendre sense imposar-los cap pena, però privant-los de l'eucaristia i dels altres sacraments. Però no exclosos de la predicació.»²⁹⁴

b) Referències segons el contingut disciplinari

Entre els sínodes de començaments del segle XV, hi trobem el Concili Provincial de Salzburg de l'any 1418.²⁹⁵ En aquesta època, molts sínodes es van dedicar a confirmar qüestions tractades en anteriors concilis per tal de fer-les presents, ja que era convenient en els temps que corrien. I així ho va fer el Concili Provincial de Salzburg, que va refermar-se en el que es va dir sobre el baptisme en el Concili Provincial de Fritzlar del maig de 1243. (En aquest mateix apartat ja hem fet referència a l'esmentat concili.)

Concili de Bâle (Basilea) de l'any 1433.²⁹⁶ Van assistir al Concili diputats xecs acompanyats del seu seguici, en total unes tres-centes persones. Joan de Rokyczany va regraciar la benvinguda rebuda i va proposar uns punts per a ser estudiats. Pensem que aquest concili és important pels temes tractats: extirpació de l'heretgia, restabliment de la pau entre els pobles cristians i reforma de l'església. El cànon 16, diu:

«Si el bisbe veu que algun sacerdot està en pecat mortal, que no bategi.»

²⁹² Ibid. 1033, 1072, 1074.

²⁹³ Dada textual de: HARDOUIN, *Conc. coll.*, vol. IX. 1947, ss. n. 64; RAYNALDY, *Annal. ad ann. 1528*, 100.

²⁹⁴ Dada textual de: "Du plessis d'argentré", Coll. Ludic., vol. II a. 51, 52.

²⁹⁵ Informació extreta de: HEFELE – LECLERCQ, *Histoire des...*, vol. VII. 1ª part. 599. n. 31.

²⁹⁶ Ibid. 2ª part. 771; *Monumenta conciliorum general*, XV. Vol. I. t. I, 257, 270. 274, 297.

Aquest punt, i d'altres, van ser aprovats per tothom.

Concilis escandinaus sota Eugeni IV.²⁹⁷ Bergen, Noruega, 1435. Desenvolupa els decrets de Basilea. I el Concili de Suderkoping, Suècia, per la pentecosta de l'any 1441. A la quarta sessió d'aquest últim hi trobem entre les seves ordenances, les següents:

Ordenança 27: «S'ha de conferir el baptisme amb prudència i fent servir la fórmula apropiada, en llatí. Els laics han d'aprendre la fórmula baptismal en llengua vulgar i fer-la servir en absència de les persones idònies.»

Ordenança 33: «Les fonts baptismals seran cobertes.»

Ordenança 71 «Els padrins del baptisme poden, en cas de necessitat, ser padrins de la confirmació.»

Ordenança 72: «El parentiu espiritual és conseqüència, tant del baptisme com de la confirmació.»

I ordenança 73: «La dona del padrí contracta el parentiu espiritual, igualment.»

Concili Provincial a l'església parroquial de sant Nicolau, a Muhldorf.²⁹⁸ El celebra l'arquebisbe de Salzburg, Frederic de Schaumbourg, l'octubre de 1490. Els següents canons fan referència al baptisme:

Cànon 24: «Les decisions i judicis de la Seu Apostòlica seran executades fidelment i puntual.»

En funció d'aquesta disposició, que té el seu aspecte negatiu de prohibició de llibertats que contradiguin la Seu Apostòlica, diu el cànon 25:

«La disposició d'interdit serà exactament observada; i així s'administrarà el baptisme, el viàtic, el sagrament de la penitència, etc...»

El cànon 33 parla de l'administració del baptisme. Sembla ser que fa referència al comportament dels clergues, però no hi ha detall del seu contingut.

Concili Provincial de Florència, anys 1517/1518.²⁹⁹ L'arquebisbe de Florència, Juli de Mèdicis, cardenal el 1513, va convocar aquest concili per posar en pràctica els decrets del V Concili de Laterà. Va ser el primer en adherir-s'hi. En aquest Concili de Florència fa referència al baptisme al VII rúbrica que té per títol: *Sobre les misses d'aniversari i sobre l'honor als sants sagraments*. El cànon 6 d'aquesta rúbrica, diu:

«L'aigua baptismal i els sants olis s'han de guardar reclosos.»

²⁹⁷ Ibid. 1161,1166, 1170; REUTERDHAL, *Svenska Hirhans historia*, vol. III. 2ª part. 176.

²⁹⁸ Informació extreta de: HEFELE – LECLERCQ, *Histoire des...*, vol. VIII. 1ª part. 139. n. 31.

²⁹⁹ Ibid. 561.

Concili Provincial de Colònia de l'any 1536.³⁰⁰ Convocat per l'arquebisbe Hermann V, de Wied. (1515/1547). Entre els decrets, repartits en catorze seccions, hi ha a la setena secció, el cànon 1 que parla d'instruir el poble sobre l'eficàcia del sagrament del baptisme. El cànon 2 d'aquesta mateixa secció és un recordatori dels deures dels pares. El cànon 3, també d'aquesta secció, parla de les cerimònies del baptisme. El cànon 6 d'aquesta setena secció diu que el lloc on se celebra el baptisme és l'Església. Finalment tenim en la mateixa secció, el cànon 7 que adverteix que el baptisme no es pot celebrar en una casa particular.

5.2.3. *El baptisme en el Concili de Trento*

A aquest Concili li dediquem tot un apartat degut a la seva importància per a l'Església i també per a l'Europa del seu temps. Consta de vint-i-cinc sessions repartides entre els anys 1545/1547, 1551/1552 i 1562/1563.

La primera sessió del Concili de Trento, el 13 de desembre de 1545, pot ser resumida per la declaració d'obertura del Llegat-President Jean-Maria del Monte, Cardenal-Bisbe de Palestrina. Diu:

«El Concili es reuneix a honor i glòria de la santa i indivisible Trinitat, Pare, Fill i Esperit Sant, pel creixement i exaltació de la fe i de la religió cristiana, per a l'extirpació de les heretgies, la pau i la unió de l'Església, la reforma del clergat i del poble cristià, per a la humiliació i l'extinció dels enemics del món cristià.»³⁰¹

Aquesta és l'orientació principal que es proposà a l'Assemblea convocada per Pau III. Fem esment d'aquesta declaració d'intencions, perquè d'ella se'n desprèn que, entre d'altres qüestions, es tractés d'enfortir la doctrina dels sagraments, i per tant, del Baptisme.

Estudiarem les sessions que ens interessin pel nostre tema.

A la cinquena sessió del concili, oberta el 21 de maig de 1546, que tracta sobre el pecat original per primera vegada en aquest concili, es fa referència al Baptisme.

Efectivament, en el capítol de discussions teològiques menors, hi trobem el tercer punt, on es proposa als pares conciliars una resposta sobre: «Quin remei ens deslliura del pecat original; de quin principi es deriva; com fer-lo servir; quin efectes té per a l'ànima que fa que deixin de subsistir en nosaltres els efectes del pecat?» I la resposta que dona el concili a aquesta qüestió és la següent: «Som lliures del pecat original per la mort i la passió del Fill de Déu, les que ens són aplicades pel baptisme, sagrament de la fe.»³⁰² Els efectes d'aquest remei són la nostra reconciliació amb Déu, ens deslliura de la pena eterna, ens constitueix fills de Déu, germans de Jesucrist, hereus del reialme del cel.

El 28 de maig de 1546 hi ha una discussió en la congregació general del concili sobre el pecat original. Es posen a la consideració dels pares conciliars un seguit de punts tractats en el transcurs dels segles pels pontífexs i els concilis. Entre ells hi ha el cànon

³⁰⁰ Ibíd. 2ª part. 1230; HARTZHEIM, *Conc.*, vol. VI. 278, 290; Hardouin, *Concil.*, vol. IX. 2002-2012. n. 64.

³⁰¹ Dada textual de: Ibíd. vol. X. 1ª part. 1.

³⁰² Informació extreta de: Ibíd. 34, 35.

2 del XII Concili de Toledo³⁰³ que diu: «Si el baptisme administrat als nens petits, inconscients ells, és administrat sota la garantia de llurs pares, així també la *donum paenitentiae*, donada als malats privats dels seus sentits, sota el testimoni dels seus tutors, hauria de ser inviolablement observada». Certament que aquesta qüestió fa més referència a la penitència que al baptisme, però la finalitat és la mateixa: el perdó dels pecats. També és una mostra de la importància que tenia el baptisme com a punt de referència. Altres qüestions menors en l'esmentada discussió de la congregació general, algunes fent referència al baptisme, són: una carta del papa Innocenci I al Concili de Cartago, reproduïda pel papa Celestí I, i relativa al perdó dels pecats per mitjà del baptisme;³⁰⁴ i també tres cartes de Sant Lleó I, una al bisbe de l'Àquila i dues al bisbe d'Astorga. Aquestes tres últimes cartes tracten sobre el perdó del pecat original als infants i de la impossibilitat de salvació sense el baptisme, sobre la transmissió del pecat original i la necessitat del baptisme.³⁰⁵

Les esmentades discussions van girar a l'entorn del pecat original. Els pares conciliars es van remetre a les decisions d'anteriors concilis, sobretot pel que fa al litigi amb els herètics sobre què en queda del pecat original després del baptisme. Va quedar clar que el remei al pecat original és el baptisme d'aigua o bé el baptisme de sang i, en el seu defecte, el baptisme de desig. Alguns pares van observar que el remei principal és la passió de Nostre Senyor Jesucrist, i que el baptisme queda en un segon lloc. El bisbe de Siracusa exposa que el remei és la fe i el baptisme, però altres bisbes diuen que la fe i el baptisme no són només que un únic remei, ja que el baptisme pressuposa la fe. Els efectes del baptisme, a més d'esborrar el pecat original, són privar-nos de les penes eternes i temporals, i dóna dret a l'herència del cel.³⁰⁶

L'expressió «Déu no es desentén dels qui són regenerats pel baptisme», va ser objecte d'una viva oposició. Finalment es va conservar tal qual, però afegint-hi, com diu Sant Pau: «si no viuen segons la carn». Déu avorreix la concupiscència en els batejats, doncs és oposada a la llei de Déu.

Totes aquestes discussions van ser prèvies a la redacció d'alguns cànons, en els que s'hi compten els que fan referència directa al baptisme. Així tenim el cànon IV que va quedar definitivament redactat de la següent manera:

«Si algú nega que els infants nomenats, com també aquells que són nascuts de pares batejats, tenen necessitat de ser batejats; o si algú, reconeixent que veritablement són batejats per la remissió dels pecats, sostenen, però, que ells no tenen el pecat original d'Adam que té necessitat de ser expiat per l'aigua de la regeneració per tal d'obtenir la vida eterna, d'on se'n desprèn que la forma del baptisme "per la remissió dels pecats", seria falsa i no vertadera: que sigui anatematitzat. Doncs la paraula de l'Apòstol: "el pecat ha entrat en el món per un sol home, i la mort pel pecat, i així com la mort ha passat a tots els homes, tots els homes han pecat en un de sol", no es pot entendre d'una altra manera que l'ha entès sempre l'Església catòlica estesa per tot arreu. I per això mateix, i d'acord amb aquesta regla de fe, i també de la tradició dels apòstols, els nens petits que encara no poden cometre cap pecat personal, són així veritablement

³⁰³ Informació extreta de: *Ibíd.* vol. III. 1ª part. 543, 544.

³⁰⁴ Informació extreta de: *Diccionari de Teologia Catòlica*, "Celestí I", vol. II. 2054.

³⁰⁵ Informació extreta de: HEFELE – LECLERCQ, *Histoire des...*, vol. X. 1ª part. 37. n. 31.

³⁰⁶ *Ibíd.* 38, 40.

batejats per la remissió dels pecats, per tal que allò que han rebut per la generació humana, sigui rentat en ells per la regeneració, doncs: “qui no reneix de l’aigua i de l’Esperit, no pot entrar en el Reialme del cel”».³⁰⁷

Aquest cànon IV de Trento té una semblança amb el segon cànon del Concili de Milève (XVIè de Cartago). A Trento s’hi van fer tres afegits:

1er. L’obligació *universal* del baptisme cristià: *etiamsi fuerint a baptizantis parentibus orti*, revisa l’error dels priscil·lians renovat per Calví,³⁰⁸ que es recolza en 1Co 7,14: *El marit no creient és santificat gràcies a la seva muller, i la muller no creient és santificada gràcies al marit creient. Si no fos així, els vostres fills serien profans, quan de fet són sants*. I així negaven la necessitat del baptisme pels nens nascuts de pares cristians.

2n. La frase *ad vitam aeternam consequendam* és precisa contra els pelagians, doncs Luter renova l’error sobre la identificació de *vida eterna i regne de Déu*.³⁰⁹

3er. *Ex traditione apostolorum* ens indica que la regla de fe que parla el Concili de Trento després del de Cartago, reposa sobre una tradició divino-apostòlica.

És important remarcar que tant a Trento com a Cartago, s’afirma que l’engendrament és el mitjà natural de la propagació del pecat original. Veiem com ho exposa Trento en el cànon V:

«Si algú nega que per la gràcia de Nostre Senyor Jesucrist, que és atorgada en el baptisme, l’ofensa del pecat original és remesa; o manté que tot allò que hi ha pròpiament i veritablement de pecat no és pas esborrat, sinó simplement com no imputat, aquests són anatemes. Doncs Déu no es desentén dels qui són regenerats, i no hi ha rastre de condemna per tots els qui són veritablement sepultats en la mort amb Jesucrist pel baptisme, que no viuen segons la carn, sinó que, despulats de l’home vell i revestits de nou en Déu, esdevenen innocents, purs, sense màcula i sense pecat, agradables a Déu, hereus i cohereus de Jesucrist; de tal manera que no els hi resta res que sigui obstacle per a entrar en el cel. El sant Concili reconeix que la concupiscència o la inclinació al pecat resten en les persones batejades; la qual inclinació, abandonada pel combat i l’exercici, no pot danyar a aquell que no dóna pas el seu consentiment, sinó que resisteix amb coratge per la gràcia de Jesucrist; al contrari, la corona és preparada pels qui han combatut amb èxit».

Aquesta concupiscència, diu el Concili, mai ha estat considerada un pecat per l’Església. Amb aquest cànon el Concili apunta directament la teoria luterana de la permanència del pecat original, identificat amb la concupiscència, en l’ànima de la persona batejada, i subsistent encara després del baptisme.³¹⁰ Sant Pau anomena pecat a la concupiscència, perquè ve del pecat i porta al pecat.

Aquesta qüestió va ser motiu de molts debats en el Concili, però ara no correspon parlar-ne. El que queda de totes elles i que fa relació amb el baptisme, és el que hem exposat fins aquí.

³⁰⁷ Ibid. 54, 55.

³⁰⁸ Informació extreta de: *Institution Chrestienne*, vol. IV. 15. (*Corpus reformatorem*, vol. XXXII, 949).

³⁰⁹ Informació extreta de: HEFELE – LECLERCQ, *Histoire des...*, vol. II. 1ª part. 192. n. 31.

³¹⁰ Ibid. vol. X. 1ª part. 55, 56.

Parlarem ara de la setena sessió del Concili que tracta el tema dels sacraments en general. Té una importància cabdal, sobretot pel que fa referència al baptisme, doncs el 17 de gener de 1547 el Cardenal Cervino proposa a l'examen del Concili un seguit d'errors recollits en els llibres dels herètics per tal de ser estudiats i debatuts. Primer els teòlegs i després els Pares conciliars, hi aporten llurs observacions.

Llista dels errors proposats al Concili:³¹¹

1. A l'Església romana i catòlica no hi ha pas un veritable baptisme. Luter fa referència a nous baptismes inventats pels catòlics: l'entrada en religió, els vots, les satisfaccions, les indulgències, les bones obres per elles mateixes, en una paraula, tot el que ve a afirmar que l'eficàcia del vertader baptisme no fa referència a la totalitat de la vida.
2. El baptisme és lliure i no és necessari per a la salut. És un error dels eleuterobaptistes.
3. El baptisme administrat pels heretges no és pas vertader i ha de ser retirat.
4. El baptisme és la penitència.
5. El baptisme és només un signe exterior, com la marca roja a les ovelles, i no té cap valor per a la justificació. Aquests tres últims són errors de Luter.
6. El baptisme ha de ser suprimit. Error dels anabaptistes.
7. El veritable baptisme és la fe, que creu que els pecats són perdonats als penitents. També error de Luter.
8. El baptisme no lleva els pecats, només la seva imputació.
9. El baptisme de Crist i el de Joan tenen la mateixa virtut. Error de Melanchthon.
10. El baptisme de Crist no anul·la pas el de Joan, però sí que hi té d'afegitó la promesa (de Jesús). Luter.
11. Tots els altres ritus que s'acostumen en el baptisme, són lliures, i per tant poden ser omesos sense pecat; només la immersió és necessària. Luter. El Concili subratlla que Bucer, en el seu *De reformatione instituenda* als habitants de Colònia, omet tots els ritus diferents del de la immersió.
12. És preferible no batejar els infants, que batejar-los sense que hi hagi la fe. Luter.
13. Els infants tenen una fe pròpiament dita, i per tant no deuen pas ser rebatejats. Nicolau Amsdorf. Cita trenta de les seves *Controvèrsies contra els anabaptistes*, sense que cap referència precisa es doni.
14. Aquells que han rebut el baptisme en la seva primera infància, ja que llavors encara no creuen, han de ser rebatejats quan arriben a l'edat de la discreció. Error dels anabaptistes.
15. Aquells que van ser batejats a la seva infantesa, un cop arriben a l'adolescència, han de ser interrogats si es ratifiquen en el seu baptisme. Si refusen ratificar-lo, han de ser considerats lliures. Erasme.
16. Després del baptisme, els pecats són perdonats pel sol record de la fe que el pecador té, per haver estat batejat.
17. El desig de baptisme no necessita cap altra condició que la fe, i anul·la tots els altres desigs.

A les discussions i resolucions dels teòlegs menors hi van prendre part trenta-tres teòlegs, regulars i seculars. I van classificar les heretgies anteriors de tres maneres:

---

³¹¹ Ibid. 170, 173.

Articles ja condemnats i a condemnar de nou, articles que creuen que no poden ser condemnats sense donar una explicació, i finalment articles que els teòlegs creuen que no deuen pas ser condemnats, però dels que n'han de fer silenci. També hi afegixen els articles que ells creuen que haurien de ser condemnats a més dels que van ser proposats en el Concili.

Els articles ja condemnats i a condemnar de nou, els detallem tot seguit, amb referència al Concili on van ser condemnats anteriorment.³¹² El primer: en el Concili de Braga, (II, i millor l'I), cànon 5. El segon: en el IV Concili de Laterà, cap. *Firmiter, de summa Trinitate et fide catholica*; i en el mateix Concili de Trento, a la sessió V, c. 4. El tercer: en el I Concili de Nicea, can. 19; en el I Concili de Cartago, can. 1; en el Concili de Laodicea, can. 7, 8; i en el Concili de Florència, en el decret *Pro Armenis*. El cinquè: en el XVI Concili de Cartago, cànon 2; en el IV Concili de Laterà, c. 1, *De fide catholica*; en el Concili de Viena, a *De summa Trinitate et fide catholica*; en el Concili de Florència, en el decret *Pro Armenis*; i finalment la sessió VI, c. 7 del mateix Concili de Trento. El sisè: va ser condemnat anteriorment en el I Concili de Cartago, Can. 1; i en el Concili de Florència, en el decret *Pro Armenis*. El setè: en el Concili de Florència, també en el decret *Pro Armenis*; i també en la sessió VI, c. 7 del Concili de Trento. El vuitè: en el XVI Concili de Cartago, cànon 2; en el Concili de Tribur, cànon 39: *in baptismo solvuntur crimina, non tamen legitima conjugia*; en el Concili de Florència, en el decret *Pro Armenis*; i en el Concili de Trento, sessió V, c. 5. El dotzè: en el I Concili de Nicea, cànon 19; en el IV Concili de Laterà, cap. *Firmiter, de summa Trinitate et fide catholica*; en el Concili de Viena, a *De summa Trinitate et fide catholica*; en el Concili de Florència, en el decret *Pro Armenis*; en el Concili XVI de Cartago, cànon 2; en el Concili de Girona de l'any 517, cànon 5; i en els Concilis III (any 589) i XII (any 681) de Toledo, cànon 15 i 9, respectivament. El tretzè: en el IV Concili de Laterà, cap. *Firmiter, de summa Trinitate et fide catholica*; i en el Concili de Viena, a *De summa Trinitate et fide catholica*. El catorzè: en el Concili de Constança, sessió VIII. El quinze: en la cesura de la facultat de París, de Plessis d'Argentré, t.II, p. 52. El setzè: en el Concili de Trento, sessió VI, decret *De justificatione*, cap. V, cànon 9-14. I finalment el dissetè: en el Concili de Trento, sessió VI, cap. XVI, cànon 19.

Citem ara els articles que els teòlegs creuen que no poden ser condemnats sense donar una explicació³¹³. El quart: en certa forma el baptisme pot ser anomenat penitència, doncs així l'anomena Tertul·lià a *De baptismo* i a *De paenitentia*; i per tant convindria condemnar l'article d'una manera més precisa: *baptismus esse sacramentum paenitentiae*. I l'onzè: certs teòlegs opinen que s'ha d'especificar quan es tracta de ritus substancials i quan aquests sofreixen alguna modificació; també s'ha de tenir en compte que a Ac 8,17 es diu: «Pere i Joan els van imposar les mans i ells reberen l'Esperit Sant».

Finalment hi ha els articles que els teòlegs van creure que no poden ser condemnats, però que n'han de fer silenci³¹⁴. El novè: alguns teòlegs el voldrien silenciar i, en cert sentit, no condemnar-lo, en raó de la multiplicitat d'opinions al respecte, donat que a Lc 3,3, es diu: «Joan anà per tota la regió del Jordà predicant un baptisme de conversió

³¹² Ibíd. 177-180.

³¹³ Ibíd. 182, 183.

³¹⁴ Ibíd. 184, 185.

per al perdó dels pecats», i per tant té un contingut de *in remissionem peccatorum* com el de Crist; ara bé, altres teòlegs van creure que si el baptisme de Joan té la mateixa virtut que el de Jesús, no seria necessari rebatejar aquells que Joan va batejar; i per a defensar això aporten l'autoritat de sant Agustí, a *De baptismo contra donatistas* (cap. V, X, nº 12), a *In Joannis evangelium* (tractat V, nº 18), i a *De unico baptismo contra Petilianum* (cap. X). I el desè: en aquest article alguns teòlegs van creure que hi havia les mateixes raons que l'anterior per ser condemnat, però d'altres van creure que s'havia de passar en silenci ja que Joan Baptista testifica l'origen diví del seu baptisme, doncs diu Jn 1,33: «Jo no el coneixia, però el qui m'envià a batejar amb aigua em va dir: "Aquell damunt el qual veuràs que l'Esperit baixa i es posa, és el qui bateja amb l'Esperit Sant"», i per tant és Crist qui ha volgut ser batejat amb aquest baptisme de Joan i no l'ha volgut anul·lar, doncs ambdós -el de Joan i el de Crist- tenen el requisit de l'aigua, i Crist hi afegeix l'Esperit Sant.

També ressenyarem els articles que els teòlegs van creure que havien de ser condemnats a més dels que va proposar el Concili.³¹⁵ Són els següents:

1. Inclús dins del ventre de la seva mare, els infants poden ser salvats per la invocació de la Trinitat i la benedicció.
2. Aquells que han renegat de la fe cristiana entre els infidels, han de ser rebatejats si es reintegren a la pròpia religió.
3. Ningú ha de ser batejat si no és en el moment de la mort.
4. L'aigua no és necessària pel baptisme; n'hi ha prou amb l'assistència de l'Esperit Sant.
5. Ningú ha de ser batejat si no és a l'edat que Crist va ser batejat.
6. El baptisme no és més que el signe de les afliccions, indicant que els cristians han de sofrir proves i suportar perills de tota mena.
7. Es compleix amb la llei del baptisme per mitjà de la mort corporal, i aquesta mort és el mateix que el que el baptisme pròpiament significa.
8. El baptisme torna venials tots els pecats comesos després de rebre'l.
9. L'aliança que estableix el baptisme entre Déu i el batejat no implica pas l'observança de la llei divina.
10. Els infants d'Israel al pas del mar Roig, com tots els qui Noè va transportar dins l'arca, han estat batejats d'un baptisme no figuratiu, però sí vertader.
11. Les passions (de la concupiscència) retarda l'entrada dels batejats al cel.

La teologia catòlica va deixar passar l'ocasió de confrontar, amb esperit d'autocrítica, les seves postures teològiques i pastorals amb les crítiques dels renovadors, reconeixent en elles alguns valors. Al no fer-se llavors, es va haver d'esperar fins el concili Vaticà II per a que aquests principis i objectius, correctament interpretats, inspirin la nostra teologia i la nostra praxis.

La discussió dels articles pels Pares conciliars, no aporta res de nou. Les seves aportacions es van incloure en un document que de fet accepta i copia els articles proposats pels teòlegs, amb algunes precisions. Fem-ne un petit resum³¹⁶.

³¹⁵ Ibid. 185, 186.

³¹⁶ Ibid. 186-190.

En els articles que els teòlegs proposen per a una condemna absoluta:

Sobre el tercer, precisen que per què el baptisme sigui vàlid, fa falta, efectivament, que sigui administrat pels ritus catòlics; o sinó no tindrà validesa.

Sobre el tretzè, els Pares van voler que fos redactat de la següent manera: *Parvulos ante baptismum propriam habere fidem (ideo eos baptizare et rebaptizare)*. Els infants abans del baptisme tenen una fe pròpia (han de ser batejats o rebatejats).

Sobre el setzè, allà on diu: *Quod quis sit baptizatus*, ha de dir: *se esse baptizatum*.

Sobre el dissetè, els Pares diuen que la darrera part de l'article precisa una explicació, doncs si bé és veritat que l'entrada en religió fa anular tots els altres vots, amb més motiu, entre els adults, el baptisme tindrà aquest efecte.

En els articles que els teòlegs proposen per a una condemna amb explicacions:

Sobre el quart, diuen els Pares conciliars que la identificació del baptisme i de la penitència ha d'ésser condemnada en el sentit que li donen els herètics, els quals no diuen que el baptisme és *el sacrament* de penitència.

Sobre l'onzè, un nombre de Pares demanen que es declari quins són els ritus baptismals. d'altres voldrien suprimir: *et solam immersionem esse necessariam*.

En els articles que els teòlegs proposen no dir-hi res, el Pares conciliars no hi fan cap objecció remarcable.

Finalment en els articles que els teòlegs van creure convenient afegir-hi, els Pares conciliars hi fan els següents comentaris:

Sobre el primer article, els Pares van tenir present la demanda de Ambroise Catharin de condemnar l'opinió del cardenal Cajétan³¹⁷, que deia que els infants dins del ventre de la seva mare poden ser salvats pel sacrament del baptisme rebut no realment, sinó pel desig dels pares amb una certa benedicció de l'infant o amb un oferiment d'ell, fet a Déu, amb la invocació de la Trinitat.

Sobre el quart article, alguns Pares conciliars demanen una explicació sobre la seva condemna, doncs hi pot haver un baptisme (de desig o de sang) sense baptisme d'aigua.

Sobre el sisè, hi van haver pronunciaments per a la seva supressió, doncs el baptisme ens ensenya certament a portar la nostra creu, encara que aquesta no ens ve donada únicament pel baptisme.

Sobre el setè article, els Pares no el condemnen, però hi afegeixen: *morte corporali propter Christum suscepta*.

---

³¹⁷ Informació extreta de: CAJÉTAN, *Somme théologique*, III^a. LXVIII. 11.

Sobre el novè article, els Pares fan canviar la paraula *implicare* per *includere*, i hi fan afegir *si baptizatus supervixerit*.

Parlem ara dels Cànon del Concili de Trento amb referència al baptisme.³¹⁸

El primer cànon confirma l'existència dels set sacraments, entre ells el del baptisme. I precisa que tots els sacraments de la nova Llei han estat instituïts per Jesucrist. Els sacraments són set, i això ja ha estat determinat amb anterioritat al Concili de Trento: per la professió de fe imposada als valdesos pel papa Inocenci III (Denz.-Bannw., n. 424); en la de Miquel Paléologue al II Concili de Lyon (Denz.-Bannw., n. 465; Cavall., n. 957); en la condemna de Jean Hus (Denz.-Bannw., 666 sg.); i finalment en el decret *Pro Armenis*, del Concili de Florència. També especifica el primer cànon, com a tercera veritat, que els sacraments són pròpiament i veritablement sacraments. El mot és entès aquí en el sentit estricte que la teologia catòlica li reconeix després del segle XVIII: signe eficaç de la gràcia que provoca. Els cànon següents precisen amb respecte a això, el pensament del concili. I són generalitzacions que afermen més el caràcter dels sacraments.

Els cànon que podem dir que parlen del baptisme, encara que no d'una manera específica o exclusiva, són els que comentem, o transcrivim tot seguit.

Cànon 9.- Si algú diu que per mitjà dels tres sacraments del baptisme, de la confirmació i de l'orde, no s'imprimeix a l'ànima un caràcter, és a dir, una certa marca espiritual i inefable, d'on es deriva que aquests sacraments no poden ser repetits, sigui anatema.

La doctrina afirmant l'existència del caràcter sacramental d'aquests tres sacraments, és reafirmada a Trento partint del Concili de Florència, que ja va afirmar-la. I abans del Concili de Florència ho trobem en les decretals de Gregori IX (Decret., 1. I, tit. XI, c. 16 *Consultationi*); i en les decretals d'Innocenci III (Decret., 1. III, tit. XLII, c. 3, *Majores*). Però encara no hi havia una definició i, tot adherint-se a les decisions dels pontífexs, els teòlegs deien que l'existència del caràcter sacramental no es derivava netament de l'Escriptura ni de la tradició patristica i no podia ser demostrat només que per l'autoritat de l'Església³¹⁹.

Cànon 11.- Si algú diu que la intenció, almenys la de fer el que fa l'Església, no és pas un requisit en els ministres dels sacraments, sigui anatema.

Cànon 12.- Si algú diu que el ministre del sacrament que, tot i estant en estat de pecat mortal, observa tanmateix totes les coses essencials requerides per la col·lació o la confecció del sacrament, no fa o no confereix el sacrament, sigui anatema.

Cànon 13.- Si algú diu que els ritus rebuts i aprovats dins l'Església catòlica i que són d'ús per l'administració solemne dels sacraments, poden ser sense pecat o menyspreats o omesos, segons li plagui al ministre que administra el sacrament, o ser

³¹⁸ Informació extreta de: HEFELE - LECLERCQ, *Histoire des...*, vol. X. 1ª part. 191-215. n. 31.

³¹⁹ Informació extreta de: *Dictionnaire de Théologie Catholique*, vol. II. 1698.

canviats per altres de més nous, per qualsevol pastor de l'església, que qui així ho digui o ho faci, sigui anatema.

I ara parlarem dels canons que d'una manera pròpia i específica fan referència al sagrament del baptisme³²⁰. Aquests canons són les conclusions definitives dels debats dels teòlegs i de les reflexions dels Pares conciliaris. Són catorze canons als que hi afegirem uns comentaris basats en el que van debatre els Pares conciliaris.

Cànon 1.- Si algú diu que el baptisme de Joan té la mateixa eficàcia que el baptisme de Jesucrist, sigui anatema.

El baptisme del Precursor no opera pas immediatament la justificació del pecador, però té la virtut d'excitar els sentiments de penitència, a confessar la seva culpabilitat, i és senyal del desig de ser purificat³²¹.

Cànon 2.- Si algú diu que l'aigua viva i natural no és necessària pel baptisme i, per aquest motiu, es desvia i dona un sentit de metàfora a les paraules de Jesucrist: «qui no neix de l'aigua i de l'Esperit Sant (Jn 3,5)», sigui anatema.

Es pot observar que els Pares conciliaris van voler redactar un cànon que fes referència a la matèria del baptisme. Amb això es corroborava el que ja s'havia dit en els concilis de Viena i de Florència. Sembla que era innecessari, per tant, reafirmar el que ja havia estat dit anteriorment, però de fet aquest cànon vol precisar el sentit dels mots de Jn 3,5. En aquest text Jesucrist parla bé de l'aigua natural com matèria del sagrament i no pas com símbol de l'Esperit. Per tant és de fe que l'aigua viva i natural és de necessitat pel sagrament del baptisme.

Cànon 3.- Si algú diu que l'Església romana, que és mare i mestra de totes les esglésies, no té pas la veritable doctrina sobre el sagrament del baptisme, sigui anatema.

No afirma només que dins l'Església romana hi ha el veritable baptisme: hi ha també la vertadera doctrina sobre el sagrament del baptisme.

Cànon 4.- Si algú diu que el baptisme, conferit també pels herètics, a nom del Pare, i del Fill i de l'Esperit Sant, amb la intenció de fer el que fa l'Església, no és pas un vertader baptisme..., sigui anatema.

Es va creure útil proposar fermament una doctrina consagrada per la tradició i per moltes declaracions o decisions anteriors. Sobretot pel Papa Nicolau I, a *Ad Bulgaros*, pel IV Concili de Laterà i pel Concili de Florència. El Diccionari de Teologia Catòlica diu que pels altres sagraments no és pas de fe que la seva validesa no depengui pas de l'ortodòxia de qui el confereix. Certs teòlegs creuen que la confirmació i l'orde administrats per ministres herètics, no són vàlids³²².

³²⁰ Informació extreta de: HEFELE - LECLERCQ, *Histoire des...*, vol. X. 1ª part, 217-225. n. 31.

³²¹ Informació extreta de: TOMÀS, SANT, *CF.*, IIIª. XXXIX. 2-2um.

³²² Informació extreta de: *Diccionari de...*, "Ministre dels sagraments", vol. X. 1784.

Cànon 5.- Si algú diu que el baptisme és lliure, és a dir, que no és necessari per a la salvació, sigui anatema.

Els teòlegs van precisar que la necessitat del baptisme és una necessitat de mitjà, relativa. El Concili de Trento va definir, des de la VI^a sessió, c. IV, que després de la promulgació de l'evangeli, el baptisme és necessari per a la justificació del pecador no regenerat. El baptisme de desig pot suplir en cas de necessitat, el baptisme canònic.³²³

Cànon 6.- Si algú diu que el batejat, fins i tot quan ell vulgui, no pot perdre més la gràcia, per algun pecat que ha comès, a menys de no voler creure més, sigui anatema.

El Concili, ja en la VI^a sessió, va definir l'admesa de la justificació. Aquesta és la mateixa doctrina, que aquí reprèn, a propòsit del just batejat.

Cànon 7.- Si algú diu que els batejats contrauen pel mateix baptisme només que l'obligació de creure, i no l'obligació d'observar tota la llei de Crist, sigui anatema.

Aquest cànon completa el cànon anterior. Aquest cànon revisa, evidentment, l'error apuntat pels teòlegs en l'article nº 9 de les qüestions que ells van afegir i que no havien estat proposades pel concili.

Cànon 8.- Si algú diu que els batejats són lliures respecte de totes les lleis de l'Església, lleis escrites i lleis transmises per la tradició, si bé que, per ésser tinguts per observants d'elles, volen aparentar sotmetre-s'hi abans, sigui anatema.

També és un complement dels cànons anteriors. L'obligació de sotmetre's a les lleis de l'Església, s'imposa independentment de la voluntat del subjecte.

Cànon 9.- Si algú diu que s'ha de tornar a recordar als homes el fet del seu baptisme, per tal de fer-los comprendre que en virtut de les promeses d'aquest mateix sacrament tots els vots contrets després del baptisme són nuls, com si aquests compromisos fossin derogats pel baptisme i per la fe que han professat, sigui anatema.

Aquest és un error que té la seva importància, doncs tendeix a considerar anul·lades totes les obligacions personals preses després del baptisme. Per tant és de fe que no s'ha de recordar als homes el fet del seu baptisme per fer-los comprendre que els vots contrets després de la recepció d'aquest sacrament són nuls. Per tant després de l'ensenyament del concili, l'Església s'aferma en el fet que els vots contrets després del baptisme no atempten ni al baptisme ni a la fe. Les promeses del sacrament no anul·len els compromisos posteriors dels cristians.

Cànon 10.- Si algú diu que, pel sol record i per la fe del baptisme rebut, tots els pecats comesos després de la recepció d'aquest sacrament són o remesos o esdeinguts venials, sigui anatema.

---

³²³ Informació extreta de: INOCENCI II, *Epist. Apostolicam Sedem*; INOCENCI III, *Epist. Debitum pastoralis officii*.

Marca molt clarament el paper del baptisme i el de la penitència. Si el Concili tendeix tant a mostrar la diferència que separa els dos sacraments, és per declarar que els pecats dels batejats no són perdonats en virtut de la sola qualitat de cristià.

Cànon 11.- Si algú diu que el baptisme, perfectament conferit, ha de ser conferit de nou als qui, havent renegat de la fe de Crist amb els infidels, es converteixen i fan penitència, sigui anatema.

El baptisme, com la confirmació i l'orde, imprimeixen a l'ànima un caràcter inesborrable. Com que els innovadors emplacen tota la causa de la justificació rebuda pel baptisme només en la fe, el concili precisa que és bo de saber que, en el mateix cas d'apostasia, el baptisme correctament rebut, no pot pas ser rebut de nou.

Cànon 12.- Si algú diu que cap persona pot ser batejada sinó a l'edat en què fou batejat Jesucrist, o en cas de mort, sigui anatema.

Per tant és legítim batejar des d'edat infantil. Contra la pràctica que condemna aquest cànon, el Concili va preparar el cànon següent:

Cànon 13.- Si algú diu que els infants després del seu baptisme no poden ser comptats entre el nombre dels fidels, perquè ells no poden fer un acte de fe; que, per aquest motiu, han de ser rebatejats quan arribin a l'edat del discerniment; o que és millor que siguin batejats del tot, doncs el primer bateig és fet per la sola fe de l'Església, ja que ells no creuen en un acte de fe personal, sigui anatema.

Per tant els infants, pel seu baptisme, han de ser comptats entre el nombre dels fidels; no se'ls hi ha de retirar el baptisme per la manca de fe actual després de la recepció del baptisme; i finalment, hi ha heretgia sostenint que és millor ometre el sacrament que de donar-lo a l'infant incapaç de fer un acte de fe.

Cànon 14.- Si algú diu que els nens petits, batejats, quan siguin grans, han de ser interrogats si volen ratificar allò que els seus pares van prometre en nom seu en el baptisme, i si ells responen que no, se'ls ha de deixar al seu lliure albir i no constrènyer-los per cap classe de pena a viure cristianament, si aquest no constrènyer-los no ho és pel refús de l'eucaristia i dels altres sacraments, fins el moment que ells arribin a penedir-se, que sigui anatema.

Per tant, l'infant, esdevingut adult, si refusa acceptar les obligacions contractades pel baptisme, pot ser castigat amb altres penes però que no siguin les de privació de l'eucaristia i dels altres sacraments.

6. PILES BAPTISMALS DELS SEGLES XV AL XVIII

En el capítol on s'han estudiat les piles del període medieval, ja fem esment de la problemàtica per classificar un grup de piles anomenades gòtiques. És la semblança tipològica el que fa que siguin incloses en aquesta denominació, i no pas una seguretat cronològica exhaustiva, doncs d'algunes no hi ha documentació, i, d'unes quantes, es pot afirmar que són d'èpoques recents, imitant models antics. Altres, però, s'inclouen en aquest capítol doncs es poden considerar de finals del període gòtic. Aquestes són sis piles, del total de cinquanta-una piles que es descriuen.

Basílica de Santa Maria. Mataró

Notes històriques: *Visitavit etiam sacrum crisma et oleum sanctum atque sacros fontes bapismales clave clausos que omnia invenit condecenter.*³²⁴

Parròquia de principis del segle XI. Al segle XVII va rebre les proporcions actuals. Renaixement i barroc. El baptisteri està situat a la dreta de l'entrada. Pila de marbre, amb dues parts, la petita per portar l'aigua sota terra. Tapa de fusta que es tanca amb pany i clau. El baptisteri té una reixa de ferro amb clau. Hi ha un quadre amb Sant Joan batejant a Crist. I un armari amb tot el que està prescrit. Hi ha una crismera i una cullera, de plata.³²⁵

Aquestes notes fan referència a un baptisteri que hi havia abans de l'any 1936. Per tant, amb anterioritat al baptisteri actual, existia una pila baptismal que el rector Mn. Pou va cedir a la parròquia de Sant Simó i Sant Pau, per a la parròquia o ermita de Sant Simó. Aquesta pila -que ja descrivim a la seva nova Parròquia- pot ser ben bé romànica. Actualment hi ha una pila que fa les funcions de pica d'aigua beneïta a l'entrada de l'església; tot i que, per informació oral de les persones que s'ocupen de l'arxiu de la parròquia, sembla ser que fou una pila baptismal. Per això no és clar que sempre fos una pila per batejar. Té uns encaixos a la part de sota com per posar-hi les frontisses d'una tapa. Té una sortida d'aigua i una sola cavitat. La base dibuixa, en relleu, les formes d'uns gallons a tot l'entorn del marbre blanc, que és el material de la pila. Hi ha un espai en forma d'escut. La pila actual la descrivim més endavant, en un altre capítol.

Aquesta pila baptismal -o pica d'aigua beneïta- del segle XVI, va ser regalada pel beneficiat Mn. Jaume Sala Pasqual, nascut el 17 de març de 1576, segons consta en el seu testament del 12 de desembre de 1644.³²⁶ Diu: "Deixa a Santa Maria la pica de marbre que serveix de sortidor a l'hort de la seva casa, determinant el que s'ha de fer d'ella, això és, que serveixi de pica d'aigua beneïta al portal major, que la que ara hi ha es traslladi sota l'orgue, i que la que ara hi ha allí es posi a la nova capella de l'hospital".

³²⁴ Dades trextuals de: *Visitatio...*, n. 1.

³²⁵ Informació extreta de: *Elencos*, vol. XVII. 10-11. n. 1.

³²⁶ Informació extreta de: *Llibre de dèbit...*

Aquesta pila pot ser la que el seu pare adquirí el 1587 i es feu portar pel patró Batista Bosch, de Sitges.

Parròquia de Sant Joan. Vilassar de Mar

Nota històrica. Data de l'any 1777. Ampliada i beneïda l'any 1861. Al costat de la porta principal, i al cantó de l'evangeli, a la primera capella hi ha el baptisteri. La pila és de marbre i no està dividida en parts. L'aigua feta servir es rep en un gibrell i es tira a la piscina. Té una bona tapa de fusta que es tanca amb clau. El baptisteri no està envoltat de cap reixa. Hi ha un quadre amb Sant Joan batejant a Crist. Tot el necessari es guarda a la sagristia. Té una crismera de plata i una cullera, també de plata.³²⁷

El baptisteri és entrant a l'esquerra de la porta de l'església. No es fa servir. Està tancat per una reixa. Hi ha una pintura de Jesús amb els apòstols, amb la inscripció de Mt 28,19: *Aneu, doncs, a tots els pobles i feu-los deixebles meus, batejant-los en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant.*

És una pila que es va salvar de la crema de l'any 1936.³²⁸ Pot ser de l'any 1779; i és la ressenyada en la nota anterior sobre la visita pastoral, ja que fins llavors l'església era sufragània de Sant Genís de Vilassar de Dalt; i passa a ser vicaria, amb potestat de

³²⁷ Informació extreta de: *Elencos*. vol. XV. 186-187. n. 1.

³²⁸ Transmissió oral del Sr. Joan, nascut el 1917. Diu que ell hi va ser batejat.

celebrar bateigs. El novembre de l'any 1779 es va beneir el cementiri; per tant la pila també pot ser d'aquella època.

Rodona, de marbre gris, amb una sola cavitat per a l'aigua. Tapa de fusta piramidal esglaonada, amb una creu que la remata. Aquesta tapa té dues nanses per a obrir-la, i se separa en dues parts. La pila descansa sobre una columna, que en realitat no la suporta, ja que és molt dèbil. I l'aguanta una estructura de ferro. Aquest pilar on descansa la pila pot ser posterior, ja que és molt petit. Segurament l'original no es va salvar de la guerra. La base quadrada que descansa al terra sí que és igual que la pila, i pot ser de la mateixa època.

Parròquia de Sant Martí de Provençals. Barcelona

Va passar a ser filial de la parroquial del Clot el dia 11 de novembre de 1883.

Nota històrica. L'església té baptisteri, situat en una ubicació *ad hoc*, a la part dreta. La pila és de pedra, dividida en dues parts, una major per contenir-hi l'aigua, i una altra menor per rebre la quan cau del cap del nen batejat. La pila té una bona tapa de fusta encara que no es pot tancar amb clau. El baptisteri està tancat amb una reixa amb clau. Té un quadre de Sant Joan batejant a Crist. Hi ha un armari que guarda tot el que està prescrit per administrar el baptisme.³²⁹

L'arxiu va ser cremat el 1936. La primera pila és del 1600. La segona és una rèplica petita, igual, de marbre, però amb una sola part, que és la que es fa servir per batejar. A l'original s'hi pot apreciar, gravat, l'any "1600". És de marbre negre amb aigües blanques. Rodona. A l'interior hi ha dues parts, una amb sortida d'aigua. Sense tapa. La columna de suport és igual, però amb diferents gruixos. I la base és octogonal. Per les seves característiques, aquesta pila no és la que explica la visita pastoral de l'any 1921. Es desconeix el seu origen.

³²⁹ Informació extreta de: *Elencos*. vol. VIII. 250, 251. n. 1.

Parròquia de Sant Antoni de Pàdua. Badalona

La pila de batejar no es fa servir i està col·locada a l'entrada de l'església. És una antiga pica d'aigua beneïta del segle XVI, probablement de Montserrat. El Bisbe Joan Carrera, que va ser rector d'aquesta parròquia, coneixia el seu origen i com hi va arribar, segons informa Mn. Lluís Calví Comangés.

Marbre blanc, rodona. Té dues parts en el seu interior, sense sortida d'aigua. Això posa en dubte el que s'ha transmès de viva veu, que diu que era una pica d'aigua beneïta. En el seu peu hi ha esculpides dues fulles cap amunt. I a la base unes fulles semblants cap avall. Tota la pila té les tres parts ben diferenciades. La cobreix una senzilla tapa de fusta rematada amb una creu. A tot l'entorn exterior de la copa hi ha uns gallons.

Parròquia de Sant Joan d'Horta. Barcelona

Notes històriques: *Visitavit etiam sacrum crisma et oleum sanctum atque sacros fontes bapismales clave clausos que omnia invenit condecenter.*³³⁰

A principis del segle XIV ja existia aquesta parròquia. La primera pedra de l'església actual, es va posar el 24 de juny de 1905. Hi ha el baptisteri a l'última capella de la nau lateral, a la porta de l'Epístola. La pila és de granit dividida en dues parts. Té una tapa de fusta que es tanca amb clau. Hi ha un quadre de Sant Joan Baptista i un armari on s'hi guarda el necessari per a l'administració del baptisme.³³¹

Més endavant parlem de la pila de batejar actual.

L'antiga, que és la de la fotografia, actualment la fan servir de jardinera en el jardí d'entrada a l'església. És de forma octogonal, i amb uns petits triangles a la base. Podria ser la dels orígens, anterior a la construcció del nou temple a partir de 1905.

³³⁰ Dades textuais de: *Visitatio...*, n. 1.

³³¹ Informació extreta de: *Elencos*, vol. VIII. 10. n. 1.

El “Noticiari de la parròquia de Sant Joan d’Horta”, de Mn. Xavier Roselló, (Barcelona, 1992), diu: *L’any 1976 es trasllada la pila de batejar al pati de l’entrada del Temple, on serveix de “parterre” d’ornamentació vegetal.*

Parròquia de Sant Cebrià. Tiana

l’any 1018 Tiana ja tenia la seva parròquia. L’actual edifici és de l’any 1886.

El baptisteri és a l’atri de l’església. La pila baptismal és de pedra treballada. No té cap departament per rebre l’aigua feta servir, sinó que s’ha de recollir amb un gibrell per tirar-la després a la piscina. La pila té una resistent tapa de fusta tancada amb clau. El baptisteri té la seva porta de reixa de ferro i una porta de fusta que comunica amb l’església. El bateig de Crist està pintat en un finestral de vidres de colors, en el mateix baptisteri. Hi ha un armari on s’hi guarda tot el necessari. Una cullera de plata per

batejar.³³² Adjuntem una fotografia de la pila de batejar que actualment (any 2011) figura a l'altar major, amb una inscripció que diu: *Gabriel Rovira me dedit Ecclesiae-1603*.

Parròquia de Sant Pere de Sant Cugat del Vallès

La pila baptismal està situada a l'entrada del Monestir, a la primera capella de la dreta, on hi ha el retaule de Santa Escolàstica, del segle XVII, i un quadre de Sant Medir, del mateix retaule. Aquesta pila baptismal és del segle XVI provinent de l'antiga església parroquial de Sant Pere que va ser destruïda. Després de la desamortització de l'any 1835, el Monestir de Sant Cugat passà a ser la nova parròquia de Sant Pere, i hi van traslladar la pila baptismal, col·locant-la en un rebaix que es va practicar a la paret de la mateixa capella de Santa Escolàstica, i finalment la van traslladar al centre d'aquesta capella, donada la seva importància artística.³³³

1

2

3

4

³³² Informació extreta de: *Elencos*. vol. XV. 116, 117.

³³³ Informació facilitada per la Zeladora del Monestir, Sra. Montse Sant.

5

6

7

8

La pila baptismal és de pedra de Girona, formada per dues peces, amb el peu que la sustenta, que descansa sobre una base quadrada. Tota la pila i la base estan ornamentades amb fulles esculpides. El seu interior és d'una sola cavitat circular, sense sortida d'aigua. La seva forma exterior és octogonal. A cada cara d'aquest octògon, i separats per unes columnes, hi ha una imatge esculpida, que representen els següents personatges, per l'ordre en que estan col·locades les fotografies anteriors: 1-Maria Magdalena, 2-Sant Sebastià, 3-Sant Pere, 4-hi ha dubtes sobre si és l'apòstol Sant Pau, 5-un abat o bisbe, 6-també hi ha dubtes sobre si aquesta escultura és Nicodem, 7-un altre abat o bisbe, i, 8-Sant Roc. Per la part de sota de la copa hi ha gallons esculpits.

A la ressenya de la visita pastoral de l'any 1921 hi ha una referència a la pila baptismal i el baptisteri adossat a la paret que corrobora el que diem: *Antigament hi havia un monestir, que data de l'any 785, o anterior. En la forma actual va ser erigida l'any 1835. I edificada al segle XI. El baptisteri és a prop de la porta principal, a la dreta. La pila baptismal és un bloc de granit natural, sense divisió. L'aigua, amb una palangana es tira a la piscina. Té una tapa de fusta, i el baptisteri una reixa de ferro que es tanca amb pany i clau. Hi ha un quadre representant el baptisme de Crist. Tot el necessari es guarda a la sagristia. Crismera i cullera de plata.*³³⁴

Parròquia de Sant Pere de Terrassa

Són varies les piles baptismals que d'una manera o altra estan relacionades amb les esglésies de Sant Pere de Terrassa. Per això en parlem en els capítols dedicats a les piles dels primers segles de l'Església, a les del període medieval i al del període dels segles XV al XVIII.

Parlem d'una pila baptismal del segle XVII. Actualment conservada en uns magatzems del Museu de l'Ajuntament de Terrassa, desmuntada. Originàriament era de l'església de Santa Maria, situada a la dreta de l'entrada, muntada tal com mostren les fotografies.³³⁵ En les últimes reformes, els arquitectes van considerar que no era adient amb el conjunt i la van retirar. Es feia servir de pica d'aigua beneïta. És de marbre grisenc, i fa uns setanta centímetres de diàmetre exterior per uns cinquanta de diàmetre interior. És d'una sola cavitat sense sortida d'aigua. Per la part de fora fa uns dinou centímetres d'alçada i la seva fondària interior és de dotze centímetres aproximadament. A la base quadrada de la columna de suport hi ha gravada la data de 1624. Aquesta base quadrada fa vint-i-cinc centímetres de costat. A més, hi ha la part que estava colgada a terra. Per dalt i per baix hi ha diferents voltes de marbre. Fa vuitanta-cinc centímetres d'alçada, i a mesura que baixa, s'eixampla.

³³⁴ Informació extreta de: *Elencos. Arxiu Diocesà de Barcelona. 1921. Vol.XXIII, pgs.115 i 116.*

³³⁵ Fotografia procedent de l'Arxiu Mas, de l'any 1904.

Parròquia de Sant Sadurní de La Roca del Vallès

D'una pila baptismal que no es fa servir, en parlem en el capítol dedicat a les piles dels segles XIX i primera meitat del segle XX. La pila que actualment es fa servir, que era pica d'aigua beneïta, de l'any 1568, té una tapa de llautó rematada amb una creu. Al

seu entorn hi ha la inscripció: “El qui creurà i serà batejat se salvarà. Mc 16, 16”. Aquesta tapa és moderna. La pila té una sola cavitat. És de marbre. Circular, amb quatre àngels col·locats simètricament, i amb quatre grups de quatre arcades entre ells. El peu fa que la pila estigui a una certa altura, que demostra que era per a l'aigua beneïta. Comença quadrat amb relleus, segueix cilíndric amb estries, dues parts més esfèriques amb fulles, i acaba amb una base octogonal. Per sota de la copa hi ha gallons.

Dades històriques extretes de l'Arxiu Diocesà de Barcelona:

Del vol. VI. Obra. Llibre de comptes 1824-1877:

Gasto per batejá: 8 quartos. 5 de Juny del any 1853.

Un llibre nou de baptismes: 48 rals. Desde 1r. De janer a 31 desembre 1870.

De 27. Carpeta A: Obra i Inventaris:

19 abril 1729. Pagat per tornar encodernar y posar cubertas al Manual de Batejar: 3 sous.

28 maig 1747. Per adobar la cullera de batejar: 1 lliura 6 sous.

Any 1758. Per 4 pams tela per la toballola nova dels bateigs: 15 sous.

Any 1761. Per 4 pams tela per la toballola dels bateigs: 15 sous.

14 juny 1767. Per la Capilla dels Babtismes: 1 lliura.

24 maig 1779. Pera adobar la cuÿera de batejar: 1 lliura, 13 sous, 9.

Any 1877. Una libra en algodón en rama para los bautizos: 4 reales.

Any 1892. Estola para bautizos: siete pesetas.

Any 1898. Mano de sal para bautizar: 2 pesetas.

Any 1901. Una mano de sal para bautizar: 2 pesetas.

Inventari 8 juliol 1771. Una cullereta de plata de Batejar. Capilla blanca per lo St. Baptisme. Tovallola per usar en lo St. Baptisme.

Inventari 12 maig 1865. Las crismeras de plata para administrar el bautismo. Una cuchara de plata para dministrar el bautismo. Un libro nuevo de bautismos. Seis libros de bautismo concluidos y otro que es el corriente.

Inventari 15 agost 1880. Ocho libros de partidas de bautismos de 1571 a 1871. Unas crismeras y concha para la administración del Bautismo.

Inventari de 19 de juny de 1893. Església consagrada l'any 931, segons consta a l'arxiu de la Corono d'Aragó i en el de Sant Joan de les Abadesses, "Llibre de les cobertes blanques foli 39". La fàbrica actual de l'església data del segle XVI, acabada l'any 1558. Estil gòtic decadent que donava pas al Renaixement. Unes crismares i petxina de plata per a l'administració del Baptisme.

Segons Inventari del 4 de juliol de 1919 hi ha dos llibres més de baptismes dels que figuren en l'inventari de 15 agost 1880, i que són dels anys 1894 a 1917.

Parròquia de Sant Julià de Palou de Granollers

Aquesta pila és semblant a les de Sant Cristòfor de Terrassa, Sant Cebrià de Valldoreix, Sant Pere de Rubí i Sant Pere de Reixac. Segons Mn. Lluís Pou és dels segles XV/XVI. De pedra. El seu interior té dues parts, una de més petita amb sortida d'aigua. Situada a sobre d'un graó, a la dreta de l'altar major. La tapa és de fusta, rematada amb una creu. Tota la seva estructura és octogonal.

Parròquia de Sant Esteve de Granollers

La pila baptismal està situada a la dreta de l'altar major. És de marbre de color gris i fa uns 90 centímetres de diàmetre. La formen dotze cares, i a tres d'elles hi ha gravada la

Mare de Déu amb el Nen Jesús i dos orants a les de cada costat. En el seu interior hi ha una cubeta d'aram per a la higiene de l'aigua beneïta. Tot el seu voltant fa dues capes diferenciades perquè una és més sortida, la de dalt, o de més gruix que l'altra. Les seves dotze cares, a mesura que van baixant, s'estrenyen per formar la columna de suport. Aquesta columna té un voraviu al mig, i tot seguit s'eixampla per acabar amb una base amb dotze cares, sis alternes amb un sortint esculpit. És del segle XVI, i es va rescatar i restaurar després de la guerra de 1936/39.

Parròquia de Sant Sadurní de Montornès del Vallès

L'edifici de l'església és del segle XI. La pila baptismal està situada a la dreta de l'altar major. És de granit de La Roca del Vallès. La tapa és de llautó, cònica, acabada amb una

creu. La pila té dues parts interiors, una amb sortida d'aigua. És cònica, que s'estreny, amb dos cercles, un d'ells més petit que l'altra. Descansa sobre una columna de suport acabada amb una base quadrada. Són de diferent pedra que la pila que hi és afegida a sobre. Entre aquestes dues parts hi ha una peça de llautó.

Parròquia de Sant Esteve de Vilanova del Vallès (Santa Quitèria)

A la dreta de l'entrada de l'església hi ha una pila adossada a la paret i amb una tapa de fusta soldada. Les tres cares hi tenen gravada una creu. Aquestes cares, per la part de baix, s'estrenyen, separades per uns solcs. Sembla bastant antiga, però no es fa servir. El material és el granit de La Roca del Vallès.

Al costat de l'altar major hi ha la pila baptismal, que és la que es fa servir. És octogonal, d'una amplada de seixanta dos centímetres. El seu material és el granit de La Roca del Vallès. Té dues cavitats interiors, una d'elles amb sortida d'aigua. Les seves vuit cares es van estrenyent fins la base, que descansa sobre un suport que, per la seva semblança als de les parròquies de Sant Cristòfor de Terrassa, Sant Cebrià de

Valldoreix, Sant Pere de Rubí i Sant Pere de Reixac, podem dir que és gòtic tardà. Aquest suport és d'una altra pedra més blanca, cosa que fa pensar que no és de l'època de la pila. La seva primera part té vuit cares que s'eixamplen fins formar una nova base de vuit cares més ampla, que finalment descansa sobre una base octogonal amb relleus alterns a quatre cares. Aquesta pila baptismal és col·locada al terra sobre una peça quadrada.

Hi ha un primer document de l'any 1000, i la parròquia ja és coneguda com Santa Quitèria. Hi ha objectes al Museu de Granollers.

Església de La Doma de La Garriga

La pila baptismal està situada a l'esquerra de l'entrada de l'església. El material és la pedra. Té vuit cares còncaues amb dues parts ben definides. En una d'elles hi ha la mare de Déu amb el Nen Jesús. En una altra hi ha Sant Esteve, patró de La Garriga,

amb la palma del martiri, i en una tercera hi ha una figura que per la seva representació podríem dir que és Sant Jaume. Les altres cinc cares no tenen cap figura esculpida. Per la seva configuració, aquesta pila baptismal sembla gòtica, ja que té elements paral·lels amb altres piles d'aquell període; però no ho és. En una làpida a l'entrada de l'església diu que és de la primera meitat del segle XVI. Podria ser això una opinió de la persona que va reconstruir La Doma per donar-li un aire d'antiguitat?. Té una sola cavitat, i una senzilla tapa de fusta.

Sobrevola la pila una antiga talla barroca representant l'Esperit Sant. A la paret, en un finíssim retaule, s'hi veu una talla de Sant Joan baptista, anterior al 1567.³³⁶

En la monografia: "Història de La Garriga", Vols. I, II i III, (Barcelona, 1949), l'autor Josep Maurí Serra, diu: *A l'església de la Doma, segons la interessantíssima visita pastoral de l'any 1508, hi havia, dintre de les fonts baptismals de pedra, un gran vas de terra, bo, i en ell hi havia un vas boniquíssim, de vidre; i un i altre de dits dos vasos eren plens d'aigua. De la visita pastoral de l'any 1600: hi havia a la Doma sota el cor les fonts baptismals de pedra de Girona, ab portes de fusta, tancadura i clau; dessorre dites portes unes tovalles blanques i una coberta de couro. De les primeres notícies sobre l'església nova de La Garriga, de Sant Esteve, sabem que hi ha un lloc preparat per a col·locar l'aigua baptismal. L'Església nova fou beneïda l'any 1737. A l'acta de benedicció del dia 14 de maig es diu que volent i expressament ordenant que la dita nova iglésia i la antiga siguen tingudes, hagudes i reputades com si fossen una sola iglésia... i que... se col·loque en les fonts baptismals de dita nova iglésia aigua beneïda, de la que se troba en les fonts de la Antigua, i sants olis en les crismares,... El 8 de juny*

³³⁶ J Informació extreta de: JUSTO FERNÁNDEZ ALONSO, *La Iglesia Hispanovisigótica*.

de 1941 el bisbe visità la parròquia i, entre altres dependències, el baptisteri reconstruït després de la destrossa de 1936.

Parròquia de Sant Mamet de Corró d'Amunt

Aquesta pila està situada a la dreta de l'entrada. De pedra, semiesfèrica, amb una sola cavitat. El seu peu és octogonal com també la base on hi descansa. Hi ha notícia que una persona, entesa en història, la va recollir d'algun lloc i la va col·locar on ara està situada, a sobre el peu

que podria ser de la pila que descrivim tot seguit, situada en el segon lloc, que hi ha immediatament després. Aquesta altra pila, a sota d'un altar, és octogonal amb una creu com única ornamentació. Té dues cavitats. No hi ha constància de l'antiguitat de cap de les dues piles.

Església de Santa Maria de Gallecs de Mollet del Vallès

Situada a l'entrada, a la dreta, hi ha una pila baptismal rodona, de pedra, que molt probablement era un abeurador o bé un recipient d'oli o cereals procedent d'una masia de pagès, segons diu la memòria popular. De fet es desconeix la seva procedència. Té sortida d'aigua en una única cavitat. Situada sobre una base de pedra, sense cap valor.

En aquesta església hi ha una pica beneitera de pedra, quadrada, de la que deixem constància perquè ben bé podia haver fet les funcions de pila de batejar.

Parròquia de Santa Perpètua de Mogoda

L'església té els seus orígens en el segle XI, però no hi ha arxiu, doncs va ser cremat durant la guerra de 1936. L'historiador Sr. Fermí Vinyals ha publicat un llibre: "Història de Santa Perpètua", que parla de l'evolució de la parròquia, però sense cap referència a la pila baptismal. Tampoc hi ha cap dada a la carpeta de Santa Perpètua de la Mogoda de l'Arxiu Diocesà.

La pila és a l'esquerra de l'altar major. És de segles antics però destrossada durant la guerra civil de 1936/39 i reparada després. El seu material és la pedra. Fa uns setanta dos centímetres de diàmetre. Té dotze cares còncaues que s'estrenyen a mesura que la part esfèrica de la pila baixa, per descansar sobre una columna de suport que és de

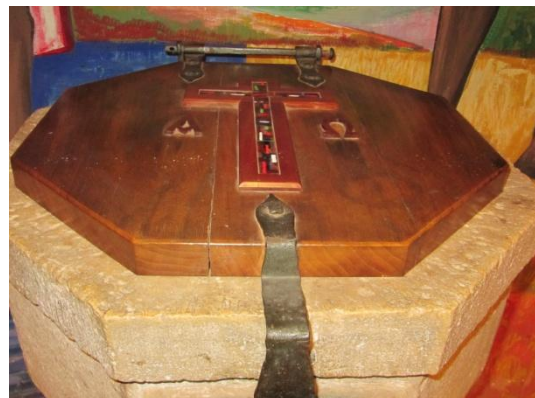

després de la guerra civil, imitant el gòtic, estil molt probable de la pila. Té una sola cavitat coberta amb una senzilla tapa de fusta.

Parròquia de Santa Maria de Palau-Solità i Plegamans

Aquesta pila baptismal té més de sis-cents anys d'antiguitat. És de l'any 1401. És de pedra. Octogonal. Té una sola cavitat. No es fa servir ja que bategen amb un gibrell d'aram a l'altar major. Està situada a l'esquerra de l'entrada de l'església. El peu que la sustenta és de la mateixa època. La pila té gravat un escut amb la data de 1498.

La tapa és de l'època actual, de fusta, amb una creu amb esmalts i les lletres alfa i omega.

Del retall d'un full parroquial de la parròquia de Sant Vicenç de Mollet, de data aproximada el mes de juny de l'any 1964, hem copiat la següent referència de la pila baptismal:

La pila bautismal, que data del año 1498 y que hoy, en pie, sigue siendo el símbolo y columna de fe de los feligreses de Santa Maria de Palau Solitar.

La monografia: «Palau-Solità: "Títol de glòria"», de Pere Gibert i Josep Mª Martí Bonet, (Palau-Solità, 1995), diu: *La pica de batejar. Entrant a l'església, a mà esquerra, hi ha aquesta pica. Aviat farà els cinc-cents anys; la data és esculpida en la mateixa pedra, de forma ben visible: 1498. En la visita pastoral del 21 d'agost de 1508 es fa referència a aquesta venerable pica dients que és "de pedra de Girona".*

Parròquia de Sant Pere de Vilamajor

L'edifici de l'església va ser acabat el mes de març de l'any 1604, i la pila baptismal és del segle XVII. El baptisteri està situat a l'esquerra de l'entrada.

La pila, que és de pedra, té deu cares, i cadascuna d'elles té dues parts ben diferenciades. A la cara central hi ha esculpida una imatge difícil de definir degut al seu mal estat.

El Centre d'Art Modern "La Rectoria", de Sant Pere de Vilamajor, va procedir a la restauració d'aquesta pila incorporant-hi a la part de sobre i en el seu interior, una peça de ceràmica buida. La part de l'interior té tres prominències entre les que s'hi col·loca l'aigua per batejar. I la part que coincideix amb les deu cares de la pila, estan separades entre elles per unes tires de color blanc. El peu de la pila és el típic de altres piles de l'època.

Aquest peu acaba amb dues bases quadrades al terra, sobreposades, de les que pugen vuit cares, separades a cada extrem per un sortint en forma de bordó que les circumval·len. Aquesta columna es veu a simple vista que no és de l'època de la pila baptismal doncs té un acabat més perfecte que fa que sigui posterior.

Notes històriques;

Construïda en temps de Carlemany. Segle VIII. L'església actual (1886) és la segona, consagrada l'any 1557. Nota del Rector Mn. Llorenç Valls. 10 novembre 1886.

Inventari de 4 de juny de 1816. Entre altres objectes: una cullera pel Sant Baptisme, tres "vinagreres" (diu "redomitas" en castellà) pels Sants Olis per anar a buscar-los a Barcelona. Les crismeres pel baptisme són de llauna, per haver-les robat amb altres coses els enemics de la religió.

Inventari de 14 de juny de 1781. Una crismera de plata. Tres ampolles de plata pels sants olis amb la capseta de fusta.

El bisbe de Barcelona Don Gavino de Valladares y Mesia, en atenció al prec dels feligresos de la parròquia de Sant Pere de Vilamajor del dia 4 de maig de 1776, en el sentit que estaven mal atesos els seus serveis espirituals, disposa, entre altres providències, que de l'església de Sant Antoni de Vilamajor, s'ajudi a la parròquia de Sant Pere de Vilamajor: es posi pila baptismal, amb els sants olis i crisma. No hi ha

data, però, del decret del bisbe, que segurament és més tard del mes de desembre de 1782, doncs aquesta data figura en l'interior del redactat del document, però no en la firma del document.

Hi ha una nota a l'arxiu de la parròquia que es guarda en l'Arxiu Diocesà que diu: "Bautisma de pau parera fill de joan parera y Susana parera y bidal 18 añ 42" I tot seguit diu: "Ay any, 1740. Fuit Baptisatus" Hi ha una firma il·legible i la paraula "Santus".

Inventari de tots los llibres, escriptures y papers que se encuentran en lo arxiu de esta Rectoria de Vilamajor Bisbat de Barcelona format en virtut del manat per V. Illma. en lo decret de visites de 15 de juny de 1788

Un llibre de baptismes i matrimonis de 'any 1575 fins a 1598, y dins de ell un plech suelto de partides de Batismes mes antics, signat de nº 1.

Altre llibre de batismes de l'any 1591 fins a 1627.

Altre llibre de batismes y confirmacions de l'any 1620 fins a 1672 en lo qual estan registrats los batismes del quadern ultim del llibre antecedent.

Segueixen tres llibres de baptismes més, dels anys 1673 a 1737, del 1737 al 1756 i l'últim que comença l'any 1756.

En lo segon full del llibre de baptismes hi ha una nota de un gran ayguat de l'any 1722.

Del llibre particular parroquial, molt interessant per contenir recollides moltes notes històriques de la parròquia. Del Pbre. Rector Llorens Valls:

En la nit del 3 al 4 de mars de 1886 va esser robada la Iglesia de aquest popble... Sen portaren... las tres amfores tambe de plata cual caixeta obriren en lo mateix lloch derraman los Sans Olis per terra.... y tambe de plata eran la cullera de batejar, un plat de canadelles y las crismeras. ...La caixa de fusta dels Sans Olis fou trovada detras del confesionari rectoral.

He pensat posar aquí nota de tots los principals objectes adquirits per lo serbey de la Iglesia desde el dia 18 de agost de l'any 1868 hasta al present, en que prengui possessió de aquesta parroquia.... per enblancar... y també las Fonts Baptismals. ...dos culleres magres per batejar. Tres amforas y crismeras de metall... una panereta y capillas per batejar... un quadro de S. Joan en las fons Baptismals... dos petits cocharons ó culleretes de plata per trauer los Sans Olis de las amforas en la benedicció de las Fonts Baptismals...

Altres notes històriques:

Llibre de la obra, any 1622 (4 maig): *Sia pagat de adobar la caxeta del baptisme: 6 sous.*

Nota de Mn. Poch. Festa Major de 1929: Mn. Escudero feu instal·lar electricitat a part de l'església, (cancell, sagristia, baptisteri), veient lo pràctic i net que era..

Año 1940. Destinado a esta parroquia el que suscribe, Rdo. Francisco J. Canellas Pericas, Pbro. En calidad de Ecónomo, el dia 5 de enero.... La triste impresión que en

mi produjo la visita al templo parroquial, no es para descrita. ...igual desastre en el Baptisterio en donde habia antes dos dependencias una de las cuales contenia los objetos de mas valor...

Parròquia de Sant Cristòfol de Lliçà de Vall

L'església, segons el rector, és acabada l'any 1699. Però tota la documentació es va cremar l'any 1936.

Pila baptismal situada a l'entrada a l'esquerra de l'església. És de pedra i de forma octogonal. Del segle XVII. Té vuit cares còncaues de dues parts cadascuna d'elles, ben diferenciades. El seu interior té una sola cavitat. Anys enrere segurament hi hauria una tapa, doncs encara té les frontisses de ferro. El peu és octogonal, amb dues estries que li donen la volta. I acaba quadrat amb tres estries a dues de les quatre cares. Podria ser però, que antigament fossin igual les quatre cares i que amb el temps es llimés la pedra. La base, que és octogonal, descansa sobre un graó.

Parròquia de Sant Julià d'Alfou de Llinars del Vallès

Aquesta pila baptismal està col·locada en el segon altar a la dreta de l'entrada principal. És de pedra, però sense tapa, encara que els senyals de la part de sobre de la pila, indiquen que n'hi havia hagut una. És petita i de forma octogonal. No té sortida d'aigua. El seu interior és de ceràmica per preservar la higiene de l'aigua de batejar. De la base quadrada, pugen vuit cares que s'estrenyen, i separades per un voraviu de pedra pugen les vuit cares que configuren la columna de sustentació, que un altre bordó el separa de la base de la pila, que es va eixamplant, fins formar dues parts diferents en cada una de les cares.

No hi ha informació històrica. El peu sembla ser de l'època gòtica, doncs és força semblant a altres d'aquest període. Finals del gòtic.

Parròquia de Santa Maria de Cardedeu

Pila baptismal situada a l'esquerra de l'entrada de l'església. Té deu cares de forma cònca, cada una d'elles amb dues parts ben diferenciades. És de marbre, i la cavitat interior és metàl·lica. La tapa és de metacrilat. Una de les deu cares té gravada una figura força destrossada, que sembla l'escut de Cardedeu. La columna de suport també té deu cares que es van estrenyent fina la base de la pila. Dos voravius sortints i dos de buidats separen les diferents parts d'aquesta columna.

Parròquia de Sant Martí de Mosqueroles de Fogars de Montclús

La pila baptismal és de pedra gravada, octogonal, d'una sola cavitat. Sembla antiga. Per tant, la podem classificar com a tardogòtica. Cada una de les cares tenen dues parts de diferent fondària.

Les parts de baix d'aquestes cares es van estrenyent fins el començament del peu de sustentació del que les separa un voraviu octogonal. La base d'aquest peu és quadrada, de la que pugen vuit cares fins el voraviu esmentat. La tapa és de fusta de tres parts rematada amb una creu. Hi ha senyals que antigament hi havia una tapa fixa.

Parròquia de Sant Joan de Campins

Pila baptismal situada a l'esquerra de l'entrada de l'església. És de pedra i octogonal amb les cares còncaues. En una d'elles hi ha gravat l'escut de Campins. Aquestes vuit

cares tenen dues parts ben definides. Les parts de dalt són més sortides que les de baix. Aquesta últimes es van estrenyent per sota de la pila fins formar l'inici de la columna de suport. Segueix un voraviu sortint, també de vuit cares, del que arrenca la part final del peu de la pila. Aquest final de peu s'eixampla i acaba vertical amb uns relleus esculpits en cada una de les quatre cares alternes. Finalment, la base del terra és quadrada. Antigament tindria tapa, doncs es veuen les marques on hi devia haver les frontisses. És una pila d'una sola cavitat per a l'aigua, sense sortida. Per la semblança amb altres piles, podem dir que és gòtica, encara que no s'ha pogut recollir cap tipus d'informació que ho corrobori, doncs l'arxiu parroquial va ser saquejat durant la guerra del 1936.

Hi ha una altra pila baptismal d'aquesta parròquia de la que n'hem parlat anteriorment en el capítol dedicat a les piles medievals.

Parròquia de Sant Julià del Montseny

Pila baptismal situada en el Baptisteri a l'esquerra de l'entrada de l'església. És de pedra. Octogonal. Gòtica, per la seva semblança a la pila de Sant Joan de Campins. La primera part de les vuit cares que la conformen és llisa. Té una tapa de fusta cònica, acabada amb una creu. Aquesta tapa és posterior a la de la tapa que originàriament tindria la pila, doncs s'hi veuen els senyals on hi haurien les frontisses. L'interior és d'una sola cavitat sense sortida d'aigua. La segona part de les vuit cares d'aquesta pila baptismal es va estrenyent per sota fins on arranquen les vuit cares de la columna de suport. Després d'un ample voraviu, també de pedra, aquesta vuit cares es diferencien en quatre de més amples i quatre de més estretes, alternades. Segueix un inici de base de vuit cares amples de les que quatre tenen un sortint ornamental de pedra. Un cub quadrat és la part final que descansa al terra. Es veu una pila baptismal que ha estat restaurada, doncs part de la pedra es veu polida i part encimentada.

A la monografia: "Montseny", de Joan Portals i Martí, de l'any 2004., el seu autor diu: *A la visita pastoral de l'any 1921 a la parròquia de Sant Julià del Montseny, es diu: El Baptisterio està situado al lado de la Puerta de la Iglesia. Es de piedra, però dentro hay un recipiente de cobre. No està dividido en dos partes... Tiene una buena tapa de madera que se cierra con llave. Se halla rodeado de verja que se cierra con llave. Tiene un cuadro de San Juan bautizando a Cristo... Se halla en muy buen estado.*

I també: *En una petita cavitat al fons de la nau es troba una petita pila baptismal de pedra del segle XVI. Al seu costat hi ha l'accés al baptisteri, al que s'hi arriba després de passar per la base del campanar. El baptisteri conté una pintura moderna que representa el bateig de Jesús al Jordà per Sant Joan Baptista.*

Parròquia de Santa Maria de Martorelles

Aquesta església va ser consagrada l'any 1105, saquejada l'any 1936 i reformat el baptisteri l'any 1960. Situat en el segon altar a la dreta de l'entrada.

La pila baptismal de pedra fa uns 62 centímetres de diàmetre. És una pila d'una sola cavitat sense sortida d'aigua. Per la part de fora d'aquesta cavitat fa uns relleus buidats en forma de gallons. La columna de suport és cilíndrica amb un voraviu al mig. La diferència entre el picat de la pedra de la cavitat amb el de la columna ens indica que aquesta cavitat és més antiga que la columna. Tot descansa sobre una base quadrada amb un voraviu també quadrat que la separa del cilindre de la columna. Tot i que l'església és antiga, no podem dir amb seguretat que la cavitat de la pila és de la mateixa època que la de l'església. Està coberta amb una tapa amb la base hexagonal que no és originària d'aquesta pila. S'acaba amb una creu.

Notes històriques de l'Arxiu Diocesà de Barcelona:

Del llibre Obra: 1691-ss. De l'arxiu Administració.

Anotació 15. Anotació dels obrers feta a partir del 27 juliol 1695: *"Gastat per estañar la conca de las fonts Baptismals: 2 sous.*

Anotació 131. A l'any 1747 hi figura: *Han gastat lo seguent: Per adobar la petxina de batejar: 9 sous.*

Anotació 161. Any 1759: *Gastat per un ferro per las fonts baptismals: 3 sous.*

Anotació 241. Any 1807: *Dia 8 de mars del any 1807 Barthomeu farres yu Joseph Rams, obrers, han donat compte com se segueix: Per estanyar la pica de les Fonts Baptismals: 2 lliures, 6 sous, 3 diners.*

Parròquia de Sant Llorenç de Vilardell de Sant Celoni

Degut a les obres que l'Ajuntament de Sant Celoni va fer a la coberta d'aquesta Ermita, van treure tot el material que era un destorb per els operaris, i la pila baptismal va anar a raure a terra de l'entrada de la Rectoria. Només van deixar en el lloc d'origen la columna de suport, que és octogonal. I aquesta columna no està tota sencera de molts anys anteriors a les obres. Només en queda la part de baix.

La pila baptismal és del segle XVI, segons referències del Sr. Josep Mª Abril. Aquesta pila és de pedra, octogonal, d'una sola cavitat. Les vuit cares tenen dues parts ben diferenciades. Les vuit parts de baix es van tancant i s'adjunten totes amb una base des

d'on partia la part del peu que falta. La pedra és gravada. Molt semblant a altres piles de molts altres llocs, d'aquesta època del gòtic.

Parròquia de Sant Esteve d'Olzinelles de Sant Celoni. Can Tustet de Vallgorguina

En aquesta finca hi ha una capella particular on a l'esquerra de l'entrada s'hi pot veure la pila baptismal que abans era de la Parròquia de Sant Esteve d'Olzinelles. Sobre la pila que hi ha en aquesta parròquia en parlem en el capítol dedicat a les piles baptismals de la segona meitat del segle XX només amb un interès funcional.

El seu estil sembla de l'època barroca. És de marbre fosc grisós. El seu interior té dues parts i sense tapa que la guardi de la pols i altres inclemències. La base al terra és octogonal i fa set estrats o capes fins enllaçar amb un cercle. D'aquest cercle puja la columna bombada per després seguir més estreta i acabar a sota la semiesfera de la cavitat de la pila amb dos cercles més. La base de la concavitat d'aquesta pila de vuit cares, a mesura que puja amunt es va eixamplant des dels discs d'aquests dos cercles, i de forma octogonal, acabant per dalt amb quatre voravius, tot del mateix marbre. El primer i el tercer d'aquests voravius són d'estructura quadrada, el segon està enfonsat a tot el voltant i el quart bombat, que té vuit cares.

Notes històriques del Llibre d'obra de Vallgorguina. (Olzinelles). De l'Arxiu Diocesà de Barcelona. Tot i que aquesta nota fa referència a la parròquia de Sant Esteve, la referim aquí, doncs es refereix més a aquesta pila que figura a la finca de can Tuset que no pas a l'actual que hi ha a la parròquia.

Llibre 38. Hi ha una anotació de despeses datada l'any 1643 que diu: *Per la conca de les fons: 5 sous*. Llibre 39: Hi ha una anotació de despeses datada el 6 maig 1743: *Per un guadamassil per cobrir les fons baptismals: 1 lliure*. 9 novembre 1774: *Per una clau per les fons baptismals: 3 sous 9 diners*. 2 novembre 1798: *Capida per los baptismes: 15 sous*. 13 abril 1805: *Per compondren dos confessionaris y una frontissa per les Fonts baptismals: 1 lliure, 17 sous, 6 diners*. 8 setembre 1805: *Per una patxina de plata per batejar: plata y mans: 16 lliures, 8 sous, 9 diners*.

Parròquia de Sant Esteve Sesrovires

Pila de marbre, amb dues cavitats a l'interior, la més petita amb sortida d'aigua. La tapa de llautó, té uns relleus que representen la creu i la petxina, símbols del cristià batejat. Tot al seu voltant, hi figura una inscripció que diu: *Sacramentum regenerationis aquam in verbo*. La base de la pila té les formes de gallons, i tota ella descansa sobre una columna molt massissa, que la formen dos cossos ben diferenciats. Presideix el baptisteri un baix relleu en ceràmica, obra de l'escultor Rafael Solanic, que

representa la caiguda d'Adam i Eva en el Paradís. A la part frontal de la pila hi ha un escut amb la següent inscripció: *Fons baptismi ano 1585*, i una creu a la part de baix de la inscripció.

En el llibre "Cent anys d'història" sobre el temple de Sant Esteve Sesrovires (1891-1991) escrit per Mn. Joan Deu Martí, Pvre., aquest autor diu: *L'únic vestigi procedent de l'antic temple romànic (que no fou enderrocat fins l'any 1925), és l'artística pilabaptismal, de pedra marmòria, unida a la base de pedra antiga per mitjà d'un nus de pedra moderna, afegit posteriorment. És instal·lada actualment en el Baptisteri del capdavall de l'església des del 1891. Conté undata que sembla ser la de 1566.*

El baix relleu esmentat representa les conseqüències de la desobediència al Creador per part dels primers homes, Adam i Eva. Adam, abans lliure i inclinat al bé, hi apareix garrotat amb una soga: segueix sent lliure però inclinat al mal; i Eva és representada agenollada i esporuguida pel mal pas donat. Un àngel blanc, assenyalant Déu i esguardant la serp, mostra uns horitzons d'esperança, que, pel sagrament del baptisme, es recupera en la filiació divina.

Monografia: "Cent anys d'història". Temple de Sant Esteve Sesrovires. Mn. Joan Deu Martí. 1993: *Després d'aquestes notes històriques sobre la construcció del temple, fem constar, aprofitant l'avinentesa, que l'únic vestigi procedent de l'antic temple romànic (que com hem dit al principi no fou enderrocat fins l'any 1925), és l'artística pila baptismal, de pedra marmòria, unida a la base de pedra antiga per mitjà d'un nus de pedra moderna, afegit posteriorment. És instal·lada actualment en el Baptisteri del capdavall de l'església, des del 1891. Conté una data que sembla ser la de 1566.*

En el baptisteri hi ha un baix relleu en ceràmica, obra de l'escultor Rafael Solanic, que representa les conseqüències de la desobediència al Creador per part del primer home i de la primera dona. Aquest és el lloc adequat de l'església on ha de mostrar-se aquesta obra d'art: "la mà misericordiosa del Creador, disposarà que de l'obediència de la dona (Maria) naixerà qui restauri la Creació malmesa i retorni a l'home la llibertat del fill de Déu: pel sagrament del Baptisme recuperem la filiació divina".

Parròquia de Sant Climent de Llobregat

En el pati de la parròquia hi ha una pila que fa les funcions de jardinera, i que per la seva estructura semblant a les de Sant Pere de Gavà, Santa Maria de Martorelles i Sant Esteve Sesrovires, poden dir que és dels anys 1600. De pedra, octogonal i amb uns gallons gravats per la part de la conca.

Parlem de la pila baptismal actual d'aquesta parròquia en el capítol dedicat a les piles baptismals de la segona meitat del segle XX sense cap valor artístic.

Parròquia de Sant Pere de Gavà

Situada a la dreta de l'altar major. Aquesta pila és de pedra, octogonal, i d'una sola cavitat interior amb sortida d'aigua. L'església antiga va ser destruïda l'any 1936, i a la de nova construcció s'hi va posar aquesta pila baptismal que es va trobar soterrada a l'edifici de la rectoria. Està situada a sobre de dos graons octogonals en un espai molt ample que també ubica el ciri pasqual.

La columna de suport, de vuit cares, les té buidades a la pedra, i descansa sobre una base també de vuit cares. La conca de la pila fa uns gallons que la volen abraçar. És semblant a les de Sant Climent de Llobregat, Santa Maria de Martorelles i Sant Esteve Sesrovires, cosa que fa pensar que és dels segles XV al XVII aproximadament.

Parròquia de Santa Eulàlia de Pallejà

Al pati d'aquesta parròquia hi ha una pila antiga, feta de pedra de color granat, extreta de l'entorn de Pallejà. És el·líptica, d'una sola peça i amb una sola cavitat. La seva decoració exterior la conformen uns gallons esculpits en forma de llàgrimes cap amunt. La base al terra és molt petita, quadrada. Sobre la pila baptismal actual en parlem en el capítol dedicat a les piles de la segona meitat del segle XX sense valor artístic.

Parròquia de Sant Esteve de Cervelló

Possiblement aquesta pila baptismal va ser traslladada de l'antiga església de Santa Maria de Cervelló, que era la primera parròquia. És una capella romànica del segle XI dedicada a Santa Maria de Socós. L'actual segona parròquia, és modernista, dels anys 1896-1912.

Situada a la dreta de l'altar major, té una tapa de fusta amb creu. La pila és octogonal i d'una sola cavitat. Pila igual a moltes altres que incloem en el període gòtic. La característica principal d'aquesta pila és la data que hi figura esculpida: 1570. I també hi trobem esculpit el nom del qui segurament va ser el seu constructor: BERNAT ROMAGOSA.

La monografia: "Orígens d'un poble", d'Antoni Sospedra i Buyé, (La Palma de Cervelló, 2008), diu sobre la pila baptismal: *L'any 1696 Sant Esteve del Castell vell de Cervelló tenia tot l'aire de parròquia ja que tenia reservat el Santíssim Sacrament de l'Eucaristia, Fonts Baptismals i cementiri...*

Parròquia de Santa Maria de El Bruc

Aquesta antiga capella que actualment és un a parròquia, té unes pintures romàniques dels segles XIII – XIV. La pila baptismal però, no és d'aquella època. Està situada a l'esquerra de l'entrada. És de pedra i octogonal, d'uns cinquanta centímetres de diàmetre. La sosté una columna cilíndrica amb estries de dalt a baix. El seu interior forma una estrella central de vuit parts, que s'allarguen fins les cares laterals on formen unes voltes lobulades còncaues a les parets. És de les poques piles que a l'interior no té les parets llises.

Parròquia de Sant Pere de Masquefa

La pila baptismal d'aquesta parròquia, era la que hi havia a la capella de la Mare de Déu del Roser, i que va ser traslladada aquí.

És de pedra, i de forma octogonal, amb uns noranta centímetres de diàmetre exterior i uns setanta centímetres de diàmetre interior. Aquest interior té una sola cavitat. A la part frontal hi ha una data esculpida que diu 1562. I a sota d'aquesta data hi ha l'escut de Barcelona, doncs aquesta parròquia era un carrer de Barcelona. La columna de suport és octogonal, i descansa sobre una base quadrada, i aquesta, sobre una plataforma també quadrada. No té cap més tipus d'ornamentació.

Situada a la dreta de l'altar major, i abans estava en el baptisteri a l'esquerra de la porta principal d'entrada a l'església.

Monestir de la Mare de Déu de Montserrat

En el jardí del Monestir de Montserrat hi ha la tassa del brollador que és una antiga pila baptismal renaixentista, segons el pare Josep de C. Laplana.³³⁷ De pedra, força malmesa. Tot el voltant d'aquesta tassa fa unes estries que es tanquen per la part de sota. La columna de suport també té unes estries verticals, més estretes que les anteriors.

En el capítol dedicat a les piles baptismals de la segona meitat del segle XX que tenen interès artístic i funcional, parlem de la pila i del baptisteri actual.

Sant Joan de Mediona

Pila baptismal situada a la dreta de l'altar major en un espai que podria ser el lloc d'un antic altar. És de pedra de granet gris, octogonal i amb una sola cavitat. Té una retirada a la majoria de piles que incloem en la denominació de "gòtiques" encara que la seva construcció sembla més moderna. El peu de suport té un bordó al mig, i acaba amb base quadrada. A les vuit cares exteriors de la pila hi ha una inscripció molt difícil de llegir. Sembla, en llatí, que digui en part: "*... uno sum aquam mundam et mundabimini ab omnibus iniquamentis vestris ... XVI*".

³³⁷ Informació extreta de: *Montserrat Mil Anys d'Art i Història*, de Josep de C. Laplana. Col·lecció Patrimoni Artístic de la Catalunya Central 6. Fundació Caixa Manresa. Angle Editorial. Maig 2001.

Parròquia de Santa Maria de Mediona. (Sant Peree Sacarrera)

Hi ha una pila que no es fa servir al fons de la nau, a la dreta de l'entrada, en una fornícula. És de pedra i molt reparada amb ciment. El seu interior té dues parts. És rodona i descansa sobre un peu quadrat del que puja un altre quadrat més petit que a la vegada s'estreny fins la base de la pila.

Hi ha una altra pila baptismal referenciada de la que se'n parla en el capítol dedicat a les piles del període medieval. Segurament és la pila de que parla la nota històrica de l'any 1867.

Parròquia de Sant Llorenç d'Hortons

A dins de la nau de l'església, a la dreta de l'entrada, hi ha una pila baptismal de marbre blanc, amb tapa de llautó. Aquesta tapa té tres parts, cada una d'elles més petita que la de sota seu, i rematada amb una creu. El seu interior té dues parts, la que té la sortida de l'aigua fa tres lòbuls i un de més gran. A tot el voltant d'aquesta pila

circular hi ha gravat un bordó trenat, i per sota d'ell com unes formes gallonades, en forma de llàgrimes, que abracen tot el recipient. El peu de suport és quadrat i la part de baix ovalada, té gravades unes fulles.

Aquesta parròquia té històricament, dues piles més, de les que en parlem en el capítol de les piles medievals.

Parròquia de Santa Maria de Lavit de Torrelavit

A la rectoria d'aquesta parròquia hi ha guardada la pila baptismal que era de Sant Marçal de Terrassola de Torrelavit. És de pedra, octogonal, amb una sola cavitat per a l'aigua. Per la part de dalt de l'exterior d'aquesta cavitat hi ha tres espais ben diferenciats. I a sota hi ha gravades unes formes de gallons. La columna quadrada descansa sobre una base de tres parts octogonals

A la nau de l'església de Santa Maria de Torrelavit hi ha una pila baptismal, de pedra, de dotze cares i una sola cavitat per a l'aigua. El suport té dues parts cilíndriques.

Parròquia de Sant Quintí de Mediona

En unes obres d'enrajolat de la nau central, prop del presbiteri, es va trobar un recipient de ceràmica esmaltada verda i tapa amb quatre nanses, -també de la mateixa ceràmica-, de les que només en queden dues, i que uns arqueòlegs que la van estudiar, van dir que podia haver estat una pila baptismal. Per dins és semiesfèrica sense esmaltar, doncs té el color marró de la ceràmica.

A baix l'envolten uns rosetons de fulles, alternats amb uns altres amb creus sobre unes formes simbolitzant l'aigua. I tres bordons, dos al centre i l'últim a dalt.

Sobre la pila baptismal que es fa servir en aquesta parròquia, en parlem en el capítol dedicat a les piles dels segles XIX i primera meitat del XX. I de la més moderna en parlem en el capítol dedicat a les piles del segle XX amb valor artístic i funcional.

Parròquia de Santa Maria de Cubelles

Aquesta pila baptismal pot ser la de l'església barroca que va ser destruïda el 1936. Estava situada sota el campanar i durant els anys seixanta es va col·locar a la dreta de l'entrada. És barroca dels anys 1735/1760.

Marbre marró. En el seu interior hi ha dues cavitats descentrades l'una de l'altra. A la que no és circular hi ha un desguàs en el racó. Aquest interior és circular irregular, més aviat en forma d'el·lipse, i fa uns 47 x 63 centímetres. El diàmetre exterior és de 90 centímetres aproximadament. Hi ha nou cares visibles, encara que probablement en tenia dotze, de les que tres han estat suprimides per poder ser adossada a la paret. Un cop sobrepassades aquestes cares la pila agafa una forma esfèrica. Potser per donar sortida al desguàs. La tapa és de fusta, amb quatre superfícies esglaonades, i acabada amb una creu. Per la part de fora, el marbre fa uns relleus verticals que marquen unes fondàries entre ells. I d'aquestes fondàries surten uns gruixos que van a parar per sota, al fons de la cavitat semiesfèrica, des d'on arrenca la columna on descansa. Aquesta columna, molt típica del barroc, té diferents espais, uns més gruixos i altres semblants a voravius sobreposats. Acaba amb una base quadrada que a la vegada descansa sobre un graó força ample d'un nivell més alt que el terra de la nau de l'església.

Parròquia de Sant Genís de Pacs del Penedès

Notes històriques:

En el llibre de la Obra de 1765 a 1866, hi figura: *“Als 16 de abril de 1798: Ramon Castellví, obrer de la Parroquial Iglesia de Nostra Senyora de La Bleda ha donat comptes de tot lo any 1797 fins al dia posit y son del thenor següent: a descarga per adobar las crismeras, 7 sous i 6 diners”*. I també hi figura: *“Als dos dies del mes de mars de 1823. Jaume Colomer obrer ha donat comptes de la sua administració de tot lo any*

1822, y son los següents: a descarga per lo que costa lo conco de arám de la Pila Babtismal, 5 lliures i 5 sous”.

Pau Ribas, pvre., rector de la parròquia de Sant Genís, el mes de gener de 1806 diu, per disposició del bisbe Gavino de Valladares de data 27 maig 1785, en començar la seva missió parroquial, que en l’inventari de les existències de la parròquia hi ha, entre altres objectes: *3 crismeres de plata, 1 cullera de plata per batejar.*

Any 1838: Per una capilla de batejar: 1 lliure 8 sous.

D’acord amb aquestes notes històriques podem suposar que la pila actual és l’antiga. El material amb la que ha estat construïda és la pedra calcària molt tova. Fa 106 centímetres de diàmetre i una fondària de 41 centímetres. Diàmetre interior de la boca: 83 cm. Alçada de la part conservada, o sia sense el peu, 63 cm. Tot el bordó exterior de dalt està força malmès, inclús hi ha un encaix que segurament era per a una anterior entrada d’aigua. Després de la part llisa, de forma cònca, segueixen dues motlures, des d’on arrenquen setze segments agallonats rebuidats fins arribar a la part de sota de la concavitat, que la tanca una motlura de quatre centímetres de gruix. El peu es veu ben bé que és posterior, pel color de la pedra.

Pel tipus de decoració que presenta, pensem que correspon als darrers temps del baptisme per immersió, o sigui al segle XV o inicis del XVI.

Està situada a l’esquerra de l’entrada del temple. L’any 1960 va ser trobada en fer unes obres en el temple, i fins l’any 1984 feia les funcions de jardinera.

Parròquia de Santa Fe del Penedès

Pila baptismal rodona, de pedra, d'uns 73 cm de diàmetre exterior per 57 cm de diàmetre interior, una alçada de 38 cm i una profunditat de 25 cm. Situada a l'esquerra de l'entrada a l'església. És de forma semiesfèrica. A tot el voltant té gravades unes formes gallonades, en total 12 fragments d'uns 9 o 10 cm. A dalt de la pila hi ha un bordó de 4 cm. També són molt difícils d'esbrinar els relleus que s'observen a la columna de suport, que podrien ser formes d'herbes. Aquesta columna és força cònica, d'una alçada de 40 cm, i té un diàmetre inferior de 24 cm i un de superior de 18 cm. Podem assegurar que és romànica. Descansa sobre una petita base quadrada.

Parròquia de Sant Joan de La Torre De Claramunt

Situada a l'esquerra de l'entrada. És una pila antiga, de pedra, i d'uns seixanta-cinc centímetres de diàmetre aproximadament. Hi ha treballat un bordó a la meitat de la cavitat exterior de la pila, i per sota d'aquest bordó, uns arcs gravats que acaben on comença la columna de suport, cilíndrica i llisa, que descansa sobre una base més ampla.

Parròquia de Sant Joan d'Olesa de Bonesvalls

Ressenyem notes informatives de les monografies de la parròquia, que citem.

Estudi històric de la parròquia i terme de Sant Joan d'Olesa de Bonesvalls i de l'Hospital de Cervelló en el seu terme. Mn. Salvador Misser. Barcelona. 1984. *El 10 d'abril de 1777, a la ressenya de la visita pastoral, es diu que l'administrador o rector episcopal visita les fonts baptismals.*

Olesa de Bonesvalls. Parròquia de Sant Joan i l'Hospital de Cervelló. Catàleg Monumental de l'Arquebisbat de Barcelona. Vol. V/1, Arxiu Diocesà de Barcelona. 1993. *A l'actual temple parroquial de Sant Joan d'Olesa de Bonesvalls hi ha una pila baptismal en una petita obertura del mur lateral dret. Hi ha la inscripció "JHS, 1577". La tassa descansa sobre un floró. En ella, vorejant-la, hi ha dues cornisetes en forma de cordons.*

En el capítol de les piles del període medieval, hi ressenyem una pila que hi ha a l'antic hospital de Cervelló del segle XIII.

Situada a la dreta de l'entrada. És una pila que té una inscripció amb les lletres i números: SHI 1577. Té gravat un bordó que li dona la volta i baixa cap avall de la cavitat, on hi ha formes de gallons buidats a la pedra. Aquesta pila és de pedra "tova". El peu té la pedra tota treballada. La tapa té vuit cares, tot i que la pila és circular. Acaba amb una creu doble. A cada cara de la tapa hi ha gravat el raïm, un colom, pans i peixos, calze, una imatge, una petxina, el ciri pasqual i un peix. Tot són símbols baptismals i eucarístics.

Parròquia de Sant Cugat de Sant Cugat Sesgarrigues

La pila baptismal de l'atri de l'entrada, de ben segur que és la que fa referència el fullletó *Vuit-cents anys d'història de la parròquia de sant Cugat Sesgarrigues*, que, entre altres anotacions històriques, diu: *L'impuls renovador es mantenia el 1685, quan hom «adobà les Fonts baptismals»...* Però també hi ha referències orals que assegurin que era una pica d'aigua beneïta.

Té una sola cavitat. Fa 72 cm de diàmetre exterior i 36 cm, d'alçada de la copa. La seva ornamentació és un bordó sobresortint per la part de la boca, al que segueix un altre bordó que es va degradant. Té una decoració de nou relleus gallonats a la pedra de la part de fora de la cavitat que dona la sensació que l'abracen. Aquests gallons estan separats per unes superfícies llises de la mateixa amplada. El peu és llis acabat amb dos cercles i descansa sobre una base quadrada. Durant molts anys va estar

abandonada de cap per avall fent les funcions de peanya d'una creu en el panteó dels capellans de la parròquia.

Sobre la pila actual en parlem en el capítol dedicat a les piles dels segles XIX i primera meitat del XX.

Parròquia de Sant Jaume de Moja (Olèrdola)

Aquesta pila baptismal està situada a l'esquerra de l'altar major. És de marbre i de forma lobulada amb dotze lòbuls. Aquesta lòbuls es marquen tant a l'interior com per la part de dalt de l'exterior de la pila. A l'exterior, les parets acaben amb vuit parts que descansen sobre una petita base del mateix marbre, també octogonal. Els anys 1979/1980 va ser traslladada del baptisteri, on encara hi resta la columna de suport, que no sembla de la mateixa època que la pila. Ara descansa sobre una base quadrada de marbre negre.

Parròquia de Sant Pere de Castellet de Castellet i La Gornal

Situada a l'esquerra de l'entrada de l'església. És de pedra, sense cap tipus de decoració. Fa 73 centímetres de diàmetre. Té una sola cavitat per a l'aigua.

El peu és de forma cilíndrica i fa diverses parts separades per voravius. Acaba amb una base quadrada. Tancada amb una reixa que forma un petit baptisteri. Una pintura representant el bateig de Crist per Sant Joan Baptista, una creu i el ciri pasqual completen el conjunt, cobert tot per un sostre que és un a gran petxina. Tot plegat completa la simbologia baptismal.

7. APORTACIONS DELS SEGLES XIX AL XXI QUE INCIDEIXEN EN L'ÀMBIT DEL BAPTISME

7.1. ESDEVENIMENTS RELIGIOSOS

L'Església en general i la catalana en particular, es veieren immerses en els canvis socials que experimentà Europa, després de la Revolució Francesa: pèrdua de privilegis, persecució oberta, sobretot contra els convents, desamortització, laïcització, oposició dels governs liberals, etc., i d'altra banda, intent de cohesió interna, de no perdre la posició tradicional d'hegemonia i els privilegis, el concordat, nous mètodes d'apostolat, l'ensenyament, etc.

L'oposició de l'episcopat a les reformes de les Corts de Cadis, generà un document dels bisbes refugiats a Mallorca, a causa de la Guerra del Francès, que titllaven el reformisme d'una conspiració internacional atida per la maçoneria per destruir la monarquia i l'Església. Aquests fets varen augmentar les distàncies ideològiques que separaven els liberals que creien de bona fe en una reforma de l'Església, i que, en canvi, la veien com una enemiga del nou règim i favorable a l'absolutisme.

Quan el carlisme fou derrotat, la jerarquia, malgrat mantenir la seva posició tradicional, va mostrar una actitud decidida de negociació amb els liberals, estimulada per la necessitat de mantenir la vida cristiana del poble. Es fundaren ordes religiosos que es cuidaren de l'ensenyament i de la caritat.

En general, l'Església catalana sortí enfortida de les exclaustracions i desamortitzacions, amb ganes de recuperar l'expressió religiosa. Mai Catalunya no havia tingut tants sants com en els inicis del segle XIX. El Concordat de 1851 posà fi als enfrontaments entre l'Església i l'Estat. Seminaris renovats i fortes congregacions religioses masculines i femenines. La labor de totes aquestes institucions fou la de cristianitzar la societat i les famílies. Ha durat un segle un model de família i de pràctiques cristianes, d'una pietat molt conservadora, molt catequètica però de poc raonament de la fe. Novenes, predicacions, aplecs a santuaris, mes de Maria i del Sagrat Cor, rosari en família, etc. En canvi no es recomanava la Bíblia per les "dificultats d'interpretació". El desvetllament religiós que intentava posar al dia la filosofia catòlica tradicional, es movia dins un cercle molt tancat.

Però l'episcopat català, l'any 1869, s'oposà a la nova constitució, i es mostrà molt actiu en el plebiscit, per defensar la "unitat catòlica". És el mateix episcopat que l'any 1870, en el Concili Vaticà I, defensà aferrissadament la infal·libilitat pontifícia. L'evolució política del país i els atacs a l'Església a principis del segle XX, els fets de la Setmana Tràgica, acabaren esmorteïnt la postura integrista.

Mentre l'Església mantenia una forta incidència en la burgesia i la mesnestreria benestant, s'anava culminant la descristianització del món obrer, doncs l'acció social de l'Església prenia un sentit benèfic: escoles d'infants, nocturnes per a obrers i dominicals, biblioteques parroquials, asils, hospitals i associacions caritatives etc. Els obrers, però, malfiaven dels bisbes arrengrerats amb el capitalisme, i renunciaven a les pràctiques religioses.

En el traspàs de segle, les devocions cristianes se centraven en l'Eucaristia, la devoció al Sagrat Cor i a la Mare de Déu, la Sagrada Família i Sant Josep. Paral·lel a aquestes

pràctiques, hi hagueren moviments més avançats, com el moviment litúrgic i el moviment bíblic, aquest últim amb l'Abadia de Montserrat com a capdavantera. L'Església catalana va viure un temps d'esplendor en el camp cultural des de 1914 a 1931. Caputxins, benedictins i jesuïtes prestaren un gran servei a la cultura catalana i a la cristiana. Presidia l'episcopat català el cardenal Francesc Vidal i Barraquer, amb una forta influència en tots els altres bisbes catalans, sobretot en els anys de la Dictadura (1923-1930). En aquest primer quart del segle XX hi ha una forta promoció del laicat que deixa de ser un estament secundari en l'organigrama catòlic.

Després del desastre de la guerra civil la represa del catolicisme fou lenta, doncs no podem considerar com a represa la situació creada pel nacionalcatolicisme. Aquest catolicisme "estatal" vivia una eufòria triomfalista, com ho fou un clar exemple el XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona.

Succeïren a tot això els moviments JOC, HOAC, ACO, JAC, JEC, etc. Que apleguen més classes de treballadors que no pas burgesia benestant. Apareix *Serra d'Or*, *Criterion*, *Qüestions de vida cristiana*, etc.

En els últims anys del segle XX apareixen moviments més tradicionals com el Camí Neocatecumenal, Legionarios de Cristo, Opus Dei, Seminari del Poble de Déu, Renovació carismàtica Catòlica, etc.; i també n'apareixen altres més progressistes i combatius, com Església Plural, Cristianisme i Justícia, Col·lectiu de dones en l'Església, Centre Ecumènic de Catalunya, Espai obert, Som Església, etc.

Actualment Catalunya ja no és una sola província religiosa: la de Tarragona. D'aquesta, hi ha desmembrada la de Barcelona, amb les diòcesis de Sant Feliu i Terrassa.

7.1,1. *El Concili Vaticà II*

En el transcurs d'aquest treball, moltes vegades ja fem esment de la influència que ha tingut en el baptisme, en els baptisteris i en les piles baptismals, el Concili Vaticà II, inaugurat el dia 11 d'octubre de 1962 i clausurat el dia 8 de desembre de 1965.

Tot seguit relacionem els aspectes d'aquest Concili que fan referència al baptisme, i que introdueixen alguna novetat, per tal de fer més explícites aquelles disposicions conciliars que han influït en el desenvolupament d'aquesta celebració sacramental en el segle XX, tant en el vessant doctrinal com en el disciplinar.

De la Constitució sobre la Sagrada Litúrgia:

Cànon 7: «Crist està present sempre en la seva Església, especialment en l'acció litúrgica... Està present per la seva virtut en els sagraments, de manera que quan algú bateja és Crist el qui bateja».

Cànon 66: «Revisin-se els dos rituals del baptisme d'adults, el més simple i el solemne que té present el catecumenat restaurat, i insereixi's en el missal romà la missa pròpia de "L'administració del baptisme"».

Cànon 67: «S'ha de revisar el ritu per al baptisme dels infants i se l'adaptarà a la condició veritable dels infants; i que quedin més palesos el paper dels pares i dels padrins, i llurs deures, en aquest ritu».

Cànon 68: «En el ritu del baptisme que no hi manquin les adaptacions pel cas d'un concurs de candidats al baptisme, les quals s'hauran d'emprar a judici de l'ordinari del lloc. Es compndrà, a més, un ritual més breu del qual puguin fer ús, especialment en terres de missions, els catequistes i, en general, en perill de mort els fidels quan no hi hagi sacerdot ni diaca».

Cànon 69: «En lloc del ritu anomenat "per a suplir les coses omeses en un infant batejat", faci-se'n un de nou en què s'indiqui més clarament i apropiadament que aquest infant, batejat abans amb el ritu breu, ja ha estat rebut dins l'Església».

Igualment, per a aquells que batejats ja vàlidament es converteixen a la religió catòlica, es compndrà un nou ritu pel qual se signifiqui que se'ls admet a la comunió de l'Església».

Cànon 70: «Es pot beneir l'aigua baptismal, fora del temps pasqual, dins el mateix ritu del baptisme, amb una fòrmula breu aprovada».

De la Declaració sobre l'educació cristiana:

Cànon 2: «Tots els cristians tenen dret a l'educació cristiana, per tal com per la regeneració en l'aigua i en l'Esperit Sant han estat fets noves creatures i es diuen, i són, fills de Déu. Aquesta educació no busca tan sols la maduresa de la persona humana..., ans cerca, sobretot, que els batejats esdevinguin cada dia més conscients del do de la fe que han rebut, mentre se'ls inicia gradualment en el coneixement del misteri de la salvació...».

Del Decret sobre l'activitat missionera de l'Església:

Cànon 15: «...S'ha de nodrir també als neòfits d'esperit ecumènic perquè vegin ben clar que els germans que creuen en Crist són deixebles de Crist, regenerats pel baptisme, i participen amb ells dels innumbrables dons del poble de Déu».

Del Decret sobre l'Ecumenisme:

Cànon 22: «El sagrament del baptisme, sempre que s'administra degudament segons la institució del Senyor i es rep amb la deguda disposició d'esperit, incorpora realment l'home a Crist crucificat i glorificat i el regenera per a participar en la vida divina, segons allò de l'Apostol: "Sepultats juntament amb ell en el baptisme, amb ell també ressuscitàreu per a la fe en el poder de Déu que el va ressuscitar d'entre els morts (Col 2,12)".

El Baptisme, doncs, estableix un vincle d'unitat sacramental entre tots els qui han estat regenerats per ell. Però el Baptisme, d'ell mateix és sols un inici i començament, ja que tendeix íntegrament a adquirir la plenitud de la vida en Crist. Per tant, el Baptisme s'ordena a la professió íntegra de la fe, a la incorporació íntegra a la institució de la salvació tal com Crist mateix l'ha volguda i, per últim, a la inserció íntegra en la comunió eucarística.

Les comunitats eclesials separades de nosaltres, tot i que els manca la plena unitat amb nosaltres que deriva del Baptisme, i encara que creguem que, sobretot per invalidesa del sagrament de l'Orde, no han conservat la substància genuïna i íntegra del Misteri eucarístic, no obstant, quan fan memòria de la mort i la resurrecció del

Senyor a la Santa Cena, professen que en la comunió de Crist se significa la vida i esperen el seu adveniment gloriós. Per això cal que siguin objecte de diàleg la doctrina sobre la Cena del Senyor, els altres sacraments, el culte i els ministeris de l'Ésglésia».

De la Instrucció de la Sagrada Congregació de Ritus per a aplicar rectament la Constitució sobre la Sagrada Litúrgia:

Capítol V, Apartat X, Punt 99: «En la construcció i ornamentació del baptisteri es procurarà curosament que aparegui ben clara la dignitat del sacrament del baptisme i que resulti un lloc apte per a celebracions comunitàries (cf. Const. A.27)». Pau VI, 26 setembre 1964.

Aquesta Instrucció ha estat aplicada amb criteris força diferents: des de seguir batejant en el baptisteri fins a traslladar la pila baptismal al presbiteri; inclús hi ha hagut parròquies que han fet el recorregut a la inversa. Una interpretació estricta fa pensar que la celebració hauria de ser en el baptisteri, i només en el cas de falta d'espai per a ubicar-hi tots els assistents, es podria fer a l'altar major. Aquesta interpretació dóna com a conclusió que s'hauria de conservar el baptisteri de totes totes, i no col·locar una pila fixa al presbiteri.

Diu el *Ordo baptismi parvulorum, Typis poliglottis Vaticanis, 1969*:

“El baptisteri que és el lloc on raja la font baptismal, on hi ha la pila per a l'aigua, estarà reservat al sacrament del baptisme i serà digne, com cal que ho sigui el lloc on els cristians tornen a néixer de l'aigua i de l'Esperit Sant”.

“Acabat el temps pasqual, convé que el ciri pasqual quedi col·locat, d'una manera digna, en el baptisteri”.

“Els diversos ritus del baptisme, que s'han de celebrar fora del baptisteri, es faran en els llocs de l'església que siguin adequats tant al nombre dels presents com a les diverses parts de la litúrgia baptismal. Per als ritus que se solen realitzar en el baptisteri, es podran escollir, si es vol, altres llocs de l'església, quan la capella del baptisteri no sigui suficient perquè hi puguin cabre tots els catecúmens o tots els presents”. (n. 25 i n. 26).

En aquesta mateixa línia el Ritual del Bateig preveu que el baptisteri sigui a un lloc distint del que es fa la Litúrgia de la Paraula i els ritus previs. Diu en el n. 134:

“Després, es fa la processó al baptisteri, si aquest és fora de l'església o en un altre lloc amagat a la vista dels fidels”.³³⁸

7.2. ESDEVENIMENTS POLÍTICS I SOCIALS

Un fet cabdal de principis del segle XIX és la desaparició de l'Antic Règim, basat en la monarquia absoluta i en els privilegis d'algunes classes -noblesa i clergat-; i en l'aparició d'un nou règim que començà amb la Revolució Francesa, basat en el capitalisme, i que portarà les revolucions industrial, obrera i proletària.

³³⁸ Instruccions de Mn. Jaume Gonzàlez, Assessor Litúrgic Diocesà. Caldes de Montbui, 19 febrer 1989.

Les Corts de Cadis, de setembre de 1810 a maig de 1814, proposaren la promulgació d'una Constitució política, que pretenia transformar la monarquia en un estat liberal. Aquesta obra de reforma trobà una forta oposició en els absolutistes i, sobretot, de l'episcopat. No ens estendem en les repressions absolutistes i liberals que s'anaren alternant, fins abocar en les guerres carlines.

El govern liberal decretà dues operacions importantíssimes: la supressió dels ordes religiosos i la desamortització dels béns eclesiàstics. Amb aquests fets s'iniciaren les persecucions de religiosos a Catalunya, el 1835, el 1909, i el 1936-1939. La desamortització de Mendizábal no afavorí els pobres o conreadors d'aquelles finques acumulades per l'Església durant segles, sinó que passà a enriquir una burgesia sense escrúpols, que, per altra banda, foren malvistos per la jerarquia i els catòlics tradicionals, augmentant les files dels enemics de l'Església.

La tercera guerra carlina (1872-1876) en realitat tenia un aspecte de protesta contra les mesures laïcitzants i les persecucions sectàries que propicià la Primera República. La Constitució de 1876 consagrava la llibertat religiosa. Això desencadenà una llarga polèmica entre la posició conservadora lligada al carlisme i la línia més pragmàtica dels catòlics adictes a la nova Constitució. D'aquesta època és el llibre de Sardà i Salvany "*El liberalismo es pecado*".

L'Església catalana tingué un paper molt destacat en el moviment de la Renaixença catalana. Grans personatges cristians se sumaren a la tasca de la Renaixença. Amb el Mil·lenari de Montserrat, aquest Santuari i Renaixença s'associaren de tal manera en la mentalitat popular que el monestir esdevingué un símbol del catalanisme.

Però l'Església, abocada en devocions i pràctiques pietoses, vivia d'esquena als canvis ocorreguts en la societat, com la industrialització i el creixement urbà.

I la Dictadura de Primo de Rivera va causà una forta commoció social que propicià la proclamació de la Segona República. I l'Església ja no va ser respectada o temuda. Es garantia la llibertat de culte però sotmesa a una llei especial, els béns de l'Església estarien sotmesos a tributació, tot el patrimoni cultural quedava sota la jurisdicció de l'Estat, l'ensenyament seria laic, i no hi hauria pressupost pel clergat. Les posicions s'anaren radicalitzant, i l'any 1936 esclatà una veritable tragèdia: l'alçament del general Franco, els assassinats de catòlics destacats, capellans i religiosos, degut al descontrol de les autoritats de la República, i la guerra de tres anys de durada.

Esdevingué el nacionalcatolicisme. La fe i la vida religiosa es consideraven com uns elements constitutius de l'Estat.

7.3. EVOLUCIÓ DE LA CELEBRACIÓ SAGRAMENTAL FINS ELS NOSTRES DIES

7.3.1. Breu exposició de l'evolució històrica i del contingut

Hi ha un panorama teològic pastoral nou, sorgit del Vaticà II. El baptisme i la confirmació formen part del procés de la iniciació cristiana: i amb l'Eucaristia formen la seva espina dorsal.

El baptisme és un sacrament de l'Església; és una celebració simbòlico-litúrgica. Pensem en la totalitat de la celebració, en tota la seva complexitat de símbols i

fórmules eucològiques: pensem que és un tractat de teologia i no pas un manual de litúrgia.³³⁹

Donem una especial atenció a la dimensió històrico-salvífica del misteri de salvació que ens arriba per mitjà dels sacraments. Aquests són l'actualització del misteri històric en el dia d'avui, de l'Església. La sacramentologia ha de desvetllar la connexió que guarda cada sacrament amb les diferents etapes de la *historia salutis*: primerament amb l'esdeveniment central de la Pasqua del Senyor, amb la consumació final o Parusia; en l'activitat de l'Esperit en aquesta fase de la història i amb el misteri trinitari; amb el misteri de l'Església; i finalment amb la inserció de l'individu en aquesta *historia salutis* per la seva participació en el sacrament. El conjunt d'aquestes coordenades històrico-salvífiques ens donarà les autèntiques dimensions teològiques del sacrament.

Tot el que en el baptisme solemne es fa fora de l'acte pròpiament sacramental són cerimònies que no són necessàries per la validesa del baptisme, però tenen un gran valor simbòlic i es remunten a la més llunyana antiguitat. Unes d'elles precedeixen l'acte baptismal, i altres el segueixen. Aquestes darreres, la unció del cap amb el crisma, i la imposició del vestit baptismal blanc i del ciri baptismal, no ofereixen cap dificultat de comprensió. Signifiquen, com es desprèn de les oracions que les acompanyen, els efectes plens de gràcia del baptisme, i al mateix temps una invitació a guardar gelosament les gràcies rebudes; a cooperar fidelment amb elles fins a la mort, i mitjançant una vida cristiana a produir fruits de santedat pel dia del judici.

No succeeix el mateix amb les cerimònies que precedeixen l'acte baptismal. Per entendre aquestes, és precís tenir en compte que foren establertes en un temps en que molts dels qui rebien el baptisme eren adults gentils, que tenien no sols el pecat original, sinó també greus pecats personals, i per això, abans necessitaven una instrucció en les doctrines fonamentals de la fe, d'una més llarga preservació moral. Les oracions que encara avui acompanyen les cerimònies expressen clarament el que acabem de dir. Les cerimònies no pertanyien llavors encara al ritu baptismal, com hi pertanyen ara, sinó que s'exercien en intervals més o menys llargs abans del baptisme. I no poques vegades es repetien. Cadascuna d'aquestes repeticions s'anomenava escrutini, o sigui, prova baptismal. A Roma, originàriament, n'hi havia tres d'aquests escrutinis. Però després, en memòria dels dons de l'Esperit Sant, s'augmentaren fins a set. Els tres principals eren: el primer, el dimecres després del tercer diumenge de Quaresma; el segon, el dimecres després de la dominica *Laetare* (quart diumenge de quaresma) i era l'escrutini més solemne, en el qual s'explicaven els quatre evangelis i s'ensenyaven el símbol apostòlic de la fe i el Pàrenostre; el darrer escrutini era el matí del Dissabte Sant, en el qual s'exercien la cerimònia de l'*Ephpheta*, la unció amb l'oli dels catecúmens i l'últim exorcisme solemne. La professió de fe, però, no pertanyia pròpiament a les cerimònies dels escrutinis, ja que es feia just abans de la recepció del baptisme a la tarda del Dissabte Sant i de la vigília de Pentecostès.

Els escrutinis no podien fer-se dins la missa, exceptuant el darrer, que es feia el matí del Dissabte Sant i de la vigília de Pentecostès, en que no es celebrava cap missa. I es

---

³³⁹ Informació extreta de: OÑATIBIA, *Bautismo...*, n. 23.

feia al principi de la mateixa, després de resada l'oració del dia, en la qual es feia referència als qui havien d'ésser batejats, i que s'anomenaven catecúmens. Abans de l'Evangeli, aquests eren trets de l'església, ja que al no ser encara batejats, no podien assistir a la continuació de la missa. Però llurs pares i padrins havien de quedar-se per oferir pa i vi a l'ofertori, i combregar a la comunió; en el cànon de la missa, abans de la consagració, en el *memento* dels vius, eren llegits en alta veu els noms dels padrins, i en l'oració *hanc igitur* ho eren els dels catecúmens.

La importància dels escritinis queda ben palesa si tenim en compte que mai es suprimiren del tot. Ni tan sols quan es batejava un adult o un infant malalts, en dies de l'any no destinats a l'administració del baptisme. En aquests casos es compendiaven en un sol ritus més breu i s'exercien immediatament abans del baptisme.

Els escritinis solemnes es conservaren en ús mentre que Pasqua i Pentecostès eren els termes ordinaris i regulars de l'administració del baptisme. No obstant anaren perdent la seva importància a mesura que s'anà introduint el costum de batejar els infants sans, tot seguit després de néixer. Però no per això caigueren en desús les cerimònies dels escritinis. Perduraren encara en els baptismes que se celebraven en el transcurs de l'any en forma més curta i condensada immediatament abans de l'administració del baptisme i constituint amb aquest un sol ritu.

Es conservaren solament les cerimònies del primer i darrer escritini; les cerimònies del tercer escritini solemne, amb l'explicació dels evangelis i la professió de fe i del Parenostre, perduren encara com ho demostren la recitació del símbol de la fe i del Parenostre que resen el sacerdot i els padrins a la fi de la primera part de les cerimònies que precedeixen al baptisme. Així, el que en un principi fou una excepció a favor dels malalts, esdevingué una regla quan sense tenir en compte les antigues èpoques baptismals, s'introduí l'ús de batejar els infants. Els orígens dels ritus actuals, (any 1925), i com a conseqüència del que hem dit, és la reunió de tot en un sol ritu. Les primitives cerimònies dels escritinis, reunides tal com diem amb l'acció baptismal, es remunten fins el segle IX. En el segle XIII era ja general el seu ús.

De les antigues cerimònies dels escritinis, les principals són encara ara les que precedeixen el baptisme. Especialment els anomenats exorcismes o conjuracions, com són la triple alenada damunt l'infant, el senyal de la creu en el front i en el pit, la reiterada imposició de mans, la conjuració de la sal, els múltiples exorcismes directes contra el dimoni, la cerimònia de l'*Ephpheta* i la unció amb l'oli dels catecúmens. L'esclavitud a Satanàs pel pecat, és abolida pel baptisme. Aquests exorcismes ajuden a deslliurar els llaços i cadenes amb que el dimoni té en el seu poder els qui encara no són batejats, i els allunya de les seves envestides i paranys. Aquest sentit de les cerimònies que precedeixen al baptisme apareix clar en les oracions que les acompanyen, i donen la més indubtable explicació de l'alta importància que l'Església els ha concedit des de la més remota antiguitat.

És costum imposar un nom abans del baptisme als infants, el que significa que el sacerdot, com a representant ministerial de l'Església, reconeix i autoritza el renaixement sobrenatural d'aquell infant en Crist, i l'inscriu en les files del servei militant de Crist. Així com el nom de família (l'linatge) recorda sempre al batejat la gran gratitud que deu als seus pares que li donaren la vida, així també el nom baptismal li recorda el deure incomparablement més alt que deu a Déu, pel renaixement com a fill

seu i per a la vida eterna. El Ritual Romà adverteix al sacerdot que cuidi que no s'imposi cap nom indecorós, més aviat el d'un sant, que li serveixi de model de vida i d'intercessor i protector en el cel.

El costum d'assistir padrins al baptisme es remunta fins els temps més primitius, si bé llavors no es dava a cadascú un padrí especial. Succeïa això principalment amb els infants que no tenien pares, o que havien sigut abandonats per aquests. Amb els infants que tenien vius els pares, aquests exercien sovint ells mateixos, l'ofici de padrins. També solien exercir de padrins els clergues que assistien a l'administració del baptisme, especialment quan es tractava del baptisme d'adults.

En el baptisme dels adults el padrí no sols tenia el càrrec de conduir a les fonts baptismals el qui havia d'ésser batejat, sinó que també havia de donar fermaça de que aquest mateix, pel seu comportament moral, era digne del baptisme. Tan si el subjecte del baptisme era adult o era infant, el padrí es comprometia a que en endavant el seu fillol duria vida agradable a Déu, i per tant contreïa l'obligació d'encaminar-lo a una tal vida per la paraula i l'exemple. No és possible precisar del tot quan esdevingué el costum de donar a cada subjecte del baptisme un padrí propi, però es pot assegurar que aquest costum ja existia abans del segle VII, ja que a partir de llavors és una prescripció de l'Església.

El càrrec de padrí, segons la concepció eclesiàstica, no és tan sols un càrrec honorífic, sinó un càrrec al qual van units greus obligacions. Quan el padrí porta l'infant al baptisme, i en nom d'aquest respon a les preguntes baptismals, s'obliga, juntament amb els pares, o quan aquests no compleixen o no poden complir els deures envers els seus fills, a fer-se càrrec del fillol i cuidar-se, en el que sigui possible, de la seva educació moral i religiosa. Per aquest motiu, segons les prescripcions eclesiàstiques, (Cod. Jur. Can. C. 765 i 766) sols pot ésser vàlidament padrí el qui ja és batejat, ha arribat a l'ús de raó, té la intenció de complir les obligacions inherents al càrrec, ha sigut designat pels pares, tutors o pel sacerdot, no pertany a cap secta herètica o cismàtica, no ha estat separat nominalment de l'Església, ni declarat infame amb infàmia jurídica, ni exclòs dels actes eclesiàstics. Tampoc poden ser padrins dels seus fills, els seus propis pares, ni l'espòs de l'esposa, ni a l'inrevés.

Per ésser padrí vàlidament i lícita, s'ha de tenir ja, ordinàriament, catorze anys almenys, no ha d'haver sigut excomunicat públicament ni ha d'ésser pecador públic ni infamat públicament. Tampoc poden ser padrins els religiosos, a no ser en cas de necessitat urgent, i amb exprés permís, almenys del superior local; tampoc els clergues constituïts ja amb ordes majors, sinó és amb expressa llicència del seu bisbe.

Aquestes minucioses circumstàncies, demostren sobretot la importància que l'Església concedeix al càrrec de padrí. Com a màxim hi poden haver dos padrins: padrí i padrina. Mai dos padrins o bé dues padrines. (Càn. 764). El padrí contreu parentiu espiritual amb el fillol, (C. 768), cosa que constitueix un impediment diriment del matrimoni vàlid entre padrí i fillol, a no ser que, per motiu important, hi hagi dispensa de l'autoritat superior eclesiàstica.

Durant l'acte del baptisme el padrí ha de tocar amb la mà el fillol, o almenys immediatament després del baptisme l'ha de rebre de mans del sacerdot. D'altra manera no serà vàlidament padrí segons el cànon 765.

Avui en dia el baptisme pot ésser administrat qualsevol dia. En cas de necessitat es pot conferir en qualsevol lloc, però el baptisme solemne s'ha de celebrar en una església o en una capella pública. En casos particulars només és permès batejar solemnement quan es tracta de fills descendents dels qui exerceixen l'autoritat suprema de l'Estat o dels qui tenen dret de successió al tron; com també si el bisbe, per causa justa i raonable, creu que ho ha de concedir. (Cànon 771 i ss.)

El Ritual conté dos formularis per al baptisme: un pels infants i un altre pels adults, entenen-se per tals tots els qui han arribat a l'ús de raó. Aquest últim és més ric en oracions i cerimònies que el primer; si bé són tan semblants que no és necessari repetir-lo del tot en aquest treball, principalment perquè avui són rares les vegades que s'administra, ja perquè el baptisme d'adults és entre nosaltres una excepció, ja perquè el bisbe pot facultar, per una causa seriosa, l'ús del formulari dels infants per als adults.

El ritu baptismal es compon de tres parts: dels antics escrutinis que constitueixen la preparació per al baptisme; de l'acte baptismal amb la professió de fe que el precedeix; i de les cerimònies que subsegueixen a l'acte baptismal. El ritu preparatori es subdivideix en tres seccions, la primera de les quals abraça fins l'entrada en l'església i correspon al primer escrutini dels catecúmens de l'antiguitat; la segona es compon del res del símbol apostòlic al mateix temps que s'entra dins l'església, i és un compendiós romanent de l'escrutini solemne que es feia el dimecres després de la dominica *Laetare*; la tercera correspon a l'antic darrer escrutini que es feia el matí del Dissabte Sant i de la vigília de Pentecostès. La primera secció preparatòria per la qual el qui ha d'ésser batejat esdevé catecumen, té lloc segons el Ritual, a la porta de l'església, ja que el qui ha d'ésser batejat no pot entrar a l'església mentre no sigui catecumen. El sacerdot, durant tota la preparació, duu estola morada per raó del caràcter propi de l'exorcisme; des que comença el res del símbol apostòlic, durant l'acte baptismal i les cerimònies posteriors la duu blanca. El sacerdot, abans de començar l'acte sagrat, pregunta el nom que ha de dur el qui ha d'ésser batejat. Si el nom proposat fos indecorós o no fos cristià, el sacerdot farà el possible perquè el canviïn, i si no ho aconsegueix, segons el codi eclesiàstic, al nom escollit pels pares n'hi afegirà un de Sant, i llavors registrarà ambdós noms en el llibre de baptismes.

Detallem ara les diferents parts del ritu baptismal d'infants.

7.3.2. *El ritu del baptisme d'infants*

Quan el sacerdot ha demanat el nom que tindrà l'infant, dirigeix al padrí que el representa, la pregunta:

V/. Què demanes a l'Església de Déu? **El padrí respon:** La fe. **El sacerdot continua:** Què et dona la fe? **El padrí contesta:** La vida eterna. **El sacerdot segueix:** Si vols, però, entrar a la vida, observa els manaments; estimaràs el Senyor, el teu Déu, amb tot el teu cor, amb tota la teva ànima i amb tot el teu esperit, i al teu pròxim com a tu mateix.

Amb això acaba la introducció.³⁴⁰ Ara comença el ritu preparatori.

³⁴⁰ En el baptisme d'adults a la pregunta: *Què demanes...* etc., precedeixen tres salms, versicle deprecatori i tres oracions; a més en l'exhortació del sacerdot s'hi inclou una primera abjuració i una

1/.

El sacerdot comença la preparació de l'infant, alenant tres vegades a la cara del mateix, mentre diu.³⁴¹

Surt d'ell, esperit impur, i fes lloc a l'Esperit Sant, el Consolador.

Llavors segueix, mentre fa damunt el front i damunt el pit de l'infant, amb el dit pols, l'anomena't petit senyal de la creu:

Rep el senyal de la Creu en el front + i en el cor +, uneix a la fe els preceptes divins, i els teus costums siguin tals, que ja puguis ser temple de Déu.³⁴²

Preguem. Escolteu, misericordiosament, us ho demanem, o Senyor, les nostres pregàries i amb la vostra perpetua virtut protegiu aquest elegit vostre **N**. Signat amb la impressió de la creu del Senyor; a fi que, ferm en la fe en Vós, Altíssim i Gloriosíssim, observi fidelment els vostres manaments, i mereixi així aconseguir la glòria de la regeneració. Per Crist, Senyor nostre. **R/**. Amén.

Després imposa la mà damunt el cap de l'infant i diu:

Preguem. Omnipotent, sempitern Déu, Pare de nostre Senyor Jesucrist, digneu-vos mirar propici aquest servent vostre **N**. a qui bondadosament heu cridat a la fe. Expel·liu d'ell tota ceguesa del cor; trenqueu els llaços amb que Satanàs el tenia lligat; obriu-li, Senyor, la porta de la vostra gràcia, a fi que, segellat amb el signe de la vostra saviesa, (el signe de la fe, el senyal de la creu), es vegi lliure de la fetor de totes les concupiscències, i exhalant la bona olor dels vostres preceptes us serveixi alegrement i progressi, dia a dia, dins la vostra Església. Pel mateix Crist, Senyor nostre. **R/**. Amén.

Després d'aquesta oració el sacerdot beneeix la sal, amb molts senyals de la Creu, i dient:

Jo t'exorcitzo, creatura de la sal, en nom de Déu, Pare omnipotent + i en l'amor de Jesucrist, Senyor nostre +, i en virtut de l'Esperit Sant +. Jo t'exorcitzo per Déu viu +, per Déu verdader +, per Déu sant +, per Déu + qui et procreà per tutela del llinatge humà, i ordenà que fossis consagrada pels seus servents en favor del poble que ve a la fe, a fi que, en nom de la Santa Trinitat devinguessis sagrament saludable per espantar l'enemic. Per això us demanem, Senyor, Déu nostre, que santifiqueu santificant +, i beneïu beneïnt + aquesta sal, a fi que, per tots els qui prenguin d'ella, sigui una perfecta medicina, que continuï sempre obrant dins llurs entranyes, en nom del

---

primera confessió de fe. El text de les dues és igual al de l'abjuració i al de la confessió de fe que tenen lloc just abans de l'acte baptismal.

³⁴¹ En el ritu de baptisme d'adults alena a més en forma de creu damunt el rostre del qui ha d'ésser batejat, dient: *N., rep per medi d'aquesta insuflació el bon Esperit i la benedicció de Déu. La pau sigui en tu. R/. I en el teu esperit.*

³⁴² En el ritu del baptisme d'adults, a més del signe de la creu damunt el front i el pit, el sacerdot signa novament amb el dit pols el pit del qui ha d'ésser batejat, i llavors també fa el senyal de la creu, d'igual manera, a les orelles i ulls, al nas i a la boca, al pit i les espatlles, mentre acompanya cada creu amb una màxima expressiva de llur significació. Finalment, amb la mà estesa damunt el qui ha d'ésser batejat, i sense tocar-lo, fa tres creus, dient: *Jo et senyo enterament, en nom del Pare + i del Fill + i de l'Esperit Sant +, a fi que aconseguïssis la vida immortal i puguis viure eternament. Amén.*

mateix Jesucrist, Senyor nostre, qui ha de venir a judicar els vius i els morts, i el món per mitjà del foc. **R/**. Amén.

Després posa una mica de sal dins la boca de l'infant, dient:

N., rep la sal de la saviesa (això és, de la fe); que et sigui propiciació per a la vida eterna. **R/**. Amén.

Després el sacerdot diu:

La pau sigui amb tu. **R/**. I amb el teu esperit.

Preguem. Déu dels nostres pares, Déu principi de tota veritat, us demanem amb grans anhels que us digneu mirar propici aquest servent vostre **N**. Feu que, el qui ara tasta per primera vegada aquesta sal, no tingui ja més fam, ans sadolheu-lo amb menjar celestial, a fi que sempre, amb fervor d'esperit i animat d'alegre esperança, glorifiqui el vostre nom. Conduïu-lo, Senyor, així ho desitgem, al bany de la regeneració, a fi que amb els vostres fills mereixi guanyar el premi etern per Vós promès. Per Crist, Senyor nostre. **R/**. Amén.

A tu, esperit impur, jo et conjuro en nom del Pare +, i del Fill +, i de l'Esperit + Sant: Surt i retirat d'aquest servent de Déu **N.**; puix t'ho mana, maleït condemnat, aquell mateix qui caminà amb sos propis peus per damunt la mar i allargà la mà dreta a Pere quan s'enfonsava.

Reconeix, doncs, maleït diable, la teva sentència; dóna honor al Déu vivent i verdader, dóna honor al seu Fill Jesucrist i a l'Esperit Sant, abandona aquest servent de Déu **N.**, car el nostre Déu i Senyor Jesucrist ja s'ha dignat cridar-lo a la seva santa gràcia, a la seva benedicció i a la font del baptisme.

I aquest signe de la santa Creu + (**aquí fa novament el senyal de la creu damunt el front de l'infant**) que jo faig damunt el seu front, no t'atreveixis mai, maleït diable, a violar-lo. Pel mateix Crist Senyor nostre. **R/**. Amén.³⁴³

Ara el sacerdot imposa, per segona vegada, la mà damunt el cap de l'infant i diu:

Preguem.

Senyor sant, Pare omnipotent, eternal Déu, primer principi de la llum i de la veritat, jo invoco fervorosament la vostra eterna i justíssima Bondat damunt aquest servent vostre **N**. Il·lumineu-lo amb la llum de la vostra intel·ligència, purifiqueu-lo i santifiqueu-lo; doneu-li ciència verdadera, a fi que, una vegada fet digne de la gràcia del baptisme, conservi fidelment ferma l'esperança, recta la intenció i la doctrina santa. Per Crist, Senyor nostre. **R/**. Amén.

2/.

Acabada l'oració el sacerdot posa un extrem de l'estola damunt de l'infant, i diu:

³⁴³ En el baptisme d'adults, hi ha tres exorcismes en lloc d'un, en els quals el sacerdot imposa la mà damunt del batejat. Es fan de manera que, agenollat, resi el Parenostre, i, primer el padrí i després el sacerdot, amb el dit pols, li fan el senyal de la creu al front, dient: *en nom del Pare i del Fill i de l'E. Sant*.

N., entra al temple de Déu, per a participar amb Crist de la vida eterna. R/. Amén.

Llavors condueix els padrins amb l'infant, a dins de l'església cap al lloc on hi ha les fonts baptismals. Pel camí resa juntament amb ells, en veu alta, el símbol apostòlic i el Parenostre, i, a l'arribar a la font baptismal, comença la darrera part de la preparació.

3/.

Primerament, abans d'acostar-se a la font, fa novament un solemne exorcisme, dient:

Jo et conjuro, esperit impur, en nom de Déu Pare omnipotent +, en nom de Jesucrist, el seu Fill, Senyor i Jutge nostre +, i en virtut de l'Esperit Sant +, que t'allunyis d'aquesta creatura de Déu N., al qual nostre Senyor s'ha dignat cridar al seu sant temple, perquè esdevingui temple de Déu viu i l'Esperit Sant habiti en ell. Pel mateix Crist Senyor nostre, qui ha de venir a judicar els vius i els morts per medi del foc. R/. Amén.

Llavors toca les orelles i el nas amb una mica de saliva, i quan toca les orelles, diu:

Ephpheta, això és, obriu-vos.

I quan toca el nas, diu:

en olor de suavitat. Però tu, diable, fuig d'ell, puix s'acosta el judici de Déu.

A la cerimònia de l'*Ephpheta* segueix la solemne abjuració:

Sacerdot: N., renuncies a Satanàs? El padrí, en nom de l'infant: Renuncio. Sacerdot: I a totes les seves obres? El padrí: Renuncio. Sacerdot: I a totes les seves pompes? El padrí: Renuncio.

Després segueix la unció de l'infant amb l'oli dels catecúmens consagrat pel bisbe el dijous sant. Això es fa, untant-se el sacerdot el dit pols amb l'oli balsàmic, i fent amb ell una creu, primerament damunt el pit, símbol de propòsits fermes i heroics, i després damunt la nuca símbol de paciència en el sofrir i de coratjosa perseverança. Mentrestant, diu:

Jo t'ungeixo + amb l'oli de salut en Jesucrist, Senyor nostre, perquè tinguis la vida eterna. R/. Amén.

Així acaba el ritu preparatori. Per això, el sacerdot, després d'haver netejat els llocs ungits amb cotó, es muda l'estola morada que fins llavors ha duta, amb una de blanca, i passa a executar l'acte pròpiament baptismal.

7.3.3. L'acte baptismal o Forma del baptisme

Abans que el sacerdot administri el baptisme a l'infant, deu aquest, o el padrí en lloc seu, confessar la seva fe i declarar que vol rebre el baptisme, ja que aquest suposa en el qui l'ha de rebre, no sols l'aversion del dimoni sinó també la conversió a Crist per medi de la solemne confessió de la fe i declarant la seva complaença a ser batejat. Així doncs, pregunta el sacerdot al qui ha de ser batejat o al padrí:

Creus tu en Déu, Pare totpoderós, Creador del cel i de la terra? **El padrí:** Jo crec. **Sacerdot: N.** creus en Jesucrist, únic Fill d'Aquell, Senyor nostre, qui nasqué i patí? **El padrí:** Crec. **Sacerdot:** Creus tu en l'Esperit Sant, la santa Església catòlica, la comunió dels Sants, la remissió dels pecats, la resurrecció de la carn i la vida eterna? **El padrí:** Crec. **Sacerdot: N.,** Vols ser batejat? **El padrí:** Ho vull.

Immediatament segueix el baptisme, el qual es verifica de la següent manera: el sacerdot, o fica l'infant tres vegades dins l'aigua baptismal, o (i això és avui el més usual), escampa l'aigua damunt el cap de la creatura, tres vegades, en forma de creu, i al mateix temps diu:

N., jo et batejo en nom del Pare + i del Fill +, i de l'Esperit + Sant.

El padrí, durant aquest acte, o ha de tenir l'infant o l'ha de tocar, o almenys immediatament després del baptisme l'ha de prendre de la mà del sacerdot; ja que d'altra manera, com ja s'ha dit abans, segons el dret eclesiàstic i el sentit litúrgic, no seria vàlidament padrí.

7.3.4. *Les cerimònies posteriors al baptisme*

Les cerimònies que segueixen a l'administració del baptisme, són molt més curtes i menys que les precedents, però no és menor la seva importància simbòlica. Tot seguit el sacerdot ungeix el recentment batejat amb el crisma, compost d'oli d'oliva i de bàlsam, solemnement consagrat pel bisbe el dijous sant. Per això unta amb aquest crisma el seu dit pols, i senya una creu al cim del cap, dient:

Que Déu totpoderós, el Pare de nostre Senyor Jesucrist, que t'ha fet renéixer de l'aigua i de l'Esperit Sant, i t'ha donat el perdó de tots els pecats, t'ungeixi, Ell mateix, amb el crisma de la salut + (això és, amb la gràcia sobrenatural), en el mateix Jesucrist, per la vida eterna. **R/. Amén.**

Aquesta és l'única unció amb el crisma, permesa al sacerdot, ja que totes les altres uncions en les que es fa servir el sant crisma, són reservades al bisbe. El sacerdot, després d'haver netejat amb cotó el lloc ungit i el seu dit pols, en substitució de la vestidura blanca que antigament rebien els recentment batejats, i que l'havien de dur, almenys en l'església, durant tota la setmana de Pasqua o de Pentecostès, li posa un drap blanc damunt el cap, significat la puresa i santedat sobrenaturals amb que l'ànima del batejat ha estat enriquida mitjançant el sagrament de la regeneració. I mentrestant exhorta al batejat a que conservi pur i immaculat, fins a la mort, aquest vestit espiritual esplendorosament blanc.

Diu: Rep la càndida vestidura, i duu-la immaculada fins al davant del tribunal de nostre Senyor Jesucrist, a fi que tinguis la vida eterna. **R/. Amén.**

Finalment, dona al batejat, o als seus padrins, un ciri encès, símbol, tant de la llum de la fe, com de la resplendent claror d'una vida cristiana i santa. Amb això adreça al recent batejat la següent exhortació:

Pren la llum ardent i guarda, irrepreensible, el que has rebut en el baptisme. Observa fidelment els manaments de Déu, a fi que, quan el Senyor vingui a les noces, permès

et sigui sortir-li a camí juntament amb tots els sants a la sala del cel, i tinguis la vida eterna i visquis pels segles dels segles. *R/*. Amén.

Així acaba l'acte sant. El sacerdot acomiada el batejat amb el sant salut:

Vés en pau. El Senyor sigui amb tu. *R/*. Amén.

7.3.5. *El ritu de la benedicció de l'aigua baptismal*

*La benedicció de l'aigua baptismal comença després de les lliçons de l'Antic Testament, les quals formen al mateix temps la seva preparació. Té lloc a la pila baptismal, i el sacerdot, precedit de la creu i dels cirials encesos, acabades les lliçons, va cap a ella. Durant el camí es canta el *Tractus*:*

“Així com el cérvol corre dalerós cap a la font d'aigua, així l'ànima meva, oh Déu, sospira i es deleix per Vós. La meva ànima té set de Déu viu. Quan serà que podré venir i comparèixer davant la cara de Déu? De dia i de nit les meves llàgrimes són el meu pa, car, dia per dia, em diuen: On és el teu Déu?”

V/. El Senyor sigui amb vosaltres. *R/*. I amb el vostre esperit.

Preguem. Omnipotent, sempitern Déu, poseu atenció damunt el fervorós anhel del vostre poble i a qui ara ha de renéixer, i que com el cérvol es desfà en desitjos per la font de les vostres aigües; i concediu, propici, que la set de la seva fe, per medi del misteri del baptisme, santifiqui la seva ànima i el seu cos. Per nostre Senyor Jesucrist, Fill vostre. *R/*. Amen.

Ara comença la benedicció, amb aquesta oració introductòria:

Orem. Omnipotent, eternal Déu, concediu la vostra assistència als misteris de la vostra gran bondat, porteu-la a l'execució dels sagraments; envieu l'Esperit de filial adopció i feu regenerar els nous pobles que us infantia la font baptismal; a fi que, per virtut vostra, obtingui complet efecte, el que nosaltres, vostres humils servents, ara hem d'executar. Per nostre Senyor Jesucrist, qui amb Vós viu i regna.

El que segueix ho canta el sacerdot amb el to del prefaci de la Missa:

Per tots els segles dels segles.

R/. Amén. *V/*. El Senyor sigui amb vosaltres. *R/*. I amb el vostre esperit. *V/*. Amunt els cors. *R/*. Vers el Senyor els tenim. *V/*. Donem gràcies a Déu, Senyor nostre. *R/*. Digna cosa és i justa.

Verament és digne i just, equitatiu i saludable que sempre i en tot lloc us donem gràcies, Senyor sant, Pare omnipotent, eternal Déu, qui amb invisible poder obreu meravellosament l'efecte dels vostres sagraments, i a nosaltres, encara que indignes d'executar tan grans misteris, no ens refuseu els dons de la vostra gràcia, ans escolteu misericordiós les nostres súplices.

Déu, l'Esperit del qual, en el principi del món, s'estenia damunt la faç de les aigües, rebent, ja llavors, la naturalesa de l'aigua virtut santificadora.

Déu, qui rentant per medi de l'aigua els crims del món pecador, creàreu amb el diluvi una imatge figurativa de la regeneració, a fi que un mateix element fos el medi misteriós de posar fi als vicis i de donar origen a les virtuts: gireu, Senyor, la vostra mirada vers la faç de la vostra Església, i feu que es multipliquin sempre més les ànimes que per medi vostre siguin regenerades dins ella. Vós qui, mitjançant el corrent impetuós de les vostres gràcies, alegreu la vostra ciutat i obriu la font del baptisme per a renovar totes les nissagues de la terra, a fi que aquesta rebi, baix l'imperi de la vostra Majestat, la gràcia del vostre Unigènit, per medi de l'Esperit Sant.

Aquí el sacerdot divideix l'aigua amb la mà³⁴⁴ en forma de creu; i llavors continua cantant:

Que el mateix Esperit, amb la misteriosa mescla del seu numen, feundi aquesta aigua preparada per a la regeneració dels homes, a fi que, una vegada concebuda la santificació del si immaculat de la font divina, sorgeixi una nissaga celestial, regenerada com una nova creatura; i que la Mare Gràcia infanti en una sola i mateixa infància, a tots, sense diferència de sexe en el cos, ni d'edat en el temps. Lluny, doncs, d'aquí per ordre del Senyor, tot esperit immund, lluny tota malvestat, de diabòliques fraudulències. Fora tota intervenció de poder contrari, que pugui ordir conxorxes a l'entorn; ni introduir-se d'amagat; ni empestar ni corrompre res.

Ara el sacerdot toca l'aigua amb la mà,³⁴⁵ i segueix:

Que aquesta aigua sigui santa i immaculada, lliure de tota escomesa de l'enemic maligne i purificada de tota perversitat; que sigui una font viva, aigua regeneradora, ona purificadora, a fi que tots els qui siguin rentats amb aquest bany saludable, obrant en ells l'Esperit Sant, aconseguixin la indulgència de la perfecta purificació.

Ara fa tres creus amb la mà damunt l'aigua,³⁴⁶ mentre diu:

Per això, jo et beneeixo, o creatura de l'aigua, per Déu viu +, Déu veritable +, per Déu sant +, per Déu, qui en el principi et separà de la terra àrida, l'Esperit del qual s'estenia damunt teu.

Aquí divideix l'aigua amb la mà i l'aspergeix vers les quatre parts del món,³⁴⁷ mentre continua:

Qui et feu brollar de la font del Paradís, i en quatre rius et manà regar tota la terra; qui en el desert et decantà l'amargor, et donà suavitat fent-te potable, i et feu saltar d'un penyal per donar a beure al poble sedejat. Jo et beneeixo + també per Jesucrist, el seu únic Fill, Senyor nostre, qui a Canà de Galilea, meravellosament, per son propi infinit poder, et convertí en vi; qui per damunt teu caminà amb els seus propis peus, i amb tu,

³⁴⁴ Quan el sacerdot divideix l'aigua en forma de creu, no sols la senya, sinó que al mateix temps significa que, com totes les demés, la benedicció de l'aigua baptismal té la seva virtut i eficàcia mitjançant els mèrits de la mort de Crist en la creu.

³⁴⁵ Tocant el sacerdot l'aigua amb la mà, en pren possessió en nom de Crist i invoca al mateix temps la benedicció divina damunt la mateixa.

³⁴⁶ Els tres signes de la creu són una repetida benedicció de l'aigua baptismal.

³⁴⁷ Aquesta divisió de l'aigua baptismal i la seva aspersió vers els quatre vents del món, evoquen la memòria de les paraules del Salvador: "Aneu per tot el món, ensenyeu totes les gents i bategeu-les en el nom del Pare, etc., i a més, demostren que per l'aigua del sant baptisme, tot el món ha d'ésser santificat i fecundat per a la vida sobrenatural.

en el Jordà, fou batejat per Joan; qui et feu sortir amb sang del seu costat, i manà als seus deixebles que amb tu bategessin els creients, dient: “Aneu, ensenyeu totes les gents, batejant-los en el nom del Pare i del Fill i de l’Esperit Sant.”

Aquí el sacerdot muda la veu i continua amb to de lliçó:

Aquest precepte vostre complim nosaltres ara. Assistiu-nos, doncs, omnipotent i clementíssim Déu, i benigne aspireu (**aquí el sacerdot alena tres vegades damunt l’aigua en forma de creu**)³⁴⁸ i beneïu aquesta aigua natural amb l’alè de la vostra boca, a fi que, a més de la netedat natural que causa en el cos que renta, tingui la virtut de purificar les ànimes.

Aquí el sacerdot reprèn el to de prefaci i canta per tres vegades:

Baixi a la plenitud d’aquesta font la virtut de l’Esperit Sant.

Mentrestant, cada vegada fa penetrar dins l’aigua el ciri pasqual, que haurà pres i tingut amb la mà; primerament l’entrarà un tros, després una mica més endins i, finalment, fins a baix de tot.³⁴⁹ La tercera vegada, mentre sosté encara el ciri dins l’aigua, **alena tres vegades en forma de la lletra ψ -psi- de l’alfabet grec,**³⁵⁰ cap al mateix ciri, i diu:

I fecundi tota aquesta aigua amb la virtut regenerativa.

Ara treu el ciri de l’aigua, i segueix:

Siguin, aquí, esborrades les taques de tots els pecats; aquí, la naturalesa humana, que fou creada a imatge vostra, recobri l’esplendor del seu origen, i sigui purificada de totes les lletgeses de l’home vell, a fi que tothom qui rebi aquest sagrament de regeneració reneixi a una nova infància de veritable innocència. Per nostre Senyor Jesucrist, Fill vostre, que ha de venir a judicar els vius i els morts, i el món per medi del foc. **R/. Amén.**

Ara, els fidels assistents a la benedicció de l’aigua baptismal són aspergits amb l’aigua beneïda, essent aquesta també repartida entre ells. Després el sacerdot acaba la benedicció, abocant dins l’aigua, en forma de creu, primerament oli de catecúmens i crisma a un mateix temps. A l’abocar l’oli dels catecúmens, diu:

Sigui santificada i fecundada per a la vida eterna aquesta aigua, per medi de l’oli de salut, per als qui renaixeran d’ella. **R/. Amén.**

Quan aboca el crisma, diu:

³⁴⁸ La triple aspiració simbolitza la santificació de l’aigua de part de la Santíssima Trinitat per medi de la benedicció de l’Esperit Sant.

³⁴⁹ El ciri pasqual és el símbol de l’Esperit Sant. La seva triple immersió dins l’aigua baptismal és, com es desprèn de les paraules del sacerdot, un símbol de l’eficàcia regeneradora de l’Esperit Sant, per la qual eficàcia regeneradora, l’aigua esdevé un instrument apropiat per a l’administració del baptisme.

³⁵⁰ Aquesta nova triple aspiració, com expressen les paraules que l’acompanyen, significa també l’eficàcia santificadora de l’Esperit Sant. El fer-se aquesta triple aspiració en la forma de la lletra grega Psi (ψ), la qual és la lletra inicial de la paraula ψυχή, que vol dir aspiració, alè, força vital; simbolitza la força de la vida sobrenatural que l’Esperit Sant infon al mateix temps en l’aigua baptismal.

La infusió del crisma de nostre Senyor Jesucrist, i del Sant Esperit Consolador, es faci en nom de la Santíssima Trinitat. *R/*. Amén.

A l'abocar ambdós olis, diu:

La mescla del crisma de santificació, de l'oli d'unció i de l'aigua baptismal es faci igualment en el nom + de Pare, i del + Fill, i de + l'Esperit Sant. *R/*. Amén.

Finalment el sacerdot mescla, amb la mà, els olis sagrats amb l'aigua, i amb aquesta mulla tot l'interior de la pila baptismal i tot seguit, mentre és cantada la lletania, comença la missa de la vigília de Pasqua o de Pentecostès.

Si hi hagués necessitat, durant el curs de l'any de beneir aigua baptismal, el sacerdot s'ha de servir del formulari que hi ha al Ritual per a aquest cas. Comença amb la lletania de tots els Sants. I és més senzill i curt que el formulari per a la benedicció de l'aigua baptismal el dissabte sant o la vigília de pentecostès, encara que no es diferencien més que en coses accidentals.

7.3.6. Consideracions per entendre l'evolució històrica i el sentit sacramental d'aquest ritual

Per a una uniformitat entre els rituals de les diferents diòcesis, donà la primera passa decisiva el papa Pau V per medi d'una comissió de cardenals, la qual, prenent per base els usos existents i utilitzant els rituals medievals manuscrits, ordenà, l'any 1614, l'edició oficial d'un ritual amb el títol de *Rituale Romanum*, i, si bé el papa no manà estrictament l'ús general d'aquest nou ritual, però si que, mitjançant un Breu previ, recomanà eficaçment la seva acceptació i ús. Poc a poc moltes diòcesis substituïren els seus rituals propis pel Ritual Romà de Pau V; les diòcesis que no l'adoptaren en absolut, reformaren el seu ritual diocesà, conservant certs usos propis, però segons el model del romà. Avui, (1925), ja per tot, almenys amb aquesta segona forma, és usat el Ritual Romà.

Els ritual de la darrera època de l'edat mitja regularment no observaven cap ordre en la col·locació dels formularis. Els rúbriques eren en ells molt curtes i els formularis no anaven precedits de cap instrucció de caràcter general. L'actual ritual Romà està disposat d'una manera totalment distinta; està articulat en deu seccions, de les quals la primera tracta de l'administració dels sacraments en general; i la segona, en set capítols tracta del sacrament del baptisme. No detallem les altres seccions doncs el que és objecte d'aquest estudi només és el baptisme. Tots els formularis de l'actual Ritual Romà van precedits i acompanyats de moltes i molt detallades rúbriques. Cada secció va precedida d'instruccions introductòries de caràcter general. No és una seca col·lecció de formularis com ho eren els rituals de la darrera època medieval: hi ha tot el que el sacerdot necessita per a administrar els sacraments i els sacramentals d'una manera digna, d'acord amb aquest Ritual Romà. El Ritual Romà vesteix els actes sagrats d'un ric sentit simbòlic: n'és una demostració llegir les grandioses oracions de la consagració de l'aigua baptismal o les del ritu del baptisme.

El sacrament del baptisme és un símbol productor de gràcia, ordenat pel mateix Crist. El baptisme és un sacrament perquè: 1. Fou establert per Crist, quan donà als Apòstols l'encàrrec: "Aneu, ensenyeu totes les gents i bategeu-les en el nom del Pare i del Fill i

de l'Esperit Sant". 2. Prodigal al batejat gràcies sobrenaturals, el neteja de tots els pecats mitjançant la infusió de la gràcia santificant, fa d'ell una imatge sobrenatural i un fill de Déu, i li comunica les gràcies d'assistència necessàries per conservar l'estat de gràcia. 3. L'acte del Baptisme, o sigui el lavatori amb aigua juntament amb les paraules que l'acompanyen, és un signe extern, sensible, el qual causa, en l'ànima del batejat, puresa i santificació sobrenaturals. El baptisme imprimeix a l'ànima de qui el rep, un caràcter espiritual inesborrable, i per aquest motiu, només es pot rebre una sola vegada.

El baptisme com també la penitència, són sacraments de morts, perquè l'ànima està apartada de la vida sobrenatural de la gràcia, pel pecat. Per tant no cal trobar-se en estat de gràcia per rebre'ls.

Tot el que hem exposat distingeix clarament un sacrament d'un sacramental. Els sacramentals no són administrats en nom i en la persona de Crist, sinó en virtut de l'oració suplicatòria de l'Església; cap dels sacramentals comunica la gràcia sacramental, sinó que aquesta només es comunica per mitjà dels sacraments instituïts per Jesucrist.

7.3.7. *Baptisme i confirmació a l'època moderna*

Època difícil: pel que respecta a les condicions pastorals, com també a la falta d'instrucció del poble cristià que tenia una minsa concepció del baptisme. Tot era fàcilment criticable per humanistes i reformadors. La crisi de la Reforma va preocupar, però no molt, degut a l'acord en el que era fonamental, inclús en el bateig de nens. Els debats amb els reformadors no van afectar seriosament l'horitzó doctrinal, que es va mantenir invariable fins el segle XX.

I aquests temps d'immobilisme van ser fructuosos en investigació històrica, sobretot de la tradició de l'església antiga. Aquestes actituds són a l'origen de la renovació dels estudis litúrgics i doctrinals que han portat al concili Vaticà II a promoure una reforma profunda de la litúrgia dels sacraments de la iniciació cristiana.

7.3.8. *Baptisme i confirmació de Trento a l'era romàntica*

De Trento al segle XIX hi ha un fort immobilisme. La pràctica del bateig de nens era norma en l'Església; i el baptisme, la confirmació i l'Eucaristia es celebraven per separat, i no necessàriament per aquest ordre.

Apareix el *Rituale Romanum* de Pau V el 1614. (Constitució Apostòlica del papa Pau V).³⁵¹ Aquest "Rituale Romanum" és molt semblant, en la seva estructura, al que s'explica en el "Ordinarium Sacramentorum Barchinonense 1501". Varia en la col·locació d'algunes cerimònies, i en l'afegit d'algunes oracions. És una variant del ritual tradicional, sense que fos imposat obligatòriament a les diòcesis. Poc a poc, però, es va anar fent servir, fins la reforma del Vaticà II. Hi va haver un intent de restaurar el catecumenat, però no es va imposar. L'ús de la llengua vulgar es va

³⁵¹ *Rituale Romanum*. Toletl. "Constitució Apostòlica del papa Pau V. 17 juny 1914".

imposar tímidament, sobretot en la renúncia a Satanàs, en la professió de fe i en les monicions als padrins, i sobretot en l'*al·locució baptismal*.

7.3.9. La iniciació en la història recent

Un millor coneixement de la tradició i dels ideals difosos pel moviment litúrgic, van fer sentir la necessitat de revisar a fons la pràctica dels sacraments de la iniciació cristiana. Moltes diòcesis van preparar els seus propis rituals de baptisme, prenent com a exemple el Ritual bilingüe alemany publicat el 1950, fent-hi entrar cada cop més la llengua materna. Els especialistes per la seva banda, començaren a suggerir possibles pistes de reforma; per exemple en la sessió internacional d'estudis litúrgics que es celebraren a Montserrat el 1958, consagrada a la possible reforma dels sacraments de la iniciació, especialment el baptisme.

Aquests desigs els va fer seus el Vaticà II.

Últimament hi ha hagut fortes preses de posició per part d'alguns teòlegs sobre el baptisme, que han causat impacte en el seu curs teològic. Algunes d'aquestes preses de posició han influït en el Vaticà II.

Els problemes de la iniciació cristiana han estat sempre presents en el diàleg ecumènic. Es tractava de buscar un acord general sobre la doctrina i la celebració del baptisme, respectant la legítima varietat de tradicions i costums.

Els documents del Vaticà II proclamen moltes vegades que el baptisme és el fonament de l'ecumenisme, ja que constitueix el vincle sacramental d'unitat entre els fidels de totes les confessions.

La celebració baptismal és un "signe escatològic". El ritu de la inscripció del nom del candidat en els llibres de l'Església equival a inscriure's com a ciutadà del cel. Les uncions tenen a veure com el combat en la milícia celestial en l'esperança del premi en el cel. El girar-se cap a l'orient per a adherir-se a Crist s'interpreta com un desig de retornar al Paradís. El baptisteri (amb la seva decoració i la seva estructura sovint octogonal: el número vuit, símbol del món futur) és en ell mateix un símbol del Paradís, les portes del qual obre el baptisme.

És important fer esment del do de l'Esperit Sant que es rep en el baptisme. *Batejar en l'Esperit* significa la indissociable connexió entre el baptisme cristià i la comunicació de l'Esperit Sant. És el do perfecte en el que Déu es dona totalment. Són símbols de la comunicació de l'Esperit la unció amb Oli (algunes vegades) i, sobretot, la Crismació. Pel baptisme quedem *revestits de l'Esperit*.

La confessió trinitària en el cor mateix de la celebració baptismal indica que la dimensió trinitària pertany a l'essència mateixa del baptisme. Segons el NT Déu Pare escull i crida als que van a ser batejats (Col 3,12; i Ac 2,19); els fa participar en la resurrecció del seu Fill (Rm 6,4; Col 2,12; Ef 2, 4-6); els confirma, ungeix i segella, i els dona com a penyora l'Esperit (2Co 1,21-22; Ac 5,32; 11, 17; Ga 3,5; 4,6) que és el *seu* Esperit (1Co 6,11; Rm 8,9, 11, 15).

Fins ara hem parlat de la primacia absoluta de l'acció de Déu en el baptisme. Déu, en la seva gratuïtat sobirana respecta la llibertat de l'home, a qui ofereix la salvació. "Qui no

reneix per l'aigua i per l'Esperit Sant, no pot entrar en el Regne de Déu." (Jn 3, 5.) La seva *condescendència* el porta a sol·licitar d'ell, com a condició, el seu consentiment, la seva acceptació lliure, el seu compromís personal: per tant, en el baptisme hi intervé també l'acció de l'home, la resposta plenament humana que forma part del sagrament. A la seva regeneració espiritual hi ha de donar el seu consentiment lliure i conscient. I que desenvolupi disposicions interiors i hàbits de conducta ajustats a les exigències cristianes. La participació humana en el baptisme es basa principalment en la fe. La seva adhesió personal i lliure a la Paraula de salvació. "Sense fe és impossible agradar a Déu" (He 11,6); "l'home és justificat per la fe" (Rm 3,28). Hi ha moltes més referències a la justificació per la fe en el NT. D'aquí el catecumenat, que prepara el subjecte per a la seva professió de fe baptismal. L'adult ha de creure primer, per poder després ser batejat. No hi pot haver baptisme sense fe. Sense fe, que és la fe de l'Església, el gest simbòlic no tindria valor de sagrament.

Però, i en el bateig de nens? És el baptisme un sagrament de la fe sense la fe personal? Segons U. von Balthasar, la pràctica del bateig de nens va ser "la opció de majors conseqüències de totes, en la història de l'Església". El baptisme és signe de l'acció salvífica de Déu abans que expressió de la resposta de l'home que accepta la salvació. Si el nen sense culpa personal es veu perjudicat pel pecat original, bé es pot veure lliure d'ell sense haver de posar-hi un acte personal. Sense el contacte amb Crist no és possible la salvació: el baptisme de nens expressa amb claredat l'universalitat de la salvació que arriba inclús als qui encara no poden col·laborar en ella.

La salvació arriba a l'Església i a través d'ella a l'home individual, però no individualment, sinó a través de la seva pertinença a l'interior de la comunitat.

S'ha de dir que un nen batejat que, sense culpa per part seva, no és degudament catequitzat i no arriba a assumir el seu baptisme, no és de pitjor condició que un adult que no fou batejat sense culpa seva.

Els nens no tenen la fe necessària, però són batejats *en la fe de l'Església*. Per tant, no reben el sagrament apartats de tota fe. Sant Agustí diu que el baptisme és el sagrament de la fe de tota l'Església. La professió de fe de pares i padrins i l'adhesió de la comunitat amb el seu ministre, expressen la solidaritat en la fe en el sí de la qual és rebut el nen.

Els escolàstics i el Magisteri afirmen que el baptisme infon en l'ànima del nen la virtut sobrenatural de la fe que, encara que no pot realitzar actes de fe, si que l'afegeix a la comunitat dels *fidels*.

El nen pot portar una vida individual de fe, esperança i caritat, com a nen; en un principi serà una fe embrionària, feta de solidaritats viscudes amb els creients, que s'anirà fent cada vegada més ella mateixa, cada vegada més conscient i rica.

7.3.10. *Baptisme de necessitat*

És el baptisme administrat a qui ha d'ésser batejat i que està en perill de mort, o per altra circumstància, sense les cerimònies de que l'Església el fa precedir i el fa seguir i que, més tard, s'han de suplir.

7.3.11. *Baptisme de sang. "Baptismus sanguinis"*

És la mort del màrtir per amor de Crist, en la qual la renúncia a la vida vagi acompanyada del vessament de sang o no, com acte perfect d'amor i confessió explícita de la fe en Crist i en l'obra de la redempció. És un suplement del baptisme d'aigua.

7.3.12. *Baptisme solemne a casa*

És el baptisme administrat a la casa privada, observades totes les cerimònies prescrites. Segons el cànon 880 del Codi de Dret Canònic (25 gener 1983), és el permès pel bisbe per una causa greu, o en un cas d'especial necessitat.

7.3.13. *Ritu del Baptisme*

Rep aquest nom el conjunt d'oracions i cerimònies que precedeixen i que segueixen l'acte del baptisme. Les precedents es divideixen en dues parts; la primera, segons el Ritual romà, s'acompleix a la porta de l'església. El sacerdot comença amb la pregunta: *Quid petis ab Ecclesia Dei*, i després de la seva resposta, li dirigeix una exhortació d'observar els manaments i de practicar l'amor de Déu i del pròxim. Després tira tres vegades lleument l'alè al que va a ésser batejat, el senya en el front i en el pit, li posa la mà al cap dient una oració, beneeix la sal, li en posa un gra a la boca, símbol de la verdadera saviesa, això és, la gràcia de la fe que li és concedida amb el baptisme, li diu un exorcisme a la fi del qual per segona vegada li fa el senyal de la creu, li diu una oració i el fa entrar a l'església. El sacerdot comença la segona part de la preparació amb el *Credo* i el *Paternoster* que resa conjuntament amb els padrins, si el que es bateja és un infant: si és adult, en canvi, el resa ell mateix; és això una supervivència de l'antiga *Redditio Symboli*; segueix després un nou exorcisme. Ve després el mullar-li les orelles i el nas amb saliva segons Mc 7,31-37; li fa renunciar a Satanàs, a totes les pompes i a totes les seves obres; li ungeix el pit i entre les dues espatlles amb l'oli dels catecúmens. El *Pax tibi*, o Salut de Pau litúrgic del ritu romà es diu després d'ungir el cap del batejat de nou. Se li fa confessar la creença en el misteri de la Santíssima Trinitat, l'Església catòlica, la comunió dels sants, etc. I després pregunta: *Vis baptizari*, entrant a l'acte del baptisme. La confessió de fe és feta a la font mateixa, la cerimònia precedent es fa a les portes. A l'acte del baptisme segueix la *Chrismatio*. Després el sacerdot posa un vel blanc al cap del batejat, si és adult li posa un vestit blanc, ofrena al padrí o al nou batejat un ciri encès i la cerimònia acaba amb el mot de comiat: *Vade in pace et Dominus sit tecum. Amen*. El ritu actual del baptisme el trobem en els seus elements principals en l'apèndix d'Alcuí. Deu el seu origen a la mescla feta de l'*Ordo* romà antic dels escrutinis abreujats amb l'*Ordo* del baptisme. El ritu dels sis primers escrutinis de Roma, dels set que precedien el baptisme, s'ha conservat en les oracions i cerimònies de la primera part que precedeix l'acte del baptisme, deixant de banda la *Traditio Symboli* que tenia lloc en el tercer escrutini i l'*Aperitio aurium* que van desaparèixer. Les cerimònies de l'escrutini setè es conserven en la part segona. Serví segurament de model per la formació del ritu actual del baptisme, el ritu del baptisme dels malalts que troben en el *Gelasianum*. El color litúrgic en l'administració del baptisme és morat per les cerimònies que precedeixen les preguntes sobre la fe; per aquestes i per les cerimònies restants és de color blanc.

7.3.14. Ungiment

En sentit litúrgic significa unguent de persones o de coses, fet amb els olis sants en l'administració de sacraments i en les consagracions. En la confirmació i en l'extremunció té el caràcter de sacrament; en els altres casos és un sacramental. L'ungiment amb el sant crisma és reservat al bisbe, menys quan en batejar s'ungeix el clatell del nou batejat que ho fa el sacerdot. L'ungiment amb l'oli dels catecúmens i dels malalts, unes vegades és el bisbe qui el fa, altres el sacerdot, segons sigui la cerimònia practicada.

7.3.15. Els efectes del baptisme en el cristià

Des de Joan Baptista el perdó dels pecats estava present en el baptisme com un element primordial. Els primers relats baptismals cristians vinculen expressament el baptisme cristià amb el perdó dels pecats. Aquesta atribució de purificació dels pecats en el baptisme, seguirà sent una de les peces mestres de la teologia i catequesis baptismals de l'època patristica. El simbolisme de l'aigua com element purificador serveix de punt de partida per a aprofundir en la purificació de l'ànima com efecte del baptisme. Segueix la idea de purificació a l'occident durant les edats mitja i moderna, fent menció expressa del pecat original.

Un cop eliminat l'obstacle que representa el pecat, el baptisme infon un principi de vida nova. El baptisme és un nou naixement: *Nascuts de Déu*, els batejats tenen dret a parlar de filiació divina i a anomenar-se *fills de Déu*, i inclús a reivindicar una certa divinització. Jesús identifica el fet de *néixer de nou* amb *néixer de l'aigua i de l'Esperit Sant*, sinònims de *néixer de Déu*. Pau i Joan se senten legitimats per anomenar els cristians *fills de Déu*. Aquesta concepció del baptisme com un nou naixement s'anirà consolidant amb el pas del temps i prendrà més relleu en el pensament teològic de la tradició.

Pau, a Tt 3,5 defineix el baptisme com *rentat de restauració i renovació*. Com a resultat de la transformació baptismal, sorgeix *l'home nou*. Durant tota la història subsegüent els autors cristians enriquiran amb nous termes les pautes marcades per sant Pau.

En el NT les paraules *santificació* i *justificació* són dues realitats afins, gairebé sinònimes, que apareixen en el context baptismal formant parella (1Co 6,11). A Ef 5, 26-27 és l'Església la que surt santificada del bany baptismal. La catequesis patristica també menciona aquests dos efectes. Semblantment passa amb la paraula *il·luminació*. La curació del cec de naixement (Jn 9), figura tradicional del baptisme cristià, permet parlar d'aquest efecte baptismal. Sant Basili parla de la il·luminació en els següents termes: "Pel baptisme... una llum pura i celestial brilla en les ànimes d'aquells que s'han compromès a causa de la seva fe en la Trinitat". Es pot dir que el baptisme és *sacramentum fidei*.

L'experiència de *comunió* amb Crist viscuda en el baptisme estableix un vincle d'unió entre Crist i el batejat. El baptisme fa de nosaltres imatges de l'arquetip que és el Fill de Déu. Sant Pau diu que *hem estat revestits de Crist* (Ga 3,27; Rm 13,14; Col 3,9).

El batejat queda marcat per una marca que imprimeix caràcter. És un segell imprès en l'ànima. Garantia de pertinença a Déu i de la seva protecció. Formem part d'un sacerdoti sant, som reis i profetes. Aquestes qualitats del batejat formen part de la

tradició de l'Església, ja des dels temps patristics, amb sant Irineu. Però ja en l'Antic i en el Nou Testament al poble sorgit de les aigües baptismals se li reserven aquestes atribucions que ho eren pels membres del poble jueu. El baptisme és una capacitació per a aquestes tres funcions messiàniques.

7.3.16. *Padrí, padrina*

Són les persones que acompanyen al qui ha d'ésser batejat, i en el baptisme dels infants respon per aquests a les preguntes que el sacerdot li dirigeix per tal que renunciï a Satanàs, les seves pompes i les seves obres, i que confessi a Jesucrist i doni al mateix temps, la fiança a l'Església que educarà cristianament al nou batejat. El padrí contrau parentiu espiritual amb el batejat, però no en contrau amb els seus pares. Perquè el padrí i la padrina són pares espirituals del batejat o confirmat prenen el nom de *patrinus, matrinxa* o *compater i commater*; perquè la fiança del batejat de nou pren els noms de *sponsor, fideijussor* i perquè el sosté per rebre el baptisme es diu *susceptor, offerens, levans*. El pare, la mare, l'espòs o l'esposa del batejat o confirmat no poden ésser padrins; tampoc els que són d'altre religió o els cismàtics, els que *nominatim* són excomunicats o els que han estat declarats infames. Es requereix per la validesa del padrinatge que en l'acte del baptisme o de la confirmació toquin corporalment el batejat o el confirmat. Els religiosos poden ésser padrins solament en cas de necessitat i amb el consentiment dels superiors; els que han rebut ordres majors tan sols amb el consentiment del senyor bisbe. Pel baptisme hi pot haver solament un padrí i una padrina (*unus et una*). Tertul·lià ja parla dels padrins del baptisme; l'obligació d'haver-n'hi sembla que data del segle VI. Els padrins del baptisme ho eren també dels escrutinis. En la confirmació no era necessari un nou padrí mentre es va administrar immediatament després del baptisme. Amb tot, al segle IX ja es poden comprovar padrins especials de confirmació.

7.3.17. *Missa partera*

Benedicció que el sacerdot catòlic dóna a les parteres que han infantat de matrimoni contret segons la Santa Mare Església, el primer dia que van a l'Església. Consta de dues parts: de l'entrada que la partera fa a l'església portant un ciri encès a la mà i de la benedicció que se li dóna davant de l'altar. És una acció de gràcies pel felix deslliurament i també una súplica per demanar la protecció i la gràcia divina per la mare i pel fill. Els formularis de benedicció de parteres ja daten del segle XI. En l'edat mitja ofereixen la major diversitat, tant per les oracions que s'hi diuen com per les cerimònies que s'hi practiquen. La benedicció de les parteres no té un caràcter de purificació com ho té entre els jueus; té més el caràcter d'acció de gràcies. No és cap precepte el de fer-se donar aquesta benedicció, sinó una pràctica de pietat lloable. No és aquesta benedicció un dret privatiu del rector.

7.3.18. *Les exigències ètiques del baptisme*

La primera exigència d'un do com el del baptisme és la de no perdre'l, sinó conservar-lo intacte. Per tant, el combat contra les forces del mal ha de seguir, perquè l'enemic hi és sempre. L'ideal del batejat és viure sense pecat. La conversió, requisit per a la plena eficàcia del baptisme, no és una acció momentània que queda interrompuda pel sagrament, sinó que ha de ser un procés de canvi total d'estil de vida que ha de seguir inspirant tota la vida del cristià fins a la seva mort.

Altres exigències, no menys importants, són viure en Crist, viure segons l'Esperit, viure en l'Església i per a l'Església. Exigències que comporten viure segons els costums que convenen a la nostra condició de membres de Nostre Senyor Jesucrist. Pensar que habita en nosaltres l'Esperit Sant com en un temple, i que això ens ha de ser norma de vida. Viure en comunió amb l'Església i treballar per a l'Església: unitat i profetisme.